

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
POLITIKOS IR VADYBOS FAKULTETAS
VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO INSTITUTAS

IEVA URBONAVIČIENĖ
(APLINKOSAUGOS ADMINISTRAVIMAS)

**SAVANORYSTĖS TENDENCIJOS LIETUVOS RESPUBLIKOS SAUGOMOSE
TERITORIJOSE**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas -
Prof. dr. Imantas Lazdinis

Vilnius, 2013

TURINYS

ĮVADAS.....	3
1. PRIELAIDOS SAVANORYSTĖS IDĖJŲ ĮGYVENDINIMUI LIETUVOS SAUGOMOSE TERITORIJOSE.....	7
1.1 Darnus vystymasis.....	7
1.1.1 Darnaus vystymosi principai.....	7
1.2 Aplinkos apsauga ir visuomenė.....	10
1.2.1 Aplinkos apsaugą reglamentuojantys įstatymai.....	11
1.2.2 Visuomenės aplinkosauginis informavimas ir švietimas.....	11
1.2.3 Aplinkos apsaugos principai.....	16
1.3 Biologinės įvairovės svarba visuomenės gyvenime.....	17
1.3.1 Biologinės įvairovės teisinis reglamentavimas.....	18
1.4 Saugomų teritorijų steigimas, administravimas ir visuomenės dalyvavimas.....	20
1.4.1 Saugomų teritorijų sistemos raida Lietuvoje.....	20
1.4.2 Tarptautiniai teisės aktai Lietuvos saugomų teritorijų sistemoje.....	21
1.4.3 Saugomų teritorijų valdymas.....	25
1.4.3.1 NATURA 2000 ekologinis tinklas Lietuvoje.....	27
1.5 Savanorystė ir aplinkos apsauga.....	30
1.5.1 Savanorystės samprata ir raida.....	30
1.5.2 Savanoriška veikla aplinkos apsaugoje.....	32
1.5.3 Savanoriškos veiklos situacija Lietuvos saugomose teritorijose.....	33
1.5.4 Savanoriškos veiklos valdymo sistema, organizacijos ir jų funkcijos.....	38
1.5.5 Savanoriškos veiklos programos ir projektai.....	40
1.5.6 Teisinis savanoriškos veiklos reglamentavimas Lietuvoje.....	42
1.5.7 Savanoriškos veiklos statistiniai duomenys.....	43
1.5.8 Savanorystė - visuomenės sąmoningumo ugdymo priemonė.....	48
1.6 Teorinės dalies pagrindimas.....	49
2 SAVANORIŠKOS VEIKLOS SITUACIJOS ANALIZĖ IR VERTINIMAS LIETUVOS SAUGOMOSE TERITORIJOSE.....	50
2.1 Tyrimo tikslas, atlikimo metodai ir hipotezės.....	50
2.2 Atlikto tyrimo ir jo rezultatų analizė.....	51
2.3 Gautų rezultatų pagrindu nagrinėjamo dalyko vystymosi prognozavimas.....	66
IŠVADOS.....	67
REKOMENDACIJOS IR PASIŪLYMAI.....	68
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	70
SANTRAUKA.....	76
SUMMARY.....	Error! Bookmark not defined.
PRIEDAI.....	78

IVADAS

Sąveikaujant visuomenei ir aplinkai, dėl spartaus ekonomikos ir mokslo vystymosi, dėl technikos pažangos, dvidešimtajame amžiuje įvyko esminiai pakitimai, kurių metu buvo pažeista natūrali medžiagų apykaita gamtoje, kurią įtakojo didėjantis ir be abejo nekontroliuojamas gamtos išteklių naudojimas ir aplinkos teršimas, o pablogėjęs aplinkos kokybei, pastebėtas neigiamas poveikis gyvajai gamtai ir, žinoma, žmogui. To pasekoje iškilo poreikis sureguliuoti visuomenės ir aplinkos sąveiką taip, kad būtų saugoma gamtinė aplinka, palaikoma būtina jos kokybė, patenkinami visuomenės materialiniai poreikiai, kad gamtos išteklių būtų naudojami racionaliai, ir kartu būtų sudarytos sąlygos skirtingoms ūkio sritims plėtotis.

O koks žmogaus vaidmuo aplinkos išsaugojime? Svarbiausia, kad kiekvienas suvoktų, jog už švarią ir sveiką aplinką yra atsakingas tik jis, ir kiekviename savo žingsnyje pasvarstytų, ar jis teisingas aplinkos atžvilgiu. Tačiau, žmogus yra ir griovėjas, ir kūrėjas. Vieni, net negalvodami apie pasekmes, imasi veiklos, turinčios neigiamų pasekmių, kiti – neapdairiai ir gausiai vartoja produktus, ko pasekoje atsiranda su atliekų tvarkymu susijusių problemų, jau nekalbant apie tai, kad šiukšlės išmetamos pakelėse ar paliekamos miškuose. Tačiau yra daugybė problemų, susijusių su aplinkos teršimu, ir tik žmogus, šių problemų sukelėjas, gali pats jas išspręsti, o su laiku ir apskritai tokių problemų nesukelti.

Kiekvieno žmogaus pareiga yra suvokti, kad aplinka - žmogaus namai. Tačiau ar dažnas suvokia, kad teršdami aplinką, teršiame patys save, jau nekalbant apie aplinkoje gyvenančius ir kitus gyvus organizmus, kuriems neigiamos, užterštos aplinkos pasekmės gali būti negrįžtamos.

Visuomenės požiūris į aplinką, tiek į gamtinę, tiek į urbanizuotą, yra skirtingas, todėl ir poveikis, daromas aplinkai, yra teigiamas arba neigiamas. Vieni aplinką gerbia ir saugo, kiti, deja, teršia net nesusimąstydami, kokią žalą daro ne tik gamtai, bet ir sau. Žmogus iš „griovėjo“ pozicijos turėtų pereiti į „kūrėjo“, tačiau kaip tai padaryti? Atsakymas paprastas - visa tai priklauso nuo visuomenės sąmoningumo. O visuomenės sąmoningumas ugdomas diegiant teisingą supratimą apie aplinką, apie jos naudą, bei mūsų kiekvieno pareigą ją išsaugoti. Siekiant visuomenės sąmoningumo ugdymo, reikia priartinti prie gamtos ne tik suaugusįjį, tačiau labai svarbu diegti sveiką požiūrį į aplinką ir mažiems piliečiams. Suaugusiam žmogui pakeisti požiūrį yra sudėtingiau, tačiau viską pakeisti galima, pradėdant nuo mažosios kartos.

Siekiant visuomenės sąmoningumo, įvairaus amžiaus žmonės yra informuojami įvairių švietimo programų, renginių, leidinių, televizijos pagalba. Siekiama palenkti visuomenės nuomonę bei požiūrį tinkama linkme.

Visuomenės sąmoningumo ugdymui didelės įtakos turi darnaus vystymosi procesai, susidedantys iš ekonominių, socialinių ir aplinkosauginių aspektų, kurie tarpusavyje glaudžiai susiję, o visuomenės vaidmuo šiuose procesuose labai svarbus.

Prie aplinkos apsaugos visuomenė prisideda įvairiais būdais: viena dalis žmonių dirba toje srityje siekdami išsaugoti ir palaikyti sveiką, atkurti pažeistą aplinką, kiti – savanoriškai prisideda prie visuomeninės, sveikos ir švarios aplinkos išsaugojimo, veiklos, trečia dalis – žmonės, patys gyvenantys sveikai ir besistengiantys išlaikyti tokią pat sveiką ir švarią aplinką.

Kalbant apie savanorišką veiklą, galima teigti, jog tai vienas iš būdų prisidėti prie aplinkos išsaugojimo. Savanorystė - tai veiksmai, kylantys iš sąmoningo žmogaus noro atlikti tam tikrą darbą, nesitikint už tai gauti materialinės naudos.

Šiuolaikinėje visuomenėje vis stipriau įsitvirtina nuostata, kad demokratijos pagrindas yra aktyvus piliečių dalyvavimas tvarkant visuomeninio bei valstybinio gyvenimo reikalus. Demokratiškumas pasireiškia savanorišku piliečių dalyvavimu visuomeninėje veikloje.

Savanoriška veikla skatina solidarumą, socialinę sanglaudą, bendruomeniškumą. Savanoriaujant stiprinami socialiniai ryšiai bei didėja socialinė pažanga.

Lietuvoje žmogaus suvokimas apie savanorystę nėra pakankamai išplėtotas kaip kitose ES šalyse. Tačiau yra ir tokių šalių, kuriose šis suvokimas apskritai neplėtojamas.

Įvairiose valstybėse savanorystės paplitimas yra skirtingo lygio, o ir pats savanorystės suvokimas iš dalies skiriasi, tačiau savanorystės veikla visur yra panaši. Savanoriška veikla ganėtinai svarbi valstybės ekonomikai, kadangi be didelių išlaidų sukuriamas vidaus produktas, suteikiamos žinios asmenims, atliekamas kultūrinis švietimas.

Darbo tikslas - atskleisti savanorystės tendencijas LR saugomose teritorijose.

Darbo objektas – savanorystės tendencijos LR saugomose teritorijose.

Darbo uždaviniai:

1. atskleisti darnaus vystymosi principų svarbą visuomenei ir aplinkai;
2. nustatyti visuomenės vaidmenį aplinkosaugoje;
3. atskleisti biologinės įvairovės svarbą visuomenės gyvenime;
4. išanalizuoti Lietuvos saugomų teritorijų sistemą, atskleisti jų svarbą;
5. išanalizuoti savanorystės situaciją LR saugomose teritorijose;
6. atlikti ekspertinį tyrimą ir įvertinti savanorystės situaciją LR saugomose teritorijose;

Temos aktualumas – darbe nagrinėjami visuomenės ir aplinkos tarpusavio ryšiai, kurie yra glaudžiai susiję, kadangi žmogus ir aplinka yra vienas nuo kito priklausomi subjektai. Žmogaus gerovė priklauso nuo aplinkos kokybės, o pastaroji - nuo žmogaus veiksmų. Todėl labai svarbu, jog

žmogus suvoktų aplinkos svarbą ir atliktų teigiamą vaidmenį aplinkos išsaugojimo procesuose. Kaip viena iš galimybių visuomenei prisidėti prie aplinkos apsaugos yra savanoriška veikla.

Tema aktuali tuo, jog darbe atskleidžiamos savanorystės tendencijos Lietuvos saugomose teritorijose.

Savanorystė Lietuvoje yra ganėtinai nauja ir mažai pažįstama sritis dažnam mūsų visuomenės atstovui. Lyginant Lietuvos ir kitų Europos Sąjungos šalių savanorystės patirtį įvairiose srityse, juntamas nemažas atotrūkis, kuris motyvuoja ieškoti priemonių, informuojančių ir skatinančių imtis šia mažai visuomenę dominančia ir nauja veikla. Darbe analizuojami savanoriškos veiklos paplitimo mastai, savanoriškos veiklos nauda pačiam savanoriaujančiam asmeniui bei visuomenei, statistiniai duomenys, teisinis reglamentavimas bei savanoriškos veiklos situacija kitose Europos Sąjungos šalyse.

Darbe atskleidžiamas visuomenės vaidmuo darnaus vystymosi procesuose ir aplinkos apsaugoje, atskleidžiama biologinės įvairovės svarba visuomenės gyvenime, analizuojamos savanorystės tendencijos Lietuvoje ir kitose Europos Sąjungos šalyse, savanoriškos veiklos situacija Lietuvos saugomose teritorijose ir aplinkos apsaugoje, atskleidžiamas glaudus ryšys tarp žmogaus ir jį supančios aplinkos.

Darbo metodai. Analizuojant nacionalinius ir tarptautinius teisės aktus, literatūrą, straipsnius, statistinę ir tyrimo gautą informaciją naudojamas analizės metodas. Tarpusavyje lyginant šalių patirtis, įvairią statistinę ir kitą informaciją nudojamas lyginamasis metodas.

Tyrimo tikslas – išanalizuoti ir įvertinti savanorystės situaciją Lietuvos saugomose teritorijose.

Tyrimo objektas – savanorystės situacija (svarba, problemos, poreikis).

Tyrimo hipotezės:

1. Savanorystė Lietuvoje yra nepopuliari ir mažai visuomenę dominanti sritis.
2. Lietuvos saugomose teritorijose savanoriška veikla populiariesnė tarptautiniu, nei nacionaliniu lygmeniu.

Literatūros apžvalga. Pasirinktos temos visapusiškam atskleidimui analizuojami nacionaliniai ir tarptautiniai teisės aktai, ekspertinio tyrimo metu surinkta informacija, statistinė informacija, internetiniai šaltiniai, straipsniai bei mokslinė literatūra pasirinkta tema.

Darbo struktūra. Darbą sudaro: teorinė dalis, kurioje atliekama literatūros apžvalga, nagrinėjami nacionaliniai ir tarptautiniai teisės aktai, analizuojama statistinė informacija, straipsniai darbo tema, pateikiamos asmeninės žinios, įgytos savanoriškos veiklos metu. Ši dalis pabaigoje pagrindžiama. Analitinėje dalyje praktiškai pagrindžiama teorinė darbo dalis, pasirinkto tyrimo

metodas, analizuojami atlikto kokybinio tyrimo (ekspertų apklausos, interviu) rezultatai. Aptariama, ar pasiektas tyrimo tikslas, ar pasitvirtino hipotezės, kokios problemos atskleistos, kaip jas spręsti.

Darbo pabaigoje pateikiamos išvados ir rekomendacijos, kaip spręsti problemas, susijusias su savanoriškos veiklos vykdymu Lietuvos saugomose teritorijose.

Darbe naudojami sutrumpinimai:

AM – Aplinkos ministerija;

EB – Europos Bendrija;

EK – Europos Komisija;

EP – Europos Parlamentas;

ES – Europos Sąjunga;

FEE – Foundation for environmental Education (Aplinkosauginio švietimo fondas);

JRD – Jaunimo reikalų departamentas;

JTBA – Jaunimo tarptautinio bendradarbiavimo agentūra;

JT – Jungtinės Tautos;

LiJOT – Lietuvos jaunimo organizacijų taryba;

LR – Lietuvos Respublika;

LRV – Lietuvos Respublikos Vyriausybė;

LŽJ – Lietuvos žaliųjų judėjimas;

NP – Nacionalinis parkas;

RP – Regioninis parkas;

SADM – Socialinės apsaugos ir darbo ministerija;

VSTT – Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba;

Vši – Viešoji įstaiga;

1. PRIELAIIDOS SAVANORYSTĖS IDĖJŲ ĮGYVENDINIMUI LIETUVOS SAUGOMOSE TERITORIJOSE

1.1 Darnus vystymasis

Darnus vystymasis yra visuotinė ir ilgalaikė visuomenės plėtra, kai dabartiniai žmonijos poreikiai tenkinami, racionaliai naudojant gamtos išteklius, siekiant išsaugoti Žemę ateities kartoms.

Gerovės kūrimas, socialinė sanglauda ir aplinkos apsauga yra trys pagrindiniai tikslai ir nuo to, ar jie bus pasiekti, priklauso visos žmonijos ateitis¹.

Nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje (2003) darnus vystymasis suprantamas kaip „kompromisas tarp aplinkosauginių, ekonominių ir socialinių visuomenės tikslų, sudarantis galimybes pasiekti visuotinę gerovę dabartinei ir ateinančioms kartoms, neperžengiant leistinų poveikio aplinkai ribų“.

Pagrindinės darnaus vystymosi nuostatos konkrečiai suformuluotos pasaulio viršūnių susitikime Rio de Žaneire 1992 metais. Nacionalinė darnaus vystymosi strategija Lietuvoje buvo parengta 2003 m., o atnaujinta 2009 m.².

Visuomenės vaidmuo darnaus vystymosi procesuose labai svarbus. Be jos dalyvavimo, sprendžiant strategijoje numatytus uždavinius ar priimant kitus svarbius įvairaus lygio sprendimus, darnus vystymasis yra neįmanomas. O besivystant valstybei, vystosi ir demokratiškesnė tampa visuomenė. Savanoriškos veiklos vykdymą galima apibūdinti kaip rezultatą, kuris atsiranda darnaus vystymosi eigoje ir parodo visuomenės demokratiškumo ir sąmoningumo lygį.

1.1.1 Darnaus vystymosi principai

Nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje (2003) teigiama, jog „Lietuvos darnaus vystymosi principai išdėstyti atsižvelgiant į nacionalinius Lietuvos interesus, savitumą, ES darnaus vystymosi strategijos prioritetus, programinių dokumentų nuostatas“. Būtent dėl skirtingų principų ir šalies prioritetų darnus vystymasis skirtingose šalyse esti nevienodame lygmenyje.

Visuomenės vaidmenį ir svarbą atskleidžia nustatytieji principai, kuriais remiamasi darnaus vystymosi raidoje. Nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje (2003) pateikiama 13-a principų, kuriais vadovaujamosi darnaus vystymosi procesuose (žr. 1 lentelę).

¹ http://www.stat.gov.lt/uploads/11_Darnaus_vystymosi_rodikliai_2010.pdf; prisijungimo laikas: 2012-09-27.

² Nacionalinė darnaus vystymosi strategija // Valstybės žinios. 2003, Nr. 89-4029 .

1 lentelė. Strategijos įgyvendinimo pagrindiniai principai ir jų paskirtis

Principas	Paskirtis
Pagrindinių teisių rėmimo ir apsaugos principas	Didžiausias dėmesys politikoje turi būti skiriamas žmonėms, kovoje su diskriminacija, mažinant skurdą, taip pat naikinant socialinę atskirtį bei remiant pagrindines žmonių teises.
Vienodų sąlygų visų kartų ir tos pačios kartos atstovams sudarymo principas	Siekiami dabarties kartų poreikius pateikinti taip, kad nebūtų pakenkta ateities kartų galimybėms patenkinti savuosius poreikius.
Atviros ir demokratinės visuomenės principas	Tai principas, kurio pagrindu siekiama užtikrinti piliečių teises gauti informaciją ir galimybes kreiptis į teismus.
Piliečių dalyvavimo principas	Šio principo esmė - piliečių dalyvavimo sustiprinimas sprendimų priėmimo, švietimo skatinimas darnaus vystymosi klausimais, visuomenės sąmoningumo ugdymas, piliečių informavimas apie tai, koks yra daromas poveikis aplinkai, kaip jo išvengti renkantis darnesnius veiklos būdus.
Įmonių ir socialinių partnerių dalyvavimo principas	Sustiprinti socialinį dialogą, įmonių socialinę atsakomybę, privataus ir viešojo sektorių partnerystę – skatinti jų bendradarbiavimą ir bendrą atsakomybę, kad būtų užtikrintas darnus vartojimas ir gamyba.
Politikos nuoseklumo ir reglamentavimo principas	Skatinti visų politikos kryptių nuoseklumą ir vietos, regioninių ir nacionalinių veiksmų darną, kad jie labiau prisidėtų prie darnaus vystymosi.
Strategijos integravimo principas	Skatinti ekonominių, socialinių ir aplinkosaugos veiksmų integralumą, kad jie būtų nuoseklūs ir vienas kitą sustiprintų, pavyzdžiui, atliekant subalansuotą poveikio įvertinimą ir konsultuojantis su suinteresuotais subjektais.
Pasinaudojimo geriausiomis turimomis žiniomis principas	Užtikrinti, kad politika būtų plėtojama, vertinama ir įgyvendinama remiantis geriausiomis turimomis žiniomis, kad ji būtų ekonomiškai pagrįsta ir ekonomiškai efektyvi.
Atsargumo principas	Taikyti tinkamas vertinimo procedūras ir imtis prevencinių veiksmų siekiant išvengti žalos žmonių sveikatai ir aplinkai.
Atsakomybės (teršėjas moka) principas	Užtikrinti, kad kainos atspindėtų realias sąnaudas, kurias visuomenė patiria dėl vartojimo ir gamybos veiklos, kad teršėjai sumokėtų už žmonių sveikatai ir aplinkai jų daromą žalą.

1 lentelės tęsinys kitame puslapyje

Ekologinio efektyvumo principas	Vadovaujantis šiuo principu, gamyba ir paslaugos turi augti daug greičiau nei gamtos išteklių naudojimas, tai yra tam pačiam kiekiui gaminių pagaminti ir paslaugų suteikti turi būti sunaudojama vis mažiau energijos ir kitų gamtos išteklių.
Pakeitimo principas	Medžiagos, kurios yra pavojingos aplinkai ir kenkia žmonių sveikatai, privalo būti keičiamos į nepavojingas, o išsenkantieji ištekliai į atsinaujinančius.
Mokslo ir žinių bei technologinės pažangos principas	Įvairių sektorių ir jų šakų vystymasis turi būti pagrįstas šiuolaikiškais mokslo laimėjimais, žiniomis, naujausiomis aplinkai kuo mažesnę neigiamą poveikį darančiomis technologijomis.

Šaltinis: <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/oldsearch.preps2?Condition1=217644&Condition2=%20>; prisijungimo laikas: 2012-09-27. Sudaryta autorės.

1.2 Aplinkos apsauga ir visuomenė

Aplinkos apsaugos įstatyme (2011), aplinkos apsauga apibūdinama kaip „aplinkos saugojimas nuo fizinio, cheminio, biologinio ir kitokio neigiamo poveikio ar pasekmių, atsirandančių įgyvendinant planus ir programas, vykdančią ūkinę veiklą ar naudojant gamtos išteklius“.

Visuomenės vaidmuo atsispindi nacionaliniuose ir tarptautiniuose teisės aktuose, kadangi juose patvirtintos visuomenės teisės ir pareigos aplinkos apsaugos ir gamtos išteklių naudojimo procesuose. Kiekviena asmens veikla aplinkoje yra reglamentuojama teisės aktais, numatančiais atsakomybę už aplinkosauginių reikalavimų nesilaikymą.

Žmogaus teisė į sveiką ir švarią aplinką, yra viena pagrindinių jo teisių, todėl sąveikaujant aplinkai ir visuomenei iškyla būtinybė šiuos santykius įprasinti teisiškai. Vienareikšmiškai galima teigti, jog išsaugoti aplinką galima tik tada, kai visuomenė, sąveikaudama su aplinka, laikosi aplinkosauginių reikalavimų. Kad būtų laikomasi šių reikalavimų, buvo sukurta ir vis dar tobulinama aplinkos apsaugos teisės sistema.

Savanoriška veikla aplinkos apsaugoje yra būdas visuomenei prisidėti prie biologinės įvairovės ir kraštovaizdžio išsaugojimo, visuomenės švietimo aplinkosauginiais klausimais ir kitų aplinkos apsaugai būdingų veiklų, todėl akivaizdu, jog šią, visuomenei, valstybei ir aplinkai svarbią veiklą būtina skatinti.

Kalbant apie valstybę – jos vaidmuo labai reikšmingas: „Valstybės aplinkosauginė funkcija įgyvendinama įvairiomis teisinėmis priemonėmis, kurios apibrėžia valstybės aplinkos apsaugos politiką, aplinkos apsaugos principus, nustato gamtos išteklių naudojimo tvarką, atskirų gamtos išteklių apsaugos priemones, ūkinės veiklos aplinkosauginius pagrindus, aplinkos apsaugos valdymą ir kontrolę bei atsakomybę už aplinkos apsaugos įstatymų pažeidimus“³.

Valstybė reguliuoja visuomenės ir aplinkos sąveiką pagal tam tikrus aplinkosauginius reikalavimus, kurių laikosi ir visuomenė sąveikoje su aplinka.

Aplinkos apsaugos įstatyme (2011) teigiama, jog „valstybinį aplinkos apsaugos valdymą Lietuvos Respublikoje vykdo Vyriausybė, Aplinkos apsaugos ministerija (nuo 1998 metų – Aplinkos ministerija), kitos įgaliotos valstybės institucijos“ .

Aplinkos ministerija yra specialioji aplinkos apsaugos valdymo institucija, kurios funkcijos yra apibrėžtos Aplinkos apsaugos įstatyme (2011) ir Aplinkos ministerijos nuostatuose,

---

³ <http://senas.birdlife.lt/index.php/gamtos-klase/gyvosios-gamtos-apsauga/>; prisijungimo laikas: 2012-10-03.

patvirtintuose „LRV 1998 m. rugsėjo 22 d. nutarimu Nr. 1138 „Dėl Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“⁴.

1.2.1 Aplinkos apsaugą reglamentuojantys įstatymai

Lietuvoje po nepriklausomybės atkūrimo pradėjo formuotis aplinkos apsaugos teisė, kuri buvo būtina siekiant sustabdyti aplinkos būklės blogėjimą, išsaugoti aplinką valstybei pereinant į rinkos ekonomikos santykius. Aplinkos apsaugos teisės sistema yra grindžiama LR Konstitucijos (1992) nuostatomis, kurios pripažįsta aplinkos apsaugą savarankiška teisinio reguliavimo sritimi. Taigi, labai svarbus Konstitucijos 53 straipsnis, kuriame teigiama, jog „valstybė ir kiekvienas asmuo privalo saugoti aplinką nuo kenksmingo poveikio“. Taip pat didelę reikšmę turi ir Konstitucijos 54 straipsnis, kuris įpareigoja valstybę „rūpintis natūralios gamtinės aplinkos, gyvūnijos ir augalijos, atskirų gamtos objektų, ypač vertingų vietovių apsauga, saikingu gamtos išteklių naudojimu, atkūrimu ir gausinimu“⁵.

Teiginys „kiekvienas asmuo privalo saugoti aplinką nuo kenksmingo poveikio“ įpareigoja visuomenę atlikti šią pareigą. Vienas iš būdų, kurių pasirenka žmogus, norėdamas apsaugoti aplinką nuo neigiamo poveikio, tai savanoriška veikla aplinkos apsaugos srityje.

Nuo 1992 m. buvo sukurta pagrindinių teisės aktų bazė, į kurią vėliau buvo įkelti tarptautinių įsipareigojimų, ES teisės aktų reikalavimai. Pagrindiniai įstatymai ir jų paskirtis, reglamentuojantys aplinkos apsaugą, gamtos išteklių naudojimą bei ypatingai svarbų visuomenės vaidmenį Lietuvos aplinkosaugoje, pateikiami prieduose (žr. 1 priedą). Pateikiami ne visi aplinkos apsaugą reglamentuojantys įstatymai, o tie, kurie labiau siejami su žmogaus veikla aplinkoje.

Pagrindinis specialusis šaltinis yra Aplinkos apsaugos įstatymas.

1.2.2 Visuomenės aplinkosauginis informavimas ir švietimas

Visuomenės aplinkosauginis švietimas apima visuomenės aplinkosauginį ugdymą, informavimą ir specialistų mokymą. Aplinkosauginis ugdymas svarbus tuo, jog jo metu yra formuojamos aplinkosaugos nuostatos, žinių ir įgūdžių visuma, palankus aplinkai gyvenimo būdas.

---

⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. rugsėjo 22 d. nutarimas Nr. 1138 // Valstybės žinios. 2010, Nr. 6395.

⁵ Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014.

„Visuomenės aplinkosauginis informavimas – tai bet kokios turimos rašytinės, vaizdinės, garsinės ar duomenų bazėse laikomos informacijos apie vandens, oro, dirvožemio, gyvūnijos, augalijos, žemės išteklių ir kraštovaizdžio būklę, taip pat apie veiklą ar priemones, kurios žalingai veikia ar gali veikti nurodytus aplinkos komponentus, bei apie aplinkosaugos veiklą ir priemones, įskaitant administracinio pobūdžio priemones ir aplinkos apsaugos valdymo programas, skleidimas visuomenei“⁶. Be visuomenės aplinkosauginio informavimo, taip pat labai svarbus yra specialistų mokymas aplinkos apsaugos teorijos ir praktikos, aplinkosaugos vadybos naujovių.

Aplinkos apsaugos įstatymas (2011) visiems piliečiams ir visuomeninėms organizacijoms suteikia daug teisių, tačiau įpareigoja vykdyti ir savo pilietines pareigas saugant aplinką, tausojant gamtos išteklius ir nepažeidžiant kitų gamtos išteklių naudotojų teisių bei interesų. Tai reiškia, kad aplinkosauginio švietimo procese vienaip ar kitaip turi dalyvauti visi šalies gyventojai, nes be reikiamo visuomenės pasirengimo neįmanoma išspręsti sudėtingų subalansuotos plėtros uždavinių.

Lietuvoje egzistuoja aplinkosauginio formaliojo ir neformaliojo švietimo sistemos, tačiau jų atskyrimas yra neįmanomas, tai tarpusavyje labai susijusios sistemos (žr. 2 lentelę) .

2 lentelė. Lietuvos aplinkosauginio švietimo rūšys

Aplinkosauginio švietimo rūšis	Apibūdinimas
Formalusis švietimas	Valstybės reglamentuojamas ir kontroliuojamas mokymasis, kurį baigus egzaminais, gaunamas valstybės pripažįstamas diplomą arba pažymėjimas.
Neformalusis švietimas	Švietimas sąlygojamas asmens ar visuomenės interesų, sudarantis sąlygas asmenybei ugdytis ir apimantis lavinimąsi, mokymąsi, studijas, nesuteikiant valstybės pripažinto bendrojo vidurinio, profesinio, aukštesniojo arba aukštojo išsilavinimo ar jų reglamentuoto modulio baigimo pažymėjimo ir profesinės kvalifikacijos.

Šaltinis: www.am.lt/LSP/files/SVIETI~1.DOC; prisijungimo laikas: 2012-10-08. Sudaryta autorės.

Formaliojo ir neformaliojo švietimo sistemas sudaro įvairios organizacijos, įstaigos, valstybės institucijos ir k.t., 3 – ioje lentelėje detalizuojama šių švietimo sistemų sandara.

⁶ www.am.lt/LSP/files/SVIETI~1.DOC; prisijungimo laikas: 2012-10-08.

3 lentelė. Lietuvos aplinkosauginio švietimo sistema

Aplinkosauginio švietimo sistema	Aplinkosauginio švietimo sistemos subjektai
Formaliojo švietimo sistema	Ikimokyklinės įstaigos, bendrojo lavinimo mokyklos, profesinės mokyklos, aukštesniosios mokyklos, papildomojo ugdymo įstaigos, mokyklų būreliai, klubai, aukštosios mokyklos, suaugusiųjų švietimo ir mokymo įstaigos.
Neformaliojo švietimo sistema	Aplinkos ministerijos sistema, kitos ministerijos, žinybos, miestų ir rajonų savivaldos institucijos, mokslo institucijos, Saugomų teritorijų administracijos, viešosios informacijos rengėjai ir platintojai, visuomeninės ir kitos nevyriausybinės organizacijos.

Šaltinis: www.am.lt/LSP/files/SVIETI~1.DOC; prisijungimo laikas: 2012-10-08. Sudaryta autorės

Visuomenės aplinkosauginis švietimas, teisingo požiūrio į gamtos vertybes formavimas ir aplinkosauginių iniciatyvų skatinimas yra labai svarbi darnaus vystymosi dalis.

Visuomenei informuoti ir šviesti yra rengiama begalė renginių ir pažintinių išvykų, kurių metu žmogus mokomas saugoti gamtą, taip pat susipažįstama su šalies biologine įvairove ir jos apsaugos politika, įvairių organizacijų iniciatyva yra nemokamai platinami įvairūs informaciniai leidiniai.

Savivaldybių vaidmuo aplinkosauginio švietimo ir visuomenės informavimo procesuose ypatingai svarbus. Kaip pavyzdys pateikiama Kauno miesto savivaldybė, kurioje veikia Visuomenės informavimo apie aplinką centras. Jame pateikiama Aplinkos apsaugos skyriuje sukaupta ir susisteminta informacija, leidžiami aplinkosauginiai informaciniai leidiniai, organizuojami seminarai, visuomenės informavimo akcijos. Tokios akcijos formuoja teigiamą požiūrį į mus supančią aplinką ir toks požiūris turi tapti kiekvieno mūsų gyvenimo dalimi, kadangi aplinkos kokybė nulemia mūsų gyvenimo kokybę.

Kartu su savivaldybėmis įvairius projektus vykdo ir lopšeliai – darželiai. Tokie projektai skatina vaikų suvokimą apie aplinką, jos vertę ir išsaugojimo būtinybę.

Aplinkos ministerija, kurios vienas iš tikslų yra siekti, kad visuomenė būtų informuojama apie aplinką, kad turėtų žinių, patirties ir įgūdžių darnaus vystymosi uždaviniams įgyvendinti, taip pat skatinti gyventojus aktyviau dalyvauti priimant ir įgyvendinant aplinkosaugos sprendimus, priskiriama neformaliojo aplinkosauginio švietimo sistemai. Taigi, kaip teigiama skelbiamoje Aplinkos ministerijos informacijoje „Visuomenės informavimas ir aplinkosauginis švietimas yra

viena iš pagrindinių priemonių siekiant įgyvendinti aplinkos apsaugos ir darnaus vystymosi tikslus⁷ Na, o aplinkos apsaugos ir darnaus vystymosi tikslai yra įvardijami Nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje (2003), Nacionalinėje darnaus vystymosi švietimo 2007-2015 metų programoje ir kituose šalies strateginiuose dokumentuose.

Aplinkos ministerijos „Visuomenės informavimo ir švietimo skyrius“ nuolat informuoja visuomenę apie ministerijos atliekamą darbą, aplinkos sektoriaus aktualijas ir problemas, pristato žiniasklaidai šio sektoriaus objektus.

Informacijos apie aplinką teikimo visuomenei politiką formuoja tokie teisės aktai:

- LR aplinkos apsaugos įstatymas (2011);
- LR visuomenės informavimo įstatymas (2004);
- LR teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų įstatymas (2012);
- LRV 1999 m. spalio 22 d. nutarimas Nr. 1175 „Dėl informacijos apie aplinką Lietuvos Respublikoje teikimo visuomenei tvarkos aprašo patvirtinimo“⁸.

- Konvencija „Dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo, priimant sprendimus ir teisės kreiptis į teismus aplinkos klausimais“ (Orhuso konvencija, 2001)⁹.

Šie teisės aktai remiasi esminėmis žmogaus teisėmis į švarią ir sveiką aplinką bei pripažinimu, jog kiekvienas žmogus privalo saugoti aplinką ir gerinti jos būklę.

Lietuvoje aplinkosauginį ir ekologinį švietimą vykdo ir nevyriausybinės organizacijos, viena jų VšĮ „Kultūros idėjų institutas“ ir jo leidžiamas aplinkosauginis leidinys, ekologiškos kultūros gidas – „Ozonas“ .

„FEE – Aplinkosauginio švietimo fondas (Foundation for environmental Education – FEE) – 1981 m. įkurta tarptautinė nevyriausybinė organizacija. Pagrindinis fondo tikslas – aplinkosauginis švietimas ir visuomenės savimonės kėlimas, XXI a. darbotvarkės įgyvendinimas, įtraukiant įvairaus amžiaus ir tautybių žmones per formalųjį ir neformalųjį švietimą“¹⁰ .

„2000 metais Lietuvos žaliųjų judėjimas (LŽJ) Aplinkos ir Švietimo ministerijų teikimu tapo tarptautinio Aplinkosauginio švietimo fondo nariu, kuriam vieninteliu patikėtas fondo administruojamų programų įgyvendinimas Lietuvoje“¹¹ . Žemiau pateiktos FEE švietimo programos ir jų paskirtis (žr. 4 lentelę) .

⁷ http://www.am.lt/VI/rubric.php3?rubric_id=1048; prisijungimo laikas: 2012-10-10.

⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. spalio 22 d. nutarimas Nr. 1175 // Valstybės žinios. 2005, Nr. 26-831.

⁹ http://www.am.lt/VI/article.php3?article_id=8500; prisijungimo laikas: 2012-10-14.

¹⁰ <http://www.zalieji.lt/lt/uzsienioorganizacijos/aplinkosauginio-vietimo-fondas>; prisijungimo laikas: 2012-10-15.

¹¹ <http://mokykla.zalieji.lt/?m=8>; prisijungimo laikas: 2012-10-18.

4 lentelė. FEE švietimo programos ir jų paskirtis

Švietimo programa	Švietimo programos paskirtis
Gamtosauginių mokyklų programa	Orientuoja mokyklas į praktinę gamtosauginę veiklą, skatina mokyklų bendruomenių aktyvumą, ugdo mokinių kūrybiškumą.
Mėlynosios vėliavos programa	Skirta savivaldybėms, plėtojančioms turizmo paslaugas savo teritorijoje.
Miškų pažinimo programa	Mokytojai skatinami organizuoti mokiniams išvykas į mišką, vykdyti praktinius užsiėmimus. Siekiama, jog mokiniai suprastų, kad miškas yra neatsiejama modernios visuomenės dalis.
Jaunųjų aplinkosaugos žurnalistų programa	Skirta vidurinių mokyklų moksleiviams. Mokiniai, dalyvaujantys programoje, rašo straipsnius aktualia valstybei aplinkosaugine tematika.
Žaliojo rakto programa	Tarptautinė aplinkosauginė programa, skirta viešbučiams, svečių namams, jaunimo nakvynės namams, laisvalaikio ir pramogų centrams, kempingams besilaikantiems nustatytų aplinkosauginių reikalavimų.

Šaltinis: . <http://mokykla.zalieji.lt/?m=8>; prisijungimo laikas: 2012-10-18. Sudaryta autorės.

Kalbant apie Lietuvos Saugomas teritorijas, tai direkcijų darbuotojų ir visuomenės mokymas bei informavimas yra skirtingame vystymosi lygmenyje, o informacija visuomenei, ypač šalies rajonuose, dažnai nepasiekiamo dėl techninių kliūčių.

Viena iš visuomenės švietimo priemonių yra Lietuvos saugomose teritorijose organizuojami renginiai ir išvykos, plėtojamas pažintinis turizmas, visuomenei platinami leidiniai, lankstinukai, rodomi filmai apie mus supančią Lietuvos gamtą, kuriami saugomų teritorijų internetiniai puslapiai.

Visuomenė apie aplinkos svarbą, išsaugojimo būdus, apie žmogaus veiklos neigiamas pasekmes yra informuojama ir mokoma įvairiais būdais ir priemonėmis. Tačiau jeigu kalbėtume apie savanoriškos veiklos galimybes, tai visuomenė dažnai nežino apie tokią veiklą kaip savanorystė, neturi pakankamai informacijos apie tai, dažnai nežino, nuo ko pradėti, jeigu ir susidomėjo šia veikla.

1.2.3 Aplinkos apsaugos principai

Aplinkos apsaugos įstatyme (2011) patvirtinti tokie aplinkos apsaugos principai:

- „Aplinkos apsauga Lietuvos Respublikoje yra visos valstybės bei kiekvieno jos gyventojų rūpestis ir pareiga“. Šis principas nurodo, jog kiekvienas visuomenės narys ir pati valstybė privalo imtis visų priemonių apsaugant mus supančią aplinką.

- „Aplinkos apsaugos valdymo politika ir praktika turi nukreipti visuomeninius bei privačius interesus aplinkos kokybei gerinti, skatinti gamtos išteklių naudotojus ieškoti būdų ir priemonių, kaip išvengti arba sumažinti neigiamą poveikį aplinkai, bei ekologizuoti gamybą.

- Gamtos išteklių turi būti naudojami racionaliai ir kompleksiskai.

- Aplinkos apsauga grindžiama visapusiška, teisinga ir laiku sukaupta informacija apie aplinką“¹².

---

¹² Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas // Valstybės žinios. 1992, Nr. 5-75.

1.3 Biologinės įvairovės svarba visuomenės gyvenime

„Sąvoka „biologinė įvairovė“ apima visus gyvus organizmus, aptinkamus atmosferoje, žemėje ir vandenyje. Visos rūšys yra savaip reikalingos ir sukuria „gyvybės audinį“, nuo kurio mes priklausomi: nuo mažiausios dirvožemio bakterijos iki didžiausio vandenyno žinduolio“¹³. Būtent dėl to, jog žmogui biologinė įvairovė yra gyvybiškai svarbi, privaloma užkirsti kelią jos nykimui ir skatinti išsaugojimą.

Žmogus dažnai nesusimąsto, kokią žalą tyčia ar to nežinodamas padaro biologinei įvairovei, kartais net sunaikina ją negrįžtamai. O ar susimąstoma, kad gyventi tinkamas sąlygas Žemės planetoje suformavo ir palaiko dauguma augalų, grybų bei gyvūnų? Biologinė įvairovė skatina funkcinę įvairovę gamtinėje aplinkoje ir palaiko jos atsparumą, prisitaikymą bei sugebėjimą atsistatyti, gamtinių sistemų produktyvumą. Galima teigti, jog biologinė įvairovė visuomenės gyvenime yra neabejotinai svarbi, tai - žmogaus egzistavimo pagrindas. Biologinės įvairovės išsaugojimas svarbus žmonių gerovei ir tvariam apsirūpinimui gamtiniais ištekliais.

Biologinės įvairovės komponentai yra svarbūs ekologiniu, moksliniu - pažintiniu, rekreaciniu, ekonominiu, estetiniu, etiniu požiūriais.

Ekosistemos teikia daug paslaugų, kurios yra esminės, siekiant tvaraus Žemės išteklių naudojimo. Europos aplinkos agentūros leidinyje „Europos aplinka/ būklė ir raidos perspektyvos 2010 m.“ išskiriamos keturios ekosistemų paslaugų rūšys (žr. 5 lentelę).

5 lentelė. Ekosistemų paslaugų rūšys

Paslaugos rūšis	Apibūdinimas
Aprūpinimo paslaugos	Žmonių tiesiogiai naudojami ištekliai: maistas, pluoštas, vanduo, žaliavos, vaistai.
Pagalbinės paslaugos	Netiesiogiai gamtos išteklius eksploatuoti leidžiantys procesai: pirminė produkcija, apdulkinimas.
Reguliavimo paslaugos	Natūralūs klimato reguliavimo, maistinių medžiagų ir vandens apytakos, kenkėjų reguliavimo, potvynių prevencijos ir k.t. mechanizmai.
Kultūrinės paslaugos	Nauda, kurią žmonės gauna iš gamtinės aplinkos naudojimo pramoginiiais, kultūriniais ir dvasiniais tikslais.

Šaltinis: Martin J., Henrichs T., Europos aplinka/ būklė ir raidos perspektyvos: Mokomoji knyga. – Europos Sąjungos leidinių biuras, 2010. ISBN 978-92-9213-119-7. P. 48

¹³ Martin J., Henrichs T., Europos aplinka/ būklė ir raidos perspektyvos: Mokomoji knyga. – Europos Sąjungos leidinių biuras, 2010. ISBN 978-92-9213-119-7. P. 47

Taip pat ekosistemų vykdomi procesai yra svarbūs kitoms ekosistemoms. Dirvožemio formavimas, maistinių medžiagų apytaka, buveinės formavimas ar deguonies gamyba kitoms ekosistemoms yra gyvybiškai svarbūs.

Išskiriami trys pagrindiniai biologinės įvairovės lygiai, kurie pateikiami 6 - oje lentelėje.

6 lentelė. Biologinės įvairovės lygiai

Lygis	Apibūdinimas
Genetinė įvairovė	Dažniausiai tos pačios rūšies individai genetiškai daugiau ar mažiau skiriasi. Skirtumai tarp genų ir alelių bei įvairios jų kombinacijos lemia populiacinius skirtumus.
Rūšinė įvairovė	Dažnai rūšinė įvairovė siaurąja prasme sutapatinama su biologine. Europoje (2008 metų duomenimis) priskaičiuota 215 000 rūšių, iš kurių per 90% yra bestuburiai gyvūnai. Tai - rūšių įvairovė.
Ekosistemų įvairovė	Ekosistemos skiriasi klimato, edafinėmis, topografinėmis bei biotinėmis savybėmis. Ją daug sunkiau įvertinti nei genetinę ar rūšinę įvairovę.

Šaltinis: http://aplinkotyra.vdu.lt/material/moduliai/biologine_ivairove/paskaitu_medziaga/p1%20paskaita.pdf;
 prisijungimo laikas: 2012-10-20. Sudaryta autorės

Kadangi savanoriška veikla galima ir aplinkos apsaugos srityje, todėl ši veikla yra puikus būdas prisidėti ir prie biologinės įvairovės išsaugojimo. Prisidedant net ir nedideliais darbais galima suteikti labai daug naudos mus supančiai aplinkai ir, be abejonės, biologinei įvairovei.

1.3.1 Biologinės įvairovės teisinis reglamentavimas

Biologinei įvairovei didelę įtaką daro žmogaus veikla – žemės ūkis, miškininkystė, žuvininkystė, urbanizacija. Natūralią aplinką ardo dirbamos žemės plotai, miškų eksploatavimas, miestų teritorijų ir infrastruktūros vystymasis ir kt.

Biologinės įvairovės apsaugą reglamentuoja įvairūs nacionaliniai ir tarptautiniai teisės aktai. Nacionaliniai teisės aktai, reglamentuojantys biologinės įvairovės, kraštovaizdžio ir kitą apsaugą, ir jų paskirtis pateikti 1 priede.

Tarptautiniai teisės aktai, reglamentuojantys biologinės įvairovės apsaugą ir jų paskirtis aprašyti žemiau esančioje lentelėje (žr. 7 lentelę) .

7 lentelė. Biologinės įvairovės apsaugą reglamentuojantys tarptautiniai teisės aktai

Teisės aktas	Paskirtis
EB Tarybos direktyva 79/409/EEC dėl laukinių paukščių apsaugos (Paukščių direktyva)	Nustato paukščių rūšių apsaugą ir naudojimo taisykles
EB Tarybos direktyva 92/43/EEB dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos (Buveinių direktyva)	Skatinti biologinės įvairovės palaikymą, atsižvelgiant į ekonominius, socialinius, kultūrinius ir regioninius reikalavimus, prisidėti prie bendro subalansuotos plėtros siekio, išlaikyti biologinę įvairovę, o tam tikrais atvejais palaikyti ar netgi skatinti žmogaus veiklą.
Biologinės įvairovės konvencija (Rio de Žaneiras, Brazilija 1992 m.)	Išsaugoti biologinę įvairovę, stabiliai naudoti jos komponentus ir teisingu bei lygiu pagrindu gauti bendrą naudą, susijusią su gamtinių išteklių naudojimu, taip pat suteikti galimybę naudotis genetiniais išteklių bei perduoti atitinkamas technologijas, užtikrinti reikiamą finansavimą.
Tarptautinės svarbos šlapžemių konvencija (Ramsaras, Iranas, 1971 m.)	Išsaugoti svarbiausias žemės šlapynes (pelkes, ežerynus, upių deltas, lagūnas, ir kt.), kurios yra svarbi retų augalų ir gyvūnų buveinė, daro didelę įtaką vietovės ekosistemai, klimatui, gyvenamosioms sąlygoms.
Europos laukinės gamtos ir gamtinės aplinkos apsaugos konvencija (Bernas, Šveicarija, 1979 m.)	Užtikrinti laukinės floros ir faunos, jų natūralios gyvenamosios aplinkos apsaugą, ypač rūšių ir buveinių, kurių apsaugai būtinas daugelio valstybių kooperavimasis, ir paskatinti šį kooperavimąsi. Ypatingas dėmesys yra skiriamas migruojančioms, nykstančioms ir mažėjančioms rūšims.
Migruojančių laukinių gyvūnų rūšių išsaugojimo konvencija (Bona, Vokietija, 1979 m.)	Išsaugoti migruojančius laukinius gyvūnus visame jų migravimo kelyje.
Nykstančių laukinės faunos ir floros rūšių tarptautinės prekybos konvencija (Vašingtonas, JAV, 1973 m.)	Reguluoti nykstančių laukinių gyvūnų ir augalų prekybą. Bet kokia prekyba konvencijos pirmame priede išvardytomis rūšimis draudžiama.
Susitarimas dėl Europos šikšnosparnių apsaugos (Anglija, Londonas, 1991 m.)	Uždrausti tyčinį šikšnosparnių gaudymą, laikymą ir žudymą, nustatyti saugomas vietoves, kuriose yra šikšnosparnių buveinių, ir saugoti šias vietoves nuo trikdymo bei sunaikinimo,
ASCOBANS (1991 m.)	Apsaugoti mažuosius banginius Baltijos ir Šiaurės jūrose.
Susitarimas dėl Afrikos Eurazijos migruojančių vandens paukščių apsaugos (1995 m.)	Išlaikyti arba atkurti migruojančių vandens paukščių rūšių tinkamai išsaugojimo būklei.

Šaltinis: EB Tarybos direktyva 79/409/EEC „Dėl laukinių paukščių apsaugos“; EB Tarybos direktyva 92/43/EEB „Dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos“; Biologinės įvairovės konvencija 1992; Tarptautinės svarbos šlapžemių konvencija 1971; Europos laukinės gamtos ir gamtinės aplinkos apsaugos konvencija 1979; Susitarimas dėl Europos šikšnosparnių apsaugos 1991; Susitarimas dėl Afrikos Eurazijos migruojančių vandens paukščių apsaugos 1995; ASCOBANS 1991; Būbnienė R., Dudutytė Z., ir kt. Europos sąjungos aplinkos apsaugos politika ir jos įgyvendinimas Lietuvoje. Vilnius: Daigai, 2002. ISBN 9986-767-07-5. P. 55. Sudaryta autorės.

1.4 Saugomų teritorijų steigimas, administravimas ir visuomenės dalyvavimas

1.4.1 Saugomų teritorijų sistemos raida Lietuvoje

Lietuvos saugomų teritorijų tinklo pradžia siekia labai senus šalies laikus. Šio tinklo kūrimasis – ilgas ir sudėtingas procesas, kuris neišvengiamai plėtojamas iki šių dienų.

Lietuvos saugomų teritorijų sistemos istorijoje išskiriami šeši laikotarpiai, kurie „glaudžiai susiję su valstybės ir visuomenės raida, esminiais socialinių ir ekonominių santykių, gamtonaudos ir kultūros raidos pokyčiais“¹⁴. Kiekvienas laikotarpis savitai svarbus ir atskleidžia tuometinį požiūrį ir žmogaus veiksmus, kad būtų apsaugota gamta.

8 lentelė. Lietuvos saugomų teritorijų sistemos raida

Laikotarpis	Apibūdinimas
Senasis baltiškasis laikotarpis	Pirmosios saugomos teritorijos buvo siejamos su gamtameldyste. Senovės baltų pagarba žmogų supančiai gamtai, jos reiškinių ir objektų garbinimas turėjo sakralinę reikšmę.
Feodalinis laikotarpis	Sakralinę reikšmę turėjusios vietos tapo naudotojiškomis teritorijomis, kuriose įsigalėjo nuosavybės teisė su žiauriomis nuobaudomis už miškų naudojimo, žūklės ar medžioklės taisyklių pažeidimus.
Tarpukario Lietuvos laikotarpis	Šalį pasiekė naujos, XXa. epochą atitinkančios aplinkosaugos idėjos, paremtos gamtinės ir kultūrinės įvairovės, retų objektų išsaugojimo būtinumu. Pirmosios kalbos apie rezervatų ir nacionalinių parkų poreikį.
Ankstyvasis sovietmetis	Nuo 1940 m. iki 1960 m. buvo ieškoma teritorinės gamtosaugos organizavimo formų, tačiau Lietuvai nebuvo galima turėti savarankiškos aplinkos apsaugos politikos. Tačiau 1946 m. buvo įkurtas Žuvinto rezervatas. 1954 m. sukurtas platus medžioklės draustinių tinklas. Šis laikotarpis daugiausia skirtas medžioklės ištekliams išsaugoti ir atkurti.
Vėlyvasis sovietmetis	Tikras saugomų teritorijų kūrimo aukso amžius, ypač šio etapo antroji pusė, kai dėl grėšiančios ekologinės krizės pradėtas moksliskai reguliuoti pats procesas, parengti pirmieji saugomų teritorijų planavimo dokumentai.
Dabartinis laikotarpis	Prasidėjo atkūrus Lietuvos nepriklausomybę. Baigtas kurti nacionalinių parkų tinklas, regioninių parkų sistemos sukūrimas, taip pat išplėstas ir valstybinių draustinių tinklas, sudaryti visų administracinių rajonų Lietuvos gamtinio karkaso žemėlapiai. Sukurtas toks saugomų teritorijų tinklas, kuris prilygsta Europos standartams.

Šaltinis: Baškytė R., Bezaras V., Kavaliauskas ir kiti., Lietuvos saugomos teritorijos: Informacinis leidinys – žinynas. – Kaunas: LUTUTĖ, 2006. ISBN 9955-692-25-1. P. 8-14. Sudaryta autorės.

¹⁴ Baškytė R., Bezaras V., Kavaliauskas ir kiti., Lietuvos saugomos teritorijos: Informacinis leidinys – žinynas. – Kaunas: LUTUTĖ, 2006. ISBN 9955-692-25-1. P. 8.

1.4.2 Tarptautiniai teisės aktai Lietuvos saugomų teritorijų sistemoje

Spartus pramonės augimas ir neracionalus gamtos išteklių naudojimas be jokių abejonių turi neigiamą poveikį gamtai. Šis poveikis sutrikdo natūralią gamtinę pusiausvyrą ir kelia grėsmę Žemėje egzistuojančiai gyvybei.

Kad išvengtų natūralios gamtinės pusiausvyros sutrikdymo, šalys, įstojusios į Europos Sąjungą (toliau – ES), turėjo pradėti įgyvendinti gamtosauginius reikalavimus.

Lietuva, taip pat įstojusi į ES, įsipareigojo laikytis ES teisės aktų reikalavimų, įgyvendinti ES aplinkos apsaugos politiką. Biologinės įvairovės apsaugą reglamentuojantys dokumentai yra vieni iš svarbiausių, siekiant išsaugoti natūralią ir švarią aplinką.

Didesnių teritorijų apsaugai pradėtos kurti saugomos teritorijos, kurios Aplinkos apsaugos įstatyme (2011) apibrėžtos kaip „sausumos ir (ar) vandens plotai nustatytais aiškiais ribomis, turintys pripažintą mokslinę, ekologinę, kultūrinę ir kitokią vertę ir kuriems teisės aktais nustatytas specialus apsaugos ir naudojimo režimas (tvarka)“.

1994 m. Pasaulio gamtos apsaugos sąjunga (toliau – IUCN), Generalinėje Asamblėjoje patvirtino 6 saugomų teritorijų kategorijas pagal teritorijų tvarkymo principus ir apibrėžimą (žr. 9 lentelę).

9 lentelė. Saugomų teritorijų kategorijos ir paskirtis

Kategorija	Paskirtis
I kategorija. Rezervatai	Steigiami ir tvarkomi mokslo poreikiams tenkinti ir laukinės gamtos apsaugai.
II kategorija. Nacionaliniai parkai	Steigiami ir tvarkomi ekosistemų apsaugai ir rekreacijos plėtrai.
III kategorija. Gamtos paminklai	Steigiami konkrečių gamtos elementų apsaugai ir tvarkymui.
IV kategorija. Buveinių ir rūšių vietovės arba gamtiniai draustiniai	Išsaugojimui reikalingas gamtos tvarkymas.
V kategorija. Saugomos kraštovaizdžio ar jūros akvatorijos vietovės	Steigiamos kraštovaizdžiui išsaugoti ir rekreacijai vystyti.
VI kategorija. Tvarkomos gamtos išteklių vietovės	Steigiamos subalansuotam gamtos išteklių naudojimui ir apsaugai.

Šaltinis: http://aplinkotyra.vdu.lt/material/moduliai/krastotvarka/paskaitu_medziaga/7%20paskaita.pdf; prisijungimo laikas: 2012-11-24. Sudaryta autorės.

Įvairiose šalyse saugomų teritorijų sistemos skiriasi savo plotu, apsaugos statusu, funkcijomis ar ūkininkavimo režimu. Tačiau yra ir daug kuo panašios.

„Lietuvos saugomų teritorijų sistemos sudėtinės dalys (pagal Saugomų teritorijų įstatymą)“¹⁵ pateikiamos 10 – oje lentelėje.

10 lentelė. Lietuvos saugomų teritorijų sistemos sudėtinės dalys

Saugomų teritorijų kategorijos	Saugomų teritorijų tipai			
Konservacinės apsaugos prioriteto kategorijos	Rezervatai	Gamtiniai		
		Kultūriniai		
	Draustiniai	Gamtiniai	geologiniai, geomorfologiniai, pedologiniai, hidrografiniai, telmologiniai, talasologiniai, botaniniai, zoologiniai, botaniniai-zoologiniai, genetiniai	
		Kultūriniai	archeologiniai, istoriniai, etnokultūriniai, urbanistiniai / architektūriniai	
		Kompleksiniai	kraštovaizdžio, kartografiniai	
	Paveldo objektai/ paminklai	geologiniai, geomorfologiniai, hidrografiniai, hidrogeologiniai, botaniniai, zoologiniai		
archeologiniai, mitologiniai / istoriniai, memorialiniai, architektūriniai / inžineriniai, dailės				
Ekologinės apsaugos prioriteto teritorijos	Ekologinės apsaugos zonos	<ul style="list-style-type: none"> • Bendrosios ekologinės apsaugos (miestų ir kurortų, pajūrio ir laukų, požeminių vandenų (vandenviečių) paviršinio vandens telkinių, agrarinių takoskyrų, intensyvaus karsto apsaugos); • Buferinės apsaugos (valstybinių parkų, rezervatų ir draustinių, paveldo objektų apsaugos); • Fizinės apsaugos (paveldo objektų, valstybinio geodezinio pagrindo punktų, elektros linijų, dujotiekių ir naftotiekių, ryšių linijų bei kitų infrastuktūros objektų apsaugos); • Regimosios (vizualinės) apsaugos (paveldo objektų, astronomijos observatorijų, aerodromų bei kitų infrastuktūros objektų apsaugos); • Sanitarinės apsaugos (gamybinių ir komunalinių objektų, žemės ūkio įmonių bei kitų ūkio ir infrastuktūros objektų apsaugos). 		

10 lentelės tęsinys kitame puslapyje

¹⁵ http://www.vstt.lt/VI/rubric.php?rubric_id=75 ; prisijungimo laikas: 2012-11-27.

<i>Atkuriamosios apsaugos prioriteto teritorijos</i>	<i>Atkuriamieji sklypai</i>	Uogynų, grybų, vaistažolynų, gyvūnijos, durpynų, požeminio vandens, kt. atsinaujinančių ištekliams atkurti	
	<i>Genetiniai sklypai</i>	Sėkliniams medynams ir kt. rūšių natūraliems genetiniams ištekliams išlaikyti	
<i>Kompleksinės saugomos teritorijos</i>	<i>Valstybiniai parkai</i>	Nacionaliniai	istoriniai nacionaliniai
		Regioniniai	istoriniai regioniniai
	<i>Biosferos monitoringo teritorijos</i>	biosferos rezervatai	
		biosferos poligonai	

Šaltinis: http://www.vstt.lt/VI/rubric.php?rubric_id=75 ; prisijungimo laikas: 2012-11-27.

Konservacinio prioriteto ir kompleksinės saugomos teritorijos vadinamos ypač saugomomis teritorijomis. „Šiuo metu ypač saugomų teritorijų sistema užima virš 1023 tūkst. ha, t.y. apie 15,67 % šalies ploto“¹⁶.

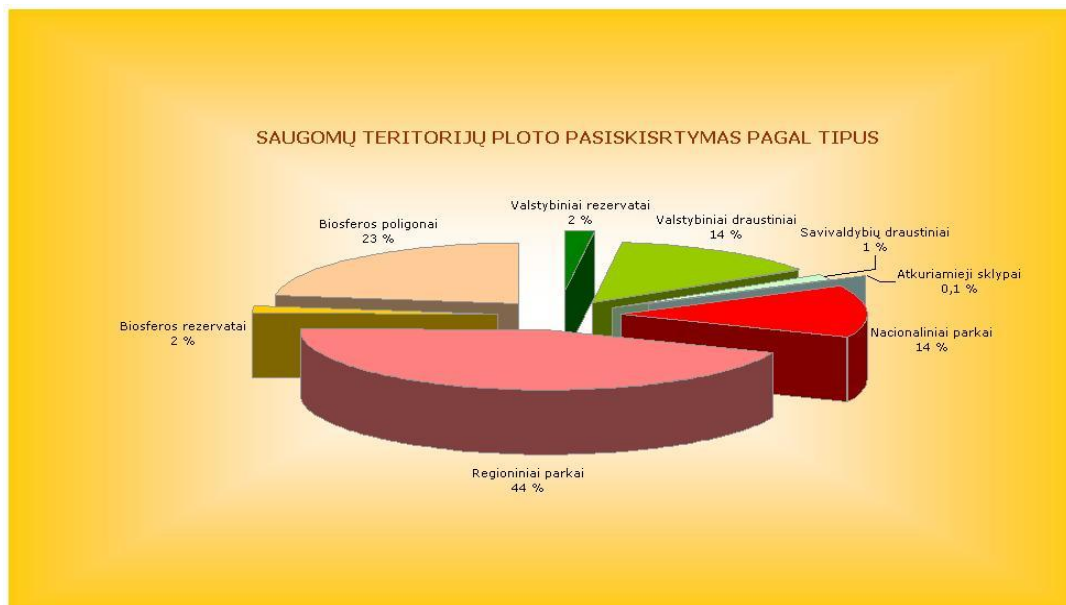
Pateikiamas detalus 2012 metų Lietuvos saugomų teritorijų skaičius ir plotas (žr. 11 lentelę) bei Lietuvos saugomų teritorijų ploto pasiskirstymas pagal tipus procentais (žr. 1 paveikslą).

11 lentelė. Lietuvos saugomų teritorijų skaičius ir plotas

Lietuvos saugomos teritorijos	Skaičius	Plotas/ha
Valstybiniai rezervatai	6	18 772
Valstybiniai nacionaliniai parkai	5	144 339
Valstybiniai regioniniai parkai	30	449 362
Valstybiniai draustiniai	271	142 951
Savivaldybių draustiniai	111	13 097
Atkuriamieji sklypai	3	875
Biosferos rezervatas (Žuvinto)	1	18 490
Biosferos poligonai	28	233 523
Gamtos paveldo objektai	515	-
Viso:	970	1 021 409

Šaltinis: <http://db1.stat.gov.lt/statbank/selectvarval/saveselections.asp?MainTable=M8010101&PLanguage=0&TableStyle=&Buttons=&PXSId=16205&IQY=&TC=&ST=ST&rvar0=&rvar1=&rvar2=&rvar3=&rvar4=&rvar5=&rvar6=&rvar7=&rvar8=&rvar9=&rvar10=&rvar11=&rvar12=&rvar13=&rvar14=>; prisijungimo laikas: 2012-11-27. Sudaryta autorės.

¹⁶ http://www.vstt.lt/VI/rubric.php?rubric_id=75 ; prisijungimo laikas: 2012-11-27.

1 pav. Lietuvos saugomų teritorijų ploto pasiskirstymas pagal tipus

Šaltinis: http://krd.am.lt/VI/article.php3?article_id=1040; prisijungimo laikas: 2012-11-28.

Lietuva yra ratifikavusi tarptautinių susitarimų, todėl saugomų teritorijų apsauga yra dar svarbesnė. Lietuvoje Pasaulio paveldo teritorijų statusą turi penkios saugomos teritorijos; Tarptautinės svarbos šlapžemės – septynios saugomos teritorijos; Baltijos jūros saugomų teritorijų sistemai priklauso trys Lietuvos saugomos teritorijos (žr. 12 lentelę).

12 lentelė. Tarptautinės svarbos saugomos teritorijos Lietuvoje

Pasaulio paveldo teritorijos, (UNESCO, 1972)	Tarptautinės svarbos šlapžemės, (Ramsar, 1971)	Baltijos jūros saugomų teritorijų sistema, (HELCOM, 1974)
Vilniaus senamiestis (1994)	Čepkeliai (1993)	Kuršių nerijos nacionalinis parkas (1994)
Kuršių nerija (2000)	Kamanos (1993)	Pajūrio regioninis parkas (1994)
Kernavės archeologinė vietovė (2004)	Viešvilė (1993)	Nemuno deltos regioninis parkas (1994)
Struvės geodezinis lankas (2005)	Žuvintas (1993)	
Žuvinto biosferos rezervatas (2011)	Nemuno delta (1993)	

12 lentelės tęsinys kitame puslapyje

	Adučiškio-Svylos-Birvėtos šlapžemių kompleksas (2011)	
	Girutiškio pelkė (2011)	

Šaltinis: http://www.vstt.lt/VI/rubric.php?rubric_id=75 ; prisijungimo laikas: 2012-11-27.

Svarbiausi tarptautiniai teisės aktai Lietuvos saugomų teritorijų sistemoje yra biologinę įvairovę reglamentuojantys teisės aktai, kurie išdėstyti 1.3.1. poskyryje „Biologinės įvairovės teisinis reglamentavimas“. Tai biologinės įvairovės apsaugą patvirtinančios konvencijos, sutartys bei svarbiausios direktyvos.

1.4.3 Saugomų teritorijų valdymas

Saugomų teritorijų steigimo procesą sudaro šie pagrindiniai veiksmai: priimamas sprendimas dėl vietovės ar objekto paskelbimo saugomu, šis sprendimas pagrindžiamas moksliniais darbais, tuomet nustatomos saugomos teritorijos ribos ir priimamas teisės aktas, kuris reglamentuoja tam tikrą veiklą toje teritorijoje¹⁷.

Saugomų teritorijų steigimas ir ribų nustatymas yra reglamentuojamas Saugomų teritorijų įstatyme (2000) (žr. 13 lentelę).

13 lentelė. Saugomų teritorijų steigimas ir ribų nustatymas

Saugoma teritorija	Steigimas ir ribų nustatymas
Valstybiniai rezervatai ir valstybiniai parkai	Steigia ir jų statusą keičia, valstybinių rezervatų ir nacionalinių parkų ribas nustato ir keičia Seimas Vyriausybės teikimu. Steigiant regioninius parkus, Seimui pateikiami regioninių parkų ribų planų projektai.
Rezervatinės apyrbės, valstybiniai draustiniai, biosferos rezervatai	Steigia ir šių saugomų teritorijų tipus keičia, jų ribas nustato ir keičia, taip pat regioninių parkų ribas nustato ir keičia Vyriausybė savo įgaliotos institucijos teikimu
Gamtos paveldo objektai	Skelbia saugomais Vyriausybės įgaliota institucija. Jų teritorijos nustatomos skelbiant juos saugomais ir tvirtinant jų ribų planus.

13 lentelės tęsinys kitame puslapyje

¹⁷ Marcijonas A., Sudavičius B. Ekologinė teisė. Vilnius: Eugrimas, 1996. ISBN 9986-752-05-1. P. 202

Kultūros paveldo objektai	Skelbia saugomais ir jų teritorijas nustato Nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo nustatyta tvarka.
Biosferos poligonai, atkuriamieji ir genetiniai sklypai bei ekologinės apsaugos zonos	Nustato Vyriausybės įgaliotos institucijos. Jų veiksmus nustatant ekologinės apsaugos zonas koordinuoja Aplinkos ministerija.

Šaltinis: Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymas // Valstybės žinios. 2001, Nr. 108-3902. Sudaryta autorės

Saugomų teritorijų įstatyme (2000), nurodomi tokie saugomų teritorijų steigimo tikslai:

- „Išsaugoti gamtos ir kultūros paveldo teritorinius kompleksus ir objektus, kraštovaizdžio ir biologinę įvairovę;
- Užtikrinti kraštovaizdžio ekologinę pusiausvyrą, gamtos išteklių subalansuotą naudojimą ir atkūrimą;
- Sudaryti sąlygas pažintiniam turizmui, moksliniams tyrimams ir aplinkos būklės stebėjimams;
- Propaguoti gamtos ir kultūros paveldo teritorinius kompleksus ir objektus“.

Saugomų teritorijų įstatymas (2000) yra svarbiausias teisinis pagrindas, kuris „nustato visuomeninius santykius, susijusius su saugomomis teritorijomis, saugomų teritorijų sistema, taip pat nustato saugomų teritorijų steigimo, apsaugos, tvarkymo ir kontrolės teisinius pagrindus, reglamentuoja veiklą jose“¹⁸.

Saugomų teritorijų steigimas ir jų tvarkymo koordinavimas yra tiesioginė Aplinkos ministerijos funkcija, kuria dalijamasi kartu su Kultūros ministerija ir savivaldybėmis.

Aplinkos ministerija – institucija, atsakinga už aplinkos apsaugą ir jos įgyvendinimo politiką.

Kultūros ministerija – atsakinga už Valstybinių kultūros rezervatų ir Istorinių nacionalinių parkų steigimą ir tvarkymą.

Savivaldybės – „savivaldybės gali steigti savivaldybės draustinius ir tiesiogiai dalyvauti regioninių parkų tvarkyme“¹⁹.

Aplinkos ministerijai yra pavaldžios tokios institucijos, kaip: Aplinkos apsaugos agentūra, Lietuvos aplinkos apsaugos investicijų fondas, Augalų genų bankas, Aplinkos ministerijos regionų aplinkos apsaugos departamentai, Valstybinė teritorijų planavimo ir statybos inspekcija,

¹⁸ Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymas // Valstybės žinios. 2001, Nr. 108-3902.

¹⁹ http://www.vst.lt/VI/article.php?article_id=33; prisijungimo laikas: 2012-11-30.

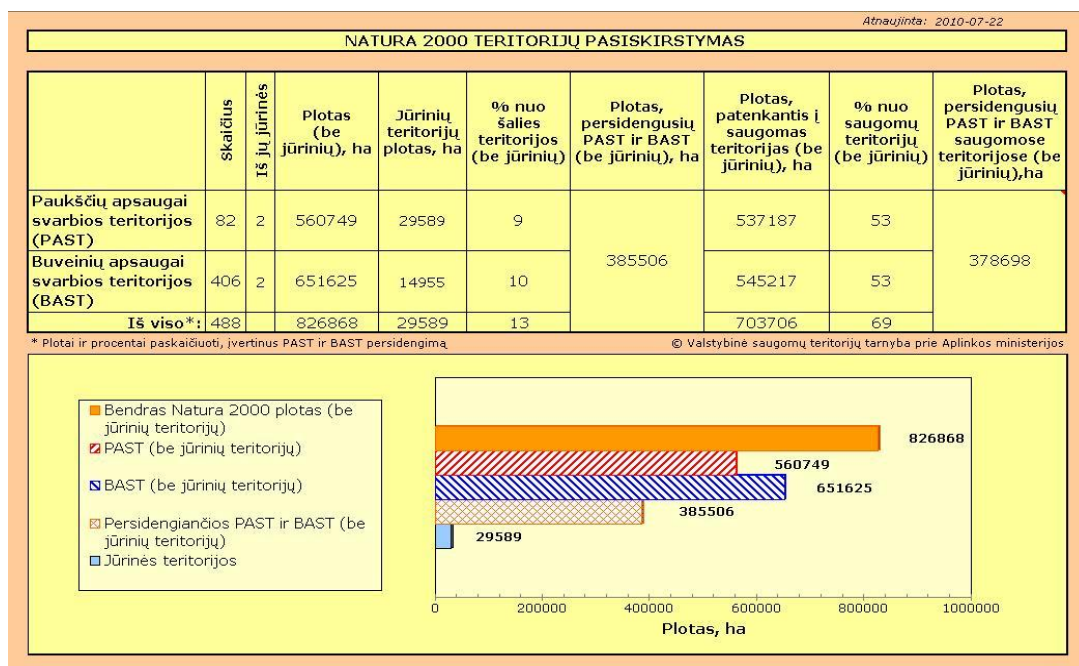
Generalinė miškų urėdija, Lietuvos geologijos tarnyba, Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba ir kitos.

Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba įsteigta, reorganizuojant Miškų ir saugomų teritorijų departamentą prie LR Aplinkos ministerijos pagal „LR aplinkos ministro 2001 m. birželio 25 d. įsakymą Nr. 342 „Dėl Miškų ir saugomų teritorijų departamento prie LR Aplinkos ministerijos reorganizavimo projekto patvirtinimo ir reorganizavimo komisijos sudarymo“.

„VSTT yra institucija, įgyvendinanti valstybės politiką ir strategiją saugomų teritorijų apsaugos ir tvarkymo srityje, vykdanči saugomų teritorijų valstybinio valdymo funkcijas, turinti savarankiško asignavimų valdytojo statusą“²⁰.

1.4.3.1 NATURA 2000 ekologinis tinklas Lietuvoje

„Natura 2000“ – tai Europos Sąjungos saugomų teritorijų tinklas, padengiantis didžiąją Europos saugomų teritorijų dalį. Šis tinklas jungia trapiasias ir vertingiausias natūralias ES buveines bei rūšis, kurios ypatingai svarbios visos Europos biologinei įvairovei²¹. Natura 2000 tinklą sudaro paukščių ir buveinių apsaugai svarbios teritorijos (PAST ir BAST). 2 - ame paveiksle nurodytas šių teritorijų skaičius ir plotas Lietuvoje 2010 metų duomenimis.

2 pav. NATURA 2000 teritorijų pasiskirstymas

Šaltinis: <http://www.vstt.lt/VI/index.php#r/74>; prisijungimo laikas: 2012-12-01.

²⁰ http://www.vstt.lt/VI/rubric.php?rubric_id=29; prisijungimo laikas: 2012-12-01.

²¹ http://asvejosparkas.lt/?page_id=394; prisijungimo laikas: 2012-12-01.

Paukščių ir buveinių apsaugai svarbių teritorijų teisinis reglamentavimas.

- LRV 2004 m. kovo 15 d. nutarimas Nr. 276 „Dėl Bendrųjų buveinių ar paukščių apsaugai svarbių teritorijų nuostatų patvirtinimo“²².

- LRV 2010 m. kovo 24 d. nutarimas Nr. 313 „Dėl LR saugomų teritorijų arba jų dalių, kuriose yra paukščių apsaugai svarbių teritorijų, sąrašo patvirtinimo ir paukščių apsaugai svarbių teritorijų ribų nustatymo“ pakeitimo“²³.

- LRV 2009 m. kovo 4 d. nutarimas Nr. 192 „Dėl LR saugomų teritorijų arba jų dalių, kuriose yra buveinių apsaugai svarbių teritorijų, sąrašo patvirtinimo ir jų ribų nustatymo“²⁴.

- LR aplinkos ministro 2008 m. liepos 2 d. įsakymas Nr. D1-358 „Dėl paukščių apsaugai svarbių teritorijų kriterijų patvirtinimo“²⁵ ir kiti teisės aktai.

- Europos Tarybos direktyva 79/409/EEB „Dėl laukinių paukščių apsaugos“ dar vadinama - Paukščių direktyva. „Pirmasis ES teisės aktas, reglamentuojantis ilgalaikę visų laukinių paukščių rūšių bei jų buveinių apsaugą ES. Paukščių direktyva nustato šių rūšių apsaugą ir naudojimo taisykles, tačiau nereglementuoja dirbtinai Europoje introdukuotų paukščių rūšių apsaugos. Paukščių direktyvoje nustatyta apsauga yra taikoma paukščiams, jų kiaušiniams, lizdams ir buveinėms“²⁶.

Svarbiausios nuostatos yra pateiktos direktyvos prieduose (žr.14 lentelę).

14 lentelė. 79/409/EEB direktyvos priedai ir jų aprašas

Priedas	Aprašas
I priedas	Paukščių rūšys, kurioms reikalinga apsauga. Šioms rūšims yra steigiamos specialios apsaugos teritorijos, vadinamos paukščių apsaugai svarbiomis teritorijomis (PAST) ir yra Europos ekologinio tinklo Natura 2000 sudėtinė dalis.
II priedas	Reglamentuoja paukščių medžioklę. Antroje priedo dalyje išvardintas paukščių rūšis draudžiama medžioti.
III priedas	Nurodytos paukščių rūšys, kurias galima pardavinėti su tam tikromis sąlygomis.
IV priedas	Išvardinti draudžiami paukščių medžioklės būdai ir priemonės.
V priedas	Aprašomi pagrindiniai darbai, reikalingi tinkamai įgyvendinti direktyvos tikslus.

Šaltinis: Tarybos direktyva 79/409/EEC „Dėl laukinių paukščių apsaugos“ (Paukščių direktyva). Sudaryta autorės.

²² Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. kovo 15 d. nutarimas Nr. 276 // Valstybės žinios. 2006, Nr. 44-1606.

²³ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. kovo 24 d. nutarimas Nr. 313 // Valstybės žinios. 2010, Nr. 36-1719.

²⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. kovo 4 d. nutarimas Nr. 192 // Valstybės žinios. 2009, Nr. 34 - 1287.

²⁵ Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2008 m. liepos 2 d. įsakymas Nr. D1-358 // Valstybės žinios. 2008, Nr. 77-3048.

²⁶ http://www.am.lt/VI/article.php3?article_id=6570; prisijungimo laikas: 2012-12-04.

- „Europos Tarybos direktyva 92/43/EEB „Dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos“ dar vadinama - Buveinių direktyva. Tai pagrindinis visos Europos natūralių buveinių ir gyvūnijos bei augalijos apsaugos instrumentas²⁷. Jos tikslas stiprinti biologinės įvairovės apsaugą. Vadovaujantis direktyva, turi būti steigiamos buveinių apsaugai svarbios teritorijos (BAST), kurios kartu su (PAST) sudaro bendrą Natura 2000 tinklą. Buveinių direktyva siekiama užtikrinti tinkamą rūšių ir natūralių buveinių apsaugos būklę, skatinant ar palaikant tinkamas veiklas.

Ši direktyva taip pat turi priedus, tarkim „pirmame priede išvardintoms gamtinėms buveinėms, bei antrame priede surašytoms gyvūnų ir augalų rūšims turi būti steigiamos buveinių apsaugai svarbios teritorijos, kuriose joms būtų garantuojamas palankus apsaugos statusas“²⁸.

Lietuva, kaip ir kitos ES šalys yra įsipareigojusios šias direktyvas įgyvendinti, o tai reiškia - sustabdyti biologinės įvairovės nykimą.

---

²⁷ http://www.am.lt/VI/article.php3?article_id=6569; prisijungimo laikas: 2012-12-04.

²⁸ Būbnienė R., Dudutytė Z., Greimas E. ir kiti. Europos Sąjungos aplinkos apsaugos politika ir jos įgyvendinimas Lietuvoje. Vilnius: Daigai, 2002. ISBN 9986-767-07-5. P. 57

1.5 Savanorystė ir aplinkos apsauga

1.5.1 Savanorystės samprata ir raida

Savanorystės samprata Lietuvoje kito įvairiais laikotarpiais. Anksčiau žodis „savanoris“ daugumai asocijavosi su kariuomenės savanoriu, tačiau, pradėjus kurti įvairioms nevyriausybinėms organizacijoms, ši samprata pakito.

Savanoriškos veiklos įstatyme (2011) savanoriška veikla apibrėžiama kaip „savanorio neatlyginamai atliekama visuomenei naudinga veikla, kurios sąlygos nustatomos savanorio ir šios veiklos organizatoriaus susitarimu“.

„Žodžiai „visuomeninė veikla“ ar „visuomenininkas“ dėl stiprių sąsajų su dar visai nesena tarybine sistema, turėjo negatyvų atspalvį. Tuomet viešojoje erdvėje pradėtos vartoti „pilietinės visuomenės“, „nevyriausybinių sektorių“, „nevyriausybinių organizacijų“, „savanoriškos veiklos“ ir „savanorio“ sąvokos, kurių dauguma buvo tiesiog išverstos iš anglų kalbos“²⁹. Galima rasti begalę savanorio sąvokos apibūdinimų, tačiau dažniausiai pasitaikantys apibūdinimai, jog savanoriais laikomi asmenys, kurie laisva valia ir niekieno neverčiami atlieka visuomenei naudingą darbą, negaudami už tai atlygio.

Šiame skyriuje trumpai apžvelgsime savanoriškos veiklos raidą Lietuvoje ir kitose ES šalyse (Vokietija, Airija).

Lietuvoje savanoriška veikla pradėjo plėtotis 1990 metais, kai šalis atgavo nepriklausomybę, tačiau ir šiomis dienomis ši veikla nėra stipriai išplėtotą. Pilietinė visuomenė, kaip ir pati valstybė, yra vystymosi stadijoje, tad ir savanorystė kaip reiškinys kol kas žengia pirmuosius žingsnius. „Šią situaciją galima būtų paaiškinti tuo faktu, jog iki nepriklausomybės sąvoka „savanoris“ Sovietų režime buvo suprantama kaip priverstinė savanorystė (pvz. dalyvavimas talkose, pionierių būreliuose ir pan.). Tačiau iš kitos pusės, tikroji savanorystė, nors ir mažais mastais, kadangi nebuvo oficialiai leistina, Lietuvoje plėtojosi įvairiose jaunimo organizacijose, pilietinio – tautinio ugdymo būreliuose, religinėse organizacijose“³⁰.

Lietuvai atgavus nepriklausomybę, savanoriais buvo pirmieji atkurtos valstybės kariuomenės nariai, vadinami Lietuvos savanoriais. „Tai buvo pirmieji savanoriai, Aukščiausiajai Tarybai davę priesaiką ginti šalį nuo okupantų. Šių pirmųjų savanorių pagrindu 1991 m. sausio 17 d. buvo įkurta

²⁹ <http://www.buk-savanoriu.lt/index/info/page/4>; prisijungimo laikas: 2012-12-10.

³⁰ http://ec.europa.eu/lietuva/documents/power_pointai/savanorystes_tyrimas_2011.pdf; prisijungimo laikas: 2012-12-10.

Savanoriškos krašto apsaugos tarnyba³¹. Šiuo metu yra daugybė nevyriausybinių organizacijų, kurios veikia savanoriškos veiklos pagrindu, ir įtraukia į šią veiklą vis daugiau žmonių.

Vokietijoje ilgą tradiciją turi sisteminis savanoriško darbo organizavimas. „1950 m. Vokietijos katalikų ir evangelikų bažnyčios inicijavo savanoriškos veiklos programas, kurios 1964 m. rado atgarsį Vakarų Vokietijos valstybinėje politikoje. Kalbama apie savanoriškos socialinės veiklos programą (Freiwilliges Soziales Jahr, FSJ), kurioje dalyvaujantiems jauniems žmonėms buvo suteikiama galybė metus laiko savanoriauti sveikatos ir socialinės pagalbos srityse veikiančiose institucijose³².

Kaip teigiama jaunimo organizacijos „Actio Catholica Patria“ straipsnių rinkinyje apie savanorišką veiklą (2007) „1994 m. buvo pradėta savanoriškos veiklos aplinkosaugos srityje programa jaunimui (Freiwilliges ökologisches Jahr), o nuo 2002 m. inicijuotos panašios programos sporto ir kultūros srityse.

Airijoje nevyriausybinis sektorius ir savanoriška veikla taip pat turi ilgą ir turtingą tradiciją. „Ši tradicija pradėta dar viduramžiais: krikščioniška labdaringa veikla skatino žmones pasirūpinti kitais bendruomenės nariais ir plėtojosi iki XIX amžiaus. Tuo metu prasidėjo glaudus savanoriškų organizacijų, veikiančių socialinėje srityje, bendradarbiavimas. Galima teigti, kad galias tradicijas turinti savanorystė tapo pripažinta ir neatsiejama Airijos visuomenės kultūros dalimi³³.

Išnagrinėjus Lietuvos ir kitų ES šalių savanorystės raidos istoriją matyti, jog Lietuvoje savanoriška veikla yra labai nauja sritis, tačiau taip yra dėl to, jog ir pati valstybė skaičiuoja kiek daugiau nei antrą nepriklausomybės dešimtį. Lyginant savanorystės raidą su tokiomis valstybėmis, kaip Vokietija ar Airija, kurios turi galias tradicijas ir ilgą savo egzistavimo laikotarpį, pajuntame nemažą atotrūkį ne tik savanoriškos veiklos raidoje, bet ir kitose valstybės veiklos srityse.

Paspartinti savanoriškos veiklos judėjimą reikalingos valstybės ir visuomenės pastangos. Visa tai atlikti galima teisinėmis, finansinėmis bei intensyvaus visuomenės švietimo priemonėmis.

Valstybės valdžios tikslas turėtų būti siekis, kad savanoriška veikla taptų svarbia, įprasta ir įdomia visuomenės gyvenimo dalimi įvairiose valstybės veiklos srityse.

---

³¹ http://ec.europa.eu/lietuva/documents/power_pointai/savanorystes_tyrimas_2011.pdf; prisijungimo laikas: 2012-12-10.

³² <http://www.buk-savaniu.lt/index/info/page/4>; prisijungimo laikas: 2012-12-11.

³³ <http://www.buk-savaniu.lt/index/info/page/4>; prisijungimo laikas: 2012-12-11.

1.5.2 Savanoriška veikla aplinkos apsaugoje

Savanorystė galima aplinkosaugos, socialinės, kultūrinės, sporto, sveikatos priežiūros, religinės ir kitose veiklos srityse. Vienos jų pripažįstamos labiau, jose juntamas kur kas didesnis dalyvaujančių savanorių skaičius, kitos, deja, mažiau populiarios, tačiau savanorių, norinčių save realizuoti ir padėti, atsiranda visur. Ir bet kokių atveju yra vieningai pritariama, kad „savanorystė yra galimybė kiekvienam panaudoti savo sugebėjimus ir patirtį, realizuoti savo pomėgius, įgyti naujų žinių bei įgūdžių, susirasti bendraminčių, draugų, tapti reikalingu kitiems, gerai praleisti laisvalaikį, įsitraukti į darbą ir dalyvauti visuomenės gyvenime“³⁴.

Savanorystė aplinkosaugos veiklos srityje – „tai savanoriškos veiklos sritis, kuomet savanoriai gali prisidėti prie gamtos išsaugojimo ir puoselėjimo projektų, vykdyti šviečiamąją veiklą ir užsiimti visuomenės sąmoningumo, aplinkos išsaugojimo klausimais, ugdymu“³⁵ ir tai nėra tik teorinė diskusija, kadangi savanorišką veiklą aplinkos apsaugoje vykdo nemažai nevyriausybinių organizacijų, kurių pagrindinė veiklos sritis paremta savanoriška veikla, tačiau, be tokių organizacijų, yra ir kitų, kurių veikloje savanorystė yra kaip papildoma veikla, skirta paremti pagrindiniams. Keletas pavyzdžių pateikiama 15 – oje lentelėje.

15 lentelė. Savanoriškos veiklos subjektai ir jų paskirtis

Savanoriškos veiklos subjektai	Subjektų pavadinimai	Subjektų paskirtis
Įvairios „žaliųjų“ organizacijos	Lietuvos žaliųjų judėjimas, VŠĮ „Mes darom“	Vykdyti visuomenines ir politines akcijas.
Nacionaliniai parkai	Aukštaitijos, Dzūkijos, Kuršių Nerijos, Žemaitijos ir Trakų istorinis.	Darbuotojų veikla skirta gamtai ir kultūrai išsaugoti, visuomenei informuoti apie vietos kraštovaizdžio ypatumus.
Regioniniai parkai	Lietuvoje yra per 30 regioninių parkų, pvz.: Žagarės, Neries, Kurtuvėnų ir k.t.	Saugoti ekosistemas, kraštovaizdžių kompleksus ir etnokultūrinės vertybes. Tam skiriama ir jų savanorių veikla.

15 lentelės tęsinys kitame puslapyje

³⁴ http://www.am.lt/VI/article.php3?article_id=11349; prisijungimo laikas: 2012-12-12.

³⁵ Kurapkaitienė N., Kėžaitė – Jakniūnienė M. Būk savanoris – keisk pasaulį. – Europos komisijos atstovybė Lietuvoje, 2011. P. 55.

Ekologiniai ūkiai	VšĮ „Ekoagros“, WWOOF – organizacija, skirta ekologiniams ūkiams	Nesiekdami pelno, užsiima ekologine žemdirbyste ir įtraukia į savo veiklą savanorius.
Gyvūnų globos organizacijos	VšĮ „Lesė“, VšĮ „Pifas“	Saugoti ir globoti naminius augintinius, išvartus arba atneštus jų šeimininkų. Čia savanoriai padeda rūpintis gyvūnais, ieško jiems globėjų, organizuoja įvairias gyvūnų globos akcijas.
Visuomenės savimonę aplinkosaugos klausimais ugdančios organizacijos	„Aplinkosaugos informacijos centras“	Stengiasi informaciją apie aplinkosaugos problemas pateikti visuomenei suprantamu ir priimtiniu būdu.

Šaltinis: Kurapkaitienė N., Kėžaitė – Jakniūnienė M. Būk savanoris – keisk pasaulį. – Europos komisijos atstovybė Lietuvoje, 2011.P. 55.

1.5.3 Savanoriškos veiklos situacija Lietuvos saugomose teritorijose

Viena iš daugybės savanoriškos veiklos sričių yra aplinkosauga. Šiame poskyryje detaliau panagrinėsime, ar aktuali bendruomeninė, nacionalinė ir tarptautinė savanorystė Lietuvos saugomose teritorijose, kokios vyrauja savanorystės tendencijos, kaip keičiasi visuomenės nuomonė apie savanorystę ir kitus aktualius dalykus.

2011 - uosius ES Taryba paskelbė savanorystės metais, skatinant piliečius aktyviau įsitraukti į visuomeninę veiklą, tačiau kokia tikroji savanorystės situacija Lietuvos saugomose teritorijose, ar iš tiesų savanorių daugėja?

Kokios priežastys to, jog viešumoje dažnai afišuojamos tos pačios saugomos teritorijos, kuriose yra savanorių, o kitos, regis, visiškai atsiribojusios nuo savanoriškos veiklos. Ar tiesa, kad yra direkčių, kuriose niekada nebuvo ir nėra savanorių, o galbūt jų ir neketina būti? Visi šie klausimai yra aktualūs daugeliui mūsų, nesvarbu, ar tu savanoris, ar saugomos teritorijos darbuotojas, ar paprastas visuomenės atstovas, juk, kaip teigia senosios valstybės „savanorystė – tai demokratijos bruožas“, tai ar gali mums būti nesvarbi savanorystė, jeigu gyvename demokratinėje valstybėje ir patys norime būti demokratiškais piliečiais?

Kalbant apie savanorystę, iš tiesų vyrauja labai skirtingos nuomonės, tarkim: „Žmonės, kurie nesusidūrė su savanoriška veikla, laiko tai arba tuščiu laiko švaistymu, arba veikla, kuria gali

užsiimti tik nekvalifikuoti ir darbo rinkoje nepritampantys asmenys. Neretai pasitaiko, jog apie savanorius atsiliepiama ir kaip apie nevisiškai protingus asmenis, nesugebančius savo energiją ir gebėjimus panaudoti savo asmeninio gerbūvio kūrimui bei šeimos ūkio išlaikymui³⁶ arba priešingai, manoma, jog savanoriška veikla yra labai svarbi veikla visuomenei ir valstybei „Savanorystė ne tik skatina visuomenės solidarumą ir savitarpio pagalbą, stiprina pilietinę visuomenę, tačiau atneša valstybėms ekonominės naudos. Apytikriais skaičiavimais, kai kuriose Europos Sąjungos šalyse savanoriška veikla užsiimantys žmonės sukuria nuo 0,5 iki 3 proc. bendrojo vidaus produkto (BVP). Be to, patiems savanoriams tokia veikla padeda plėsti akiratį, įgyti naujų įgūdžių, užmegzti pažinčių, geriau pažinti save³⁷, tačiau labai svarbu pabrėžti, jog neigiamą nuomonę apie savanorystę turintis asmuo gali ją pakeisti, nors kartą pabandęs savanoriauti, teigiama, jog prastą nuomonę susidarę tie asmenys, kurie niekada nėra kam nors padėję savanoriškos veiklos metu. „Kai įsitrauki į šią veiklą, negali sustoti, nes jauti malonumą, pasitenkinimą, kad gali būti naudingas kitiems ir atsiskleisti ne vien darbo rinkoje³⁸ .

Tačiau, šiame poskyryje kalbėsime apie tuos žmones, kuriems nekyla klausimas „savanoriauti ar ne?“ ir pagrindinis jų atlygis yra moralinis ir dvasinis pasitenkinimas dėl to, jog gali realizuoti save, padėti kitiems ir žinoma, dėl to, jog yra reikalingi kitiems.

Taip pat šiame poskyryje kalbėsime apie savanorius, kurie atvyksta iš kitų šalių į Lietuvos saugomų teritorijų direkcijas pagal tarptautinius projektus, taip pat bandysime panagrinėti, kiek prie direkcijos veiklos prisideda vietos gyventojai, ir kokia situacija yra su nacionaline savanoryste Lietuvos saugomose teritorijose.

Lietuvos saugomų teritorijų sistemą sudaro regioniniai (kurių yra per 30), nacionaliniai (5, tame tarpe 1 istorinis) parkai ir vienas biosferos rezervatas, kuriuose savanoriai atvyksta daugiausia iš užsienio šalių.

Pirmiausia analizuosime savanoriškos veiklos situaciją Lietuvos regioniniuose parkuose. Teoriškai žinoma, jog saugomų teritorijų direkcijose savanoriai atlieka įprastus darbus, kuriuos dirba ir darbuotojai: tai gamtos objektų priežiūra, šiukšlių rinkimas, turistinių grupių lydėjimas parko teritorijoje, biologinės įvairovės stebėseną, informacijos vertimas į kitas kalbas ir kiti panašūs darbai, tačiau pateiksime ir praktinių pavyzdžių, kuriuos skelbia regioninių parkų direkcijos, tarkime:

---

³⁶http://ec.europa.eu/lietuva/documents/power_pointai/savanorystes_tyrimas_2011.pdf; prisijungimo laikas: 2012-12-13.

³⁷http://ec.europa.eu/lietuva/abc_of_the_eu/duk/savanoryste/faktai_skaiciai_savanoryste_lt.htm; prisijungimo laikas: 2012-12-13.

³⁸<http://www.lzinios.lt/Grozis-ir-stilius/Savanoryste-uzburia-ir-nepaleidzia>; prisijungimo laikas: 2012-12-13.

Kurtuvėnų regioniniame parke „Savanoriams tenka tvarkyti regioninio parko aplinką, vesti informaciją į užsienio kalbas, siūlomas net ekologinių stovyklų vadovų darbas. Iki šiol parke dirbo tik savanoriai iš užsienio, tačiau nuo šių metų kviečiami visi, norintys įsijungti į šią veiklą - tvarkant Kurtuvėnų dvaro parką bei kitas lankomas vietas“³⁹.

Gražutės regioniniame parke 2011 metais savanoriai mokėsi vesti ekskursijas ir edukacinius užsiėmimus gamtoje, organizavo renginius vietos bendruomenei, tvarkė parko aplinką, kartu su direktijos darbuotojais vykdė kraštovaizdžio, floros ir faunos stebėjimus. „Savanoriams čia yra siūlomi tokie darbai: gamtotvarka (stepinių pievų šienavimas, pelkių tvarkymas) pažintinių takų, trasų įrengimas ir priežiūra, kultūros vertybių priežiūra, ekskursijų vedimas gamtoje ir lankytojų centre, aplinkosauginių renginių, konferencijų, stovyklų, žygių, organizavimas, regioninio parko savanorių veiklos viešinimas, Žalioji reindžerystė“⁴⁰.

„Dubysos regioniniame parke 2012 metais veikė tarptautinė jaunimo savanorių stovykla, į kurią susirinko jaunuoliai iš Ispanijos, Italijos, Prancūzijos, Čekijos, Slovakijos, Rusijos, Taivano ir Lietuvos. Savanorių laukė nemažai darbų – Lyduvėnų bendruomenės namų patalpų remontas, Dubysos pakrančių ir Danutės piliakalnio želdinių tvarkymas“⁴¹.

Žagarės regioniniame parke 2012 metais savanoriai prisidėjo koreguojant artejančio Vyšnių festivalio programą, „išvertė ją į prancūzų bei rusų kalbas, vykdė Žagarės regioninio parko teritorijos ir Žagarės urbanistinio draustinio pastatų fotofiksaciją, kraštovaizdžio monitoringą, dalyvavo Vyšnių festivalio organizaciniuose darbuose, bendravo su lankytojais“⁴².

Tačiau savanoriai atvyksta ne tik į regioninius, tačiau ir į nacionalinius parkus, kuriuose užsiima ta pačia veikla, kaip ir regioniniuose parkuose. „Savanoriaudamas Aukštaitijos nacionaliniame parke, savanoris parengė spalvinimo knygelę su parko augalais ir gyvūnais, logotipą, kaimo planą“⁴³.

„Žemaitijos nacionaliniame parke savanoriai atlieka įvairiausių darbus, susijusius su anglų kalba, administracine veikla, padeda aptarnauti parko lankytojus“⁴⁴.

„Kuršių nerijos nacionalinio parko direktijai neseniai suteiktas Europos savanorių tarnybos (toliau – EST) priimančios organizacijos statusas“⁴⁵.

³⁹ http://www.vstt.lt/VI/article.php?article_id=1129; prisijungimo laikas: 2012-12-15.

⁴⁰ http://www.grazute.lt/index.php?topic=Content&page_id=84&menu_id=savanoriams; prisijungimo laikas: 2012-12-15.

⁴¹ http://www.vstt.lt/VI/article.php?article_id=1611; prisijungimo laikas: 2012-12-15.

⁴² <http://zagaresrp.am.lt/VI/index.php#a/267>; prisijungimo laikas: 2012-12-16.

⁴³ <http://www.zemaitijosnp.lt/lt/naujienos/plateliu-ezero-panorama-kitaip/>; prisijungimo laikas: 2012-12-16.

⁴⁴ http://www.zemaitijosgidas.lt/lt/?cid=1046&new_id=91435; prisijungimo laikas: 2012-12-17.

⁴⁵ http://www.vstt.lt/VI/article.php?article_id=1129; prisijungimo laikas: 2012-12-17.

EST savanoriai turi galimybę susipažinti ne tik su vienu parku, kuriame nuolat dirba, bet ir su kitais Lietuvos nacionaliniais ar regioniniais parkais, todėl savanoriai vyksta iš vieno parko į kitus, ir tai neabejotinai suteikia naudos tiek pačiam savanoriui, tiek direkcijoms, prie kurių veiklos prisideda savanoriai. „Aukštaitijos nacionalinio parko savanoris savaitę laiko lankėsi Plateliuose. Anot jo, nors gražiausias Lietuvos nacionalinis parkas – Aukštaitijoje, tačiau Žemaitijos gamta ir kultūra jį sužavėjo ne ką mažiau“⁴⁶. Dar vienas pavyzdys: „Į Kuršių nerijos nacionalinį parką vienai rugsėjo savaitei buvo atvykusi mergina, savanorystę nuolat atliekanti Ventos regioniniame parke“⁴⁷.

Galima teigti, jog teoriniai spėjimai apie savanorius, atvykusius iš kitų šalių, tikrai pasitvirtina praktiškai.

Pasak Valstybinės saugomų teritorijų tarnybos prie AM direktorės Rūtos Baškytės, 2011 metais savanorių saugomose teritorijose buvo itin daug. „Gal tai susiję, kad 2011-ieji paskelbti Savanorystės metais, tačiau pastebime ryškią savanorystės naudą saugomose teritorijose. Jauni žmonės ne tik suvokia, kad jie atsakingi už gamtos išsaugojimą, bet sulaukiame realios pagalbos, tvarkant gamtines teritorijas“⁴⁸.

O kokios yra pačių, už parkus atsakingų, institucijų pastangos gerinti savanorystės procesą? Vienas iš pavyzdžių: „Nemuno deltos regioniniame parke vyko saugomų teritorijų sistemos sąskrydis. Sąskrydžio darbinė tema – „Savanoriškas darbas Lietuvos saugomose teritorijose“. Susirinkę specialistai ne tik klausė pranešimų, dalyvavo diskusijoje, bet ir patys „savanoriavo“ - rinko šiukšles upių pakrantėse“ ... „Temą „Savanoriškas darbas Lietuvos saugomose teritorijose“ gvildeno sąskrydžio svečiai – Jaunimo savanoriškos veiklos centro „Deineta“ atstovai“⁴⁹.

Šiais tarptautinės savanoriškos veiklos pavyzdžiais Lietuvos regioniniuose ir nacionaliniuose parkuose galima pagrįsti savanorystės svarbą ir naudą, tačiau yra ir problemų, su kuriomis susiduria direkcijos, priimdamos užsienio savanorius. Dažniausiai susiduriama su užsienio kalbos mokėjimo, apgyvendinimo, žmogiškųjų išteklių trūkumo problemomis.

Kalbant apie bendruomeninę savanorystę, kurios veiklos pagrindas yra aplinkos tvarkymo darbai (talkos), rastume įvairių direkcijų nuomonių ir patirčių šiuo klausimu. Vienose, neįskaitant kasmetinių pavasario talkų „Balandžio mėnesį visose Lietuvos saugomose teritorijose vyksta švaros akcijos“⁵⁰ visuomenė prisideda gausiai, kitose - tik tradiciškai, kartą per metus. Vienos jų prisidėjimo prie talkų nevadina savanoriavimu, kitoms tai labai svarbu ir skatina tokį savanorišką

⁴⁶ <http://www.zemaitijosnp.lt/lt/naujienos/plateliu-ezero-panorama-kitaip/>; prisijungimo laikas: 2012-12-27.

⁴⁷ http://nerija.am.lt/VI/article.php?article_id=598; prisijungimo laikas: 2013-01-03.

⁴⁸ http://www.vstt.lt/VI/article.php?article_id=1129; prisijungimo laikas: 2013-01-03.

⁴⁹ <http://www.silutesetazinis.lt/14073/saskrydyje-rusneje-%E2%80%93-apie-savanoryste-saugomose-teritorijose/>; prisijungimo laikas: 2013-01-08.

⁵⁰ http://www.vstt.lt/VI/article.php?article_id=826; prisijungimo laikas: 2013-01-11.

visuomenės darbą. Taip pat reikėtų paminėti ir pavienius asmenis, kurie ateina ir savo noru prisideda prie direkcijos veiklų. Deja, tokių savanorių nėra daug, todėl reikėtų intensyviau informuoti vietinius gyventojus apie galimą veiklą direkcijoje, padrašinti ir skatinti juos prisidėti prie visuomenei naudingos veiklos.

Nacionalinė savanorystė Lietuvos saugomų teritorijų direkcijose nėra stipriai paplitusi, jeigu lygintume su tarptautine ar bendruomenine (vietine) savanoryste. Vykstančių savanorių iš vieno Lietuvos miestų ir kitus, ir ypač į saugomas teritorijas, yra labai nedaug, ir tai vyksta ne pagal nacionalinės savanorystės programas, (tokių nėra), o pačių savanorių iniciatyva.

Tačiau „ES šalyse įprasta, kad nacionaliniu lygmeniu yra vykdomos programos, į kurias įtraukiami savanoriai gali keliauti po šalį. Tos programos yra kuriamos daugeliui organizacijų ir vykdomos neutralių, savanorius koordinuojančių ir su tokiomis programomis dirbančių, organizacijų.

Lietuvoje tuo tarpu nacionalinių savanoriškos veiklos programų nėra. Yra buvę bandymų tokias programas inicijuoti, bet, deja, tokie bandymai pasiliko periferijoje. Trumpalaikės savanorystės plėtojimo pavyzdžiu nacionaliniu lygmeniu galima paminėti iniciatyvą „Darom“, prasidėjusią 2008 m. ir tuomet jau sukvietusią apie 6000 savanorių. „Šioje akcijoje savanorių skaičius kasmet auga: jau 2010 metais jie sukvietė virš 100 000 savanorių savo, kaimynų ar tiesiog bendros viešos aplinkos tvarkymui vienai dienai“⁵¹. Kalbant apie nacionalinius ir regioninius parkus, tai jų direkcijos aktyviausiai dalyvauja aplinkos švarinimo akcijoje „Darom“.

Tačiau apie nacionalinės savanoriškos veiklos galimybes prabilo Lietuvos jaunimo organizacijų taryba (LiJOT) ir įteikė Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai siūlymų paketą, kuriame nurodo jaunimo nedarbo ir užimtumo problemos sprendimą. „Kalbant apie jaunimo nedarbo problemą, dažniausiai pabrėžiama jos egzistavimo priežastis – jauno žmogaus praktinės, t.y. darbinės, patirties stoka, menka kvalifikacija arba nežinojimas, ką pasirinkti. Atsižvelgdama į esamą situaciją, LiJOT kaip mokymosi ir profesinio orientavimo įrankį siūlo sukurti ir įgyvendinti nuolatinę nacionalinės savanoriškos tarnybos programą, skirtą išskirtinai jaunimui“⁵². Teigiama, jog ši programa jauniems žmonėms nuo 16 m. suteiktų galimybę iki metų laiko atlikti savanorišką tarnybą valstybės ir savivaldybių įstaigose, nevyriausybinėse organizacijose. Jaunas žmogus įgytų socialinių įgūdžių, darbinių kompetencijų, o tai didintų jo konkurencingumą darbo rinkoje.

Nacionalinėje jaunimo savanoriškos veiklos programoje (2012), nurodomas „programos tikslas – sudaryti sąlygas jauniems žmonėms dalyvauti savanoriškoje veikloje, suteikiant jiems

⁵¹ http://ec.europa.eu/lietuva/abc_of_the_eu/duk/savanoryste/savanorystes_pavyzdys_nacionaliniu_lygmeniu_lt.htm; prisijungimo laikas: 2013-01-12.

⁵² <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2012-02-13-jaunimo-nedarbo-problemai-spresti-siulo-kurti-nacionaline-savanoriskos-tarnybos-programa/76973>; prisijungimo laikas: 2013-01-12.

asmeninių, socialinių, profesinių kompetencijų ir darbo patirties, taip padedant jiems pasirinkti profesiją, reintegruoti į formaliojo švietimo sistemą ir (arba) pasirengti įsilieti į darbo rinką“. Taip pat nurodomi ir kiti labai svarbūs veiksniai, tokie kaip situacijos analizė, programos uždaviniai, įgyvendinimo veiklos kryptys ir remiamos veiklos, vertinimo kriterijai, programos finansavimas ir įgyvendinimo kontrolė ir, žinoma, laukiami rezultatai.

„Už Programos įgyvendinimą atsakingas vykdytojas – Jaunimo reikalų departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos“⁵³.

Įgyvendinant šią programą galima tikėtis, jog Lietuvos nacionalinių ir regioninių parkų bei biosferos rezervato direkcijose atsiras dar daugiau savanorių iš Lietuvos ir, žinoma, galimybė palyginti tarptautinės ir nacionalinės savanoriškos veiklos mastus Lietuvos saugomose teritorijose.

1.5.4 Savanoriškos veiklos valdymo sistema, organizacijos ir jų funkcijos

Savanoriškos veiklos procesui vykti reikalingos valstybės valdžios, nevyriausybinių organizacijų pastangos. Šiame poskyryje aptarsime Lietuvos savanoriškos veiklos valdymo sistemą.

Socialinės apsaugos ir darbo ministerija (toliau – SADM) – vadovaujasi šios ministerijos nuostatais, patvirtintais LRV 2010 m. spalio 13 d. nutarimu Nr. 1463. Šiuose nuostatuose nurodoma, jog „ministerija formuoja valstybės politiką, taip pat organizuoja, koordinuoja ir kontroliuoja jos įgyvendinimą socialinės apsaugos ir darbo srityse, įstatymų nustatytais atvejais ir nustatytam terminui įgyvendina valstybės politiką“. Be ministerijos, savanoriškos veiklos reikalais rūpinasi Jaunimo reikalų departamentas prie šios ministerijos.

Jaunimo reikalų departamentas prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – JRD) – „įkurtas 2006 m. rugpjūčio 15 d. pertvarkius Valstybinę jaunimo reikalų tarybą (VJRT), veikusią nuo 1996 m. JRD įgyvendina valstybės jaunimo politikos tikslus ir priemones, stiprinančias jaunimo motyvaciją ir galimybes įgyti išsilavinimą, gauti darbą ir įsitraukti į aktyvų visuomeninį gyvenimą, dalyvauja sprendžiant jaunimo problemas bei plėtoja neformalų ugdymą ir jaunimo socializacijos procesus“⁵⁴.

Lietuvos jaunimo organizacijų taryba (toliau - LiJOT) – 1992 metų rugsėjo 19 dieną įsteigta „didžiausia nevyriausybinių jaunimo organizacijų Lietuvoje, vienijanti nacionalines jaunimo

---

⁵³ Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2013 m. vasario 25 d. įsakymas Nr. A1-73 // Valstybės žinios. 2013, Nr. 22 -1100.

⁵⁴ <http://www.jrd.lt/bendrosios-naujienos/savanoryste-lietuvoje-nykstanti-vizija-ar-savanoriska-veikla-su-perspektyva>; prisijungimo laikas: 2013-01-18.

organizacijas ir regionines jaunimo organizacijų sąjungas. 64 nacionalinės ir regioninės jaunimo organizacijos vienija per 200 000 jaunų žmonių⁵⁵. Ši organizacija atstovauja jaunimo interesus ir formuoja jaunimo politiką, yra Vyriausybės partnerė, formuojant Jaunimo reikalų tarybos (JRT) sudėtį. Taip pat yra „didžiausios Europoje nevyriausybines jaunimo organizacijos – Europos Jaunimo Forumo tikroji narė ir Baltijos jaunimo forumo tikroji narė – steigėja bei ES programą „Veiklus jaunimas“ koordinuojančios struktūros – Jaunimo tarptautinės bendradarbiavimo agentūros (JTBA) steigėja⁵⁶.

Jaunimo tarptautinio bendradarbiavimo agentūra (toliau – JTBA) – „Jaunimo Reikalų Departamento prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos bei Lietuvos jaunimo organizacijų tarybos (LiJOT) 1999 m. vasario mėn. įsteigta viešoji įstaiga, kurios svarbiausias tikslas - užtikrinti tarptautinio jaunimo bendradarbiavimo vystymąsi bei sėkmingą Lietuvos jaunimo dalyvavimą ES programose jaunimui⁵⁷.

Lietuvoje pagal Europos savanorių tarnybos (liet - EST., angl. – EVS) programą savanoriai yra siunčiami į užsienio šalis, priimami savanoriauti į Lietuvą ir kitaip koordinuojamas savanoriškos veiklos procesas. Visa tai atlieka savanoriškos veiklos akredituotos organizacijos, kurios yra trijų tipų:

Priimanti organizacija – organizacija, kurioje savanoris atlieka tarnybą arba, paprasčiau tariant, dirba savanorystės metu. Šioje organizacijoje rūpinamasi savanorio užimtumu, teikiama darbinė parama, taip pat paskiriamas kuratorius ir globėjas darbo vietoje.

Siunčianti organizacija – šios organizacijos paskirtis padėti savanoriui susirasti priimančią organizaciją, suteikti pirminį pasirengimą prieš išvykstant, pasirūpinti tam tikrais formalumais (pvz.: sveikatos draudimu, su projektu susijusių dokumentų tvarkymu).

Koordinuojanti organizacija – „visų projekte dalyvaujančių partnerių vardu teikia paraišką projekto finansavimui gauti. Jeigu paraišką patvirtina, gauna finansavimą (subsidiją), administruoja visą projektą, atsako už siunčiančių ir priimančių organizacijų veiklos koordinavimą. O taip pat labai dažnai rūpinasi savanorių buitinėmis sąlygomis: apgyvendinimu, maitinimu, transportu ir kitomis reikmėmis⁵⁸.

Šių organizacijų savanoriška veikla vykdoma įvairiose srityse: kultūros, jaunimo, sporto, socialinės rūpybos, meno, aplinkos, vystymosi, bendradarbiavimo ir kitose srityse. Tačiau vienos jų

---

⁵⁵ <http://www.lijot.lt/lt/apie-mus>; prisijungimo laikas: 2013-01-19.

⁵⁶ <http://www.lijot.lt/lt/apie-mus>; prisijungimo laikas: 2013-01-19.

⁵⁷ <http://www.jtba.lt/agentura>; prisijungimo laikas: 2013-01-23.

⁵⁸ <http://deineta.lt/europos-savanoriu-tarnyba/>; prisijungimo laikas: 2013-01-23.

labiau populiarios, kitos, deja, mažiau. Todėl labai svarbu populiarinti visas savanoriškos veiklos sritis, nes visos jos yra svarbios visuomenei ir kiekvienam iš mūsų.

Detali informacija apie tai, kiek organizacijų užsiima kokia veiklos sritimi, kokią dalį užima aplinkosaugos ir gamtosaugos sritis, lyginant su kitomis, ir kita aktuali informacija pateikiama poskyryje – „Savanoriškos veiklos statistiniai duomenys“.

Tačiau dar kartą sugrįžkime prie savanoriškos veiklos organizacijų ir pagrįskime šios veiklos plėtojimo būtinybę. Pasigirsta nuomonių, jog tam, kad savanorystė taptų įprasta, visuomenės pripažįstama veikla, reikia platesnio valstybės institucijų ir nevyriausybinių organizacijų prisidėjimo prie šio proceso plėtros. „LiJOT prezidentas Š. Frolenko mano, kad Savanorystės plėtrai šalyje reikia ne tik Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (SADM) iniciatyvos, bet ir Švietimo ir mokslo, Sveikatos, Teisingumo, Vidaus bei Užsienio reikalų ministerijų, nevyriausybinių organizacijų įsitraukimo ir dalyvavimo įstatymo rengimo ir kituose procesuose“⁵⁹. Nors Savanoriškos veiklos įstatymas (2011) jau priimtas, tačiau valstybinių institucijų vaidmuo savanoriškos veiklos plėtojimo procesuose labai svarbus. Kadangi kuo daugiau rodoma iniciatyvų ir atliekama veiksmų, tuo stipriau įtakojama visuomenė, kuri yra savanorystės plėtojimo pagrindas.

1.5.5 Savanoriškos veiklos programos ir projektai

Savanoriškos veiklos programos ir projektai skirti kurti demokratiškesnę, rūpestingesnę ir atsakingesnę visuomenę, o jų svarba nesunku įsitikinti, todėl šiame poskyryje aptarsime svarbiausius savanoriškos veiklos projektus ir programas, taip pat tuos, kurie susiję su aplinkosaugos ir ypač su Lietuvos saugomomis teritorijomis.

Jaunimo tarptautinio bendradarbiavimo agentūra vykdo tokias programas ir projektus:

„Veiklus jaunimas“ – programa, kurią 2006 m. lapkričio 15 d. sprendimu Nr. 1719/2006/EC1 patvirtino EP ir Europos Taryba. Ši programa yra teisinis pagrindas jaunų žmonių neformaliai ugdymui remti. ES programa „Veiklus jaunimas“ tęsia ankstesnių Bendrijos programų jaunimui „Jaunimas Europai“ (1989-1999), EST bei „Jaunimas“ (2000-2006) patirtį⁶⁰.

Taip pat yra vykdomi **„Jaunimo mainai“** – tai jaunų žmonių grupių iš skirtingų šalių susitikimai bendrai veiklai. „Jauni žmonės, tiesiogiai susidūrę su kitų kultūrų atstovais ir kasdien

---

⁵⁹ <http://www.jrd.lt/bendrosios-naujienos/savanoryste-lietuvoje-nykstanti-vizija-ar-savanoriska-veikla-su-perspektyva>; prisijungimo laikas: 2013-01-24.

⁶⁰ <http://www.balsiai.eu/naujienos/naujiena/162/>; prisijungimo laikas: 2013-01-25.

bendraudami tarpusavyje, gali daug išmokti vieni iš kitų, o drauge nagrinėdami pasirinktą temą - aptarti savo kultūrų panašumus bei skirtumus⁶¹.

„Jaunimo iniciatyva“ – tai ilgalaikis projektas, kurį sukūria, suplanuoja ir įgyvendina jauni žmonės. „Jauni žmonės, patys įgyvendindami iniciatyvas, įgyja įgūdžių ir patirties ne tik pasirinktoje teminėje srityje, bet ir darbo komandoje, veiklų planavimo ir organizavimo“⁶².

„Jaunimo demokratiškumo projektas“ – tai bendromis kelių partnerių Europoje jėgomis sukurtas projektas, sutelkiantis vietinių, nacionalinių ar tarptautinių projektų idėjas, patirtį ir skirtas jaunų žmonių aktyviam ir atsakingam dalyvavimui skatinti⁶³.

Kaip matome, be ypatingai svarbios programos „Veiklus jaunimas“, yra ir kitų, tačiau savo pobūdžiu labai besiskiriančių projektų. Visgi, svarbiausiomis išlieka programos „Veiklus jaunimas“ ir „Europos savanorių tarnyba (EST)“, kuri ypatingai paplitusi tarp savanorių, atvykstančių į Lietuvos saugomų teritorijų direkcijas.

EST – tai tarptautinės savanorystės projektai jauniems žmonėms, kuriais siekiama ugdyti jų pilietiškumą, solidarumo jausmą, skatinti kitų kultūrų pažinimą, stiprinti tarpusavio supratimą ir toleranciją.

EST yra pagrindinė programa, kuri skatina Europos jaunimo savanoriškos veiklos plėtrą. „Pristatinėdamas tarptautinį kontekstą Lietuvoje S. Valentinavičius teigė, kad Lietuvoje, kaip ir kitose šalyse, veikia Europos savanorių tarnyba, kurios tikslas – remti jaunų žmonių dalyvavimą įvairaus pobūdžio savarankiškoje veikloje, vykdomoje ES ir už jos ribų. Pasak pranešėjo, Lietuvoje savanorių tarnyba yra žinomiausia ir labiausiai išvystyta tarptautinės savanorystės programa, kitos tarptautinės savanorystės galimybės savo apimtimi yra kur kas mažesnės, ribotai pasiekiamos ir greičiau atsitiktinės“⁶⁴.

Pagal šią programą savanoriai iš kitų Europos šalių atvyksta ir į Lietuvos saugomų teritorijų direkcijas ir čia savanoriauja. Deja, savanorių iš Lietuvos, vykstančių į Europos saugomas teritorijas, nėra daug, todėl lyginti jų skaičių su atvykusiais sudėtinga, o ir to priežastys nėra aiškios.

---

⁶¹ http://www.itba.lt/jaunimo_mainai; prisijungimo laikas: 2013-01-26.

⁶² http://www.itba.lt/jaunimo_iniciatyvos; prisijungimo laikas: 2013-01-26.

⁶³ http://www.itba.lt/jaunimo_demokratiškumo_projektai; prisijungimo laikas: 2013-01-27.

⁶⁴ <http://www.jrd.lt/bendrosios-naujienos/savanoryste-lietuvoje-nykstanti-vizija-ar-savanoriska-veikla-su-perspektyva>; prisijungimo laikas: 2013-01-27.

1.5.6 Teisinis savanoriškos veiklos reglamentavimas Lietuvoje

Savanoriška veikla Lietuvoje ilgą laiką nebuvo laikoma viešosios politikos prioritetine sritimi. Dėmesio neskyrimas, aiškios ir vieningos savanoriškos veiklos ir NVO politikos trūkumas buvo priežastys, kurios užkirto kelią savanorystės plėtotei Lietuvoje. Tačiau per pastaruosius kelis metus viskas ėmė keistis: „LRV 2010 m. sausio 20 d. nutarimu Nr. 85 patvirtinta Nevyriausybių organizacijų plėtros koncepcija (toliau vadinama – Koncepcija), kuria siekiama pagerinti NVO veiklos sąlygas ir galimybes: apibrėžti visuomenei naudingos veiklos sritis, nustatyti aiškius ir skaidrius NVO finansinio rėmimo, paslaugų pirkimo ir vertinimo principus, atsakomybės pagrindus bei skatinti NVO teikti įvairias paslaugas“⁶⁵.

Kadangi 2011 metai ES Tarybos sprendimu paskelbti savanorystės metais, tokiu būdu siekiant skatinti valstybių narių piliečius aktyviau įsitraukti į visuomeninę veiklą, buvo patvirtintas Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2010 m. rugsėjo 8 d. įsakymas Nr. A1-406 „Dėl nacionalinės 2011 –ųjų Europos savanoriškos veiklos, kuria skatinamas aktyvus pilietiškumas, metų programos patvirtinimo“. Kad pamatyti, kokių buvo imtasi veiksmų, siekiant plėtoti savanorišką veiklą, 2 priede pateikiamas „Nacionalinės 2011 –ųjų Europos savanoriškos veiklos, kuria skatinamas aktyvus pilietiškumas, metų programos priemonių planas“. Šio priemonių plano tikslas – sudaryti palankias sąlygas savanoriškai veiklai plėtoti. 3 – iame priede pateikiamo priemonių plano tikslas – populiarinti savanorišką veiklą ir jos svarbą. „Numatytos priemonės įgyvendinamos nacionaliniu, regioniniu ir vietos lygmenimis. Šių priemonių atsakingi vykdytojai – LR socialinės apsaugos ir darbo ministerija, kaip nacionalinė koordinuojanti institucija (toliau vadinama – NKI), ir konkursą laimėjusios NVO. Priemonės vykdomos ES biudžeto ir Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos lėšomis“⁶⁶.

Labai svarbu paminėti, jog jau priimtas Savanoriškos veiklos įstatymas (2011), kuriame nurodomi savanoriškos veiklos ypatumai, principai, reikalavimai savanoriui, jo teisės ir pareigos, savanoriškos veiklos organizatoriai, jų teisės ir pareigos, savanoriškos veiklos organizavimo, savanorio draudimo, savanoriškos veiklos išlaidų kompensavimo sąlygos. Tačiau dar 2010 metais pasigirdo nuomonių, jog savanoriškos veiklos nederėtų reglamentuoti. Nevyriausybių organizacijų (NVO) eksperto Vaidoto Ilgiaus nuomone, „reglamentuoti savanorystę nebūtų pats tinkamiausias

---

⁶⁵ Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2010 m. rugsėjo 8 d. įsakymas Nr. A1 - 406 // Valstybės žinios. 2010, Nr. 109 - 5618.

⁶⁶ Nacionalinė 2011-ųjų Europos savanoriškos veiklos, kuria skatinamas aktyvus pilietiškumas, metų programa patvirtinta Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2010 m. rugsėjo 8 d. įsakymu Nr. A1 – 406 // Valstybės žinios. 2010, Nr. 109 – 5618.

sprendimas, nes dabar savanoriška veikla yra grįsta kūrybiškumu, reglamentavus savanorystę veikla taptų nustatyta ir įrėmintą. Pasak Vaidoto Ilgio, labai tikimasi, kad rašant įstatymą, savanorystės sąvoka bus neiškreipta ir tikslingai reglamentuojama⁶⁷.

Taip pat labai svarbus Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2011 m. liepos 14 d. įsakymas Nr. A1-330 „Dėl savanoriškos veiklos išlaidų kompensavimo sąlygų ir tvarkos aprašo patvirtinimo“.

„Veiklus jaunimas“ Programos vadovas (2013) skirtas tiek „dalyviams“ (jauniems žmonėms bei jaunimo darbuotojams), tiek „projektų vykdytojams“ (tiems, kurie atstovauja dalyviams ir teikia paraišką finansavimui gauti). Šiame Programos vadove yra pateikiama visa detali informacija ir tvarka, kaip vyksta savanoriškos veiklos procedūros. Savanorių priėmimo ar siuntimo tvarka, draudimo sąlygos, projektų finansavimas ir kiti svarbūs aspektai.

Lietuvoje savanoriškos veiklos reglamentavimas nėra ypatingai platus, tačiau jis egzistuoja. Ir, jeigu palygintume Lietuvą ir Didžiąją Britaniją, tai skirtumas šiuo klausimu tikrai yra: „Jungtinėje Karalystėje savanoriams skirtų įstatymų nėra. Savanoriai neturi specialaus teisinio statuso ir jie nėra atleidžiami nuo mokesčių“⁶⁸.

1.5.7 Savanoriškos veiklos statistiniai duomenys

Statistiniais duomenimis galima įvertinti aplink vykstančius procesus ir jų mastus, palyginti šiuos mastus tarpusavyje ir atlikti analizes. Šiame poskyryje nagrinėsime, kokie yra savanoriškos veiklos mastai, tarpusavyje palyginsime šalių patirtis savanoriškos veiklos procesuose, taip pat bandysime išsiaiškinti, kokios savanoriškos veiklos sritys yra populiarios, o kurias vertėtų populiarinti ir skatinti visuomenę imtis šia veikla.

Taip pat labai svarbu išanalizuoti, kokia situacija yra Lietuvos saugomose teritorijose, tačiau šią informaciją pagrįsime analitinėje darbo dalyje.

Keletas pavyzdžių, kokią naudą teikia savanoriškas darbas. „Savanorystė ne tik skatina visuomenės solidarumą ir savitarpio pagalbą, stiprina pilietinę visuomenę, tačiau atneša valstybėms ekonominės naudos. Apytikriais skaičiavimais, kai kuriose Europos Sąjungos šalyse savanoriška veikla užsiimantys žmonės sukuria nuo 0,5 iki 3 proc. bendrojo vidaus produkto (BVP).

---

⁶⁷ <http://www.jrd.lt/bendrosios-naujienos/savanoryste-lietuvoje-nykstanti-vizija-ar-savanoriska-veikla-su-perspektyva>; prisijungimo laikas: 2013-01-29.

⁶⁸ http://ec.europa.eu/lietuva/documents/power_pointai/savanorystes_tyrimas_2011.pdf; prisijungimo laikas: 2013-01-30.

Be to, patiems savanoriams tokia veikla padeda plėsti akiratį, įgyti naujų įgūdžių, užmegzti pažinčių, geriau pažinti save⁶⁹. Lietuvoje, savanoriškos veiklos pagrindu sukuriama iki 1% BVP.

Palyginimui pateikiami kelių šalių pavyzdžiai, kiek apklaustųjų ir kokia savanoriška veikla užsiėmė.

Estijoje savanoriai veikia įvairiuose sektoriuose, jų darbas apima platų spektrą problemų. Pateikiami 2008 m. atlikto tyrimo rezultatai – nurodoma, kiek procentų savanorių ir kokia veikla užsiėmė (žr. 16 lentelę).

16 lentelė. 2008 m. Estijos savanorių skaičius savanoriškoje veikloje

Savanoriškos veiklos sritis	Savanorių skaičius/proc.
Labdarinių organizacijų veikla	52%
Aplinkos apsauga	28%
Vietinė/regioninė plėtra	28%
Gyvūnų apsauga	21%
Humanitarinė pagalba	19%
Švietimas ir mokslas	19%
Kultūra ir menas	18%
Vaikų ir jaunimo apsauga, įskaitant vaikų/jaunimo interesų atstovavimą ir dalyvavimą mokyklų bei darželių globėjų valdybos posėdžiuose	18%
Sportas	17%
Vartotojų apsauga	5%
Parama kultūrinėms mažumoms	4%

Šaltinis: http://ec.europa.eu/lietuva/documents/power_pointai/savanorystes_tyrimas_2011.pdf; prisijungimo laikas: 2013-01-30. Sudaryta autorės.

Kaip matome, aplinkos apsauga Estijoje priskiriama prie populiarių sektorių, kuriuose vykdoma savanorystė. Deja, apie Didžiąją Britaniją to pasakyti negalime, tačiau vykstant savanorystės plėtrai Europoje, didėja tikimybė ir šioje veiklos srityje plėstis savanoriškos veiklos procesams.

Pateikiami 2007 m. Didžiojoje Britanijoje atlikto tyrimo rezultatai – nurodoma, kiek procentų savanorių ir kokia veikla užsiėmė (žr. 17 lentelę).

⁶⁹ http://ec.europa.eu/lietuva/abc_of_the_eu/duk/savanoryste/faktai_skaiciai_savanoryste_lt.htm; prisijungimo laikas: 2013-02-02.

17 lentelė. 2007 m. Didžiosios Britanijos savanorių skaičius savanoriškoje veikloje

Savanoriškos veiklos sritis	Savanorių skaičius / proc.
Lėšų rinkimas ir aukojimas	65%
Renginių, veiklos organizavimas	50%
Švietimas – mokyklos, koledžai, universitetai	31%
Religija	24%
Sportas ir sveikata, negalia	22%

Šaltinis: http://ec.europa.eu/lietuva/documents/power_pointai/savanorystes_tyrimas_2011.pdf; prisijungimo laikas: 2013-02-03. Sudaryta autorės.

Palyginus šias šalis matyti tai, jog abiejose visuomenė tikrai aktyviai užsiima savanoriška veikla, o veiklos sritys labai įvairios. Taip pat matyti, jog kiekviena šalis turi savitas savanoriškos veiklos sritis, nes pasikartojančių veiklų tarp šių šalių, beveik nėra. Tikėtina, kad kaip ir šiose šalyse, taip ir kitose, savanoriškos veiklos sritys priklauso nuo šalies tradicijų ir kultūros, vyraujančių socialinių, politinių, ekonominių ir kitų problemų ir bendro visuomenės suvokimo.

Kokia savanoriškos veiklos situacija šiose šalyse, šiuo metu atsakyti nepavyks, nes nėra pakankamai duomenų. Tačiau yra tikimybė, jog savanorių skaičius didesnis nei 2007 – 2008 metais.

Lietuvoje taip pat vykdomi įvairūs tyrimai, kurių metu siekiama gauti savanoriškos veiklos klausimu rūpimos informacijos. Trumpai aptarsime 2011 metais Visuomenės nuomonės ir rinkos tyrimų centro „Vilmorus“ atliktą tyrimą (žr.18 lentelę).

18 lentelė. Visuomenės nuomonė apie savanorišką veiklą

Savanoriškos veiklos srities būtinybė	Atsakiusių žmonių skaičius/ proc.
Sveikatos priežiūros savanorystė: ligonių ir neįgaliųjų slaugymas, lankymas ar kitokia pagalba	70 %
Socialinė - psichologinė pagalba sunkumus patiriantiems žmonėms: jaunimui, asocialių šeimų vaikams, asmenims, grįžusiems iš įkalinimo įstaigų	53 %
Savanoriška pagalba stichinių nelaimių atvejais	51 %
Aplinkos tvarkymas	46 %
Pagalba rengiant kultūros, sporto ir laisvalaikio renginius	23 %
Šviečiamoji veikla	14 %

Šaltinis: http://ec.europa.eu/lietuva/documents/power.../savanoryste_vilmorus; prisijungimo laikas: 2013-02-03. Sudaryta autorės.

Sveikatos priežiūros savanorystė: ligonių ir neįgaliųjų slaugymas, lankymas ar kitokia pagalba. Šią savanoriškos veiklos sritį renkasi daugybės šalių savanoriai, mat, tai asocijuojasi su karo laikmečiu, kada buvo siunčiami savanoriai gelbėti ir padėti nukentėjusiesiems. Šioje srityje savanorių darbas yra labai svarbus ir plačiai pripažįstamas.

Nors ir manoma, jog didžioji dalis savanorių renkasi socialinę sritį, tačiau „Lietuvoje, 84% gyventojų teigimu, patraukliausia savanoriška veikla – aplinkos tvarkymas“⁷⁰.

„Visuomenės apklausų duomenimis, 87 proc. Lietuvos gyventojų mano, kad savanorystė yra gerbtina, tačiau tik 46 proc. yra dalyvavę bent vienoje savanoriškoje veikloje. Įdomiausia veiklos sritis savanoriams – aplinkos apsauga ir tvarkymas“⁷¹.

„Nors savanoriška veikla užsiima apie 23 proc. vyresnių kaip 15 m. europiečių, statistiniai duomenys rodo, kad jos lygis ES valstybėse narėse gerokai svyruoja. Tačiau kiekvienoje šalyje savanoriška veikla ir jos matavimo būdai apibrėžiami skirtingai“⁷². Tačiau tvirtai galima teigti, kad per pastaruosius 10 metų aktyviai veikiančių savanorių ir savanoriškos veiklos organizacijų skaičius Europos Sąjungoje nuolat auga.

Savanoriškos veiklos tendencijos ES šalyje gerėjančios, ši veikla vis labiau plėtojama, todėl Lietuva ne išimtis – išlieka valstybės institucijų, nevyriausybinių organizacijų ir visuomenės būtinybė šią veiklą plėsti visomis įmanomomis priemonėmis.

Trumpai apžvelgsime ir palyginsime kiek Lietuvoje, Danijoje ir Maltoje yra ir kokiomis savanoriškos veiklos sritimis užsiima akredituotų priimančių (P), siunčiančių (S) ir koordinuojančių (K) organizacijų. Šalys parinktos atsitiktine tvarka. Duomenys yra preliminarūs, kadangi savanoriška veikla sklityse „Europos pažinimas“ ir „Jaunimo laisvalaikis“ labai dažnai susijusi su sveikatos priežiūros ir aplinkos apsaugos veiklomis. Jaunimas keliauja po Europą šių sričių pažinimo tikslais ir šiose srityse savanoriauja (žr. 19 lentelę).

---

⁷⁰ http://ec.europa.eu/lietuva/abc_of_the_eu/duk/savanoryste/faktai_skaiciai_savanoryste_lt.htm; prisijungimo laikas: 2013-02-04.

⁷¹ http://www.nisc.lt/lt/news.php?start1=70&news_id=369; prisijungimo laikas: 2013-02-04.

⁷² http://ec.europa.eu/lietuva/abc_of_the_eu/duk/savanoryste/savanoriska_veikla_europos_sajungoje_lt.htm; prisijungimo laikas: 2013-02-04.

19 lentelė. Akredituotų (EST) organizacijų skaičius ir veiklos sritys

Organizacijos veiklos sritys	Šalis ir organizacijų skaičius vnt.								
	Lietuva			Danija			Malta		
	P	S	K	P	S	K	P	S	K
Menas ir kultūra	14	7	6	10	1	1	-	-	-
Neįgalumas	9	2	2	5	-	-	1	1	1
Kovos su diskriminacija	8	2	2	1	-	-	-	1	-
Europos pažinimas	8	10	7	21	9	9	-	2	-
Švietimas per sportą ir aktyvią veiklą	7	1	1	1	1	-	1	1	1
Veikla su vaikais	6	1	2	-	-	-	-	-	-
Jaunimo laisvalaikis	4	3	4	3	1	-	-	-	-
Aplinkos apsauga	3	1	1	5	1	-	3	1	3
Sveikatos priežiūra	1	-	-	2	-	-	-	-	-
Kartų veikla	1	-	-	1	-	-	-	-	-
Žiniasklaida ir komunikacija/Jaunimo informacija	1	2	2	1	1	1	-	1	-
Miesto/kaimo plėtra	-	1	1	1	-	-	1	1	1
Veikla su mažumomis	-	-	-	2	-	-	2	4	3
Veikla religinėse grupėse	-	-	-	2	-	-	-	1	-
Vystomasis bendradarbiavimas	-	-	-	-	-	-	1	1	1
Kita	-	-	-	8	-	-	-	-	-
Viso organizacijų:	62	30	28	63	14	11	9	14	10

Šaltinis: http://ec.europa.eu/youth/evs/aod/hei_list_from_query.cfm; prisijungimo laikas: 2013-02-06. Sudaryta autorės.

Pažvelgus į lentelės skiltį „Aplinkos apsauga“, iš tiesų įsitikiname teiginiu, jog pagal Europos savanorių tarnybos programą daugiau savanorių į Lietuvą atvyksta nei išvyksta iš jos. Daugiau yra priimančių, nei siunčiančių ar koordinuojančių organizacijų.

Palyginus šalis, matomas akivaizdus skirtumas tarp šalių, ypač mažai savanoriškos veiklos organizacijų turi Malta. Lietuva ir Danija turi ištis nemažai organizacijų. Iš šių duomenų matyti, kokiame savanoriškos veiklos plėtros lygyje yra šalys. Kokios sritys labiau išvystytos ir pripažįstamos visuomenės.

Kadangi lentelėje pateikiami tik preliminarūs duomenys ir kai kurios veiklos sritys dubliuojasi, ar yra ne pagrindinės organizacijų veiklos, todėl pateikiamos aplinkosauginės organizacijos, siejamos su savanoriška veikla Lietuvoje. Taigi, priimančios organizacijos yra Neries, Anykščių, Žagarės, Gražutės regioninių parkų direkcijos, Žemaitijos, Aukštaitijos nacionalinių parkų ir Labanoro regioninio parko direkcijos. Beje, Gražutės regioninio parko direkcija yra ne tik priimanti, bet ir koordinuojanti savanorišką veiklą organizacija.

Šiame statistinių duomenų poskyryje yra galimybė aptarti tik teoriškai žinomus preliminarius duomenis. Detalesnė informacija pateikiama analitinėje darbo dalyje, kurioje analizuojami ekspertinio tyrimo metu surinkti duomenys apie savanoriškos veiklos situaciją Lietuvos saugomų teritorijų direkcijose.

1.5.8 Savanorystė - visuomenės sąmoningumo ugdymo priemonė

Egzistuoja įvairių būdų, kaip didinti visuomenės sąmoningumo lygį. Formalusis ir neformalusis švietimas, įvairios tematikos užsiėmimai, renginiai ir begalė kitų valstybės ir visuomenės sukurtų priemonių.

Savanoriška veikla prisideda prie valstybės darnaus vystymosi ir ypač prie visuomenės samoningumo ugdymo.

Savanoriška veikla pasižymi socialine įtrauktimi, nes kiekvienas asmuo gali būti socialinės aplinkos pokyčių kūrėjas. Taip prisidedama visuomenė gali padėti išspręsti socialines problemas.

Savanoriška veikla skatina aktyvų pilietiškumą. Ši veikla susijusi su individo socialinio kapitalo kūrimu bei aktyviu dalyvavimu visuomeniniame gyvenime.

Asmenybės tobulėjimas yra dar vienas svarbus aspektas savanoriškos veiklos vykdyme, nes ši veikla itin prisideda prie kiekvieno savanoriaujančio asmens sąmoningumo ir gebėjimų ugdymo.

Savanorystė gali būti santykių tarp jaunų ir senų žmonių skatinimo pagrindu, plėtojant solidarumą, toleranciją bei abipusį supratimą.

„Savanorystė skatina ekonominę plėtrą, sudarydama sąlygas vystyti vertingus asmens įgūdžius darbinėje sferoje. Savanoriška veikla yra neatlygintina, tačiau savo ekonomine verte yra svarbi tiek paslaugas gaunančių, tiek ir paties savanorio socialinio kapitalo kūrimo atžvilgiu“⁷³.

---

⁷³ http://ec.europa.eu/lietuva/documents/power_pointai/savanorystes_tyrimas_2011.pdf; prisijungimo laikas: 2013-02-07.

1.6 Teorinės dalies pagrindimas

Savanoriška veikla šalies darnaus vystymosi procesuose yra ne tik kaip demokratiškumo bruožas, tačiau bendrąja prasme ir ekonominės bei socialinės srities gerinimo priemonė (nedarbo mažinimas, užimtumo didinimas, kvalifikacijos kėlimas, socialinės sanglaudos skatinimas, asmeninių gebėjimų realizavimas, sąmoningumo ugdymas ir kt.) .

1.2 – a me skyriuje „Aplinkos apsauga ir visuomenė“ atskleidžiami aplinkos ir visuomenės ryšiai, pateikiami aplinkos apsaugą reglamentuojantys įstatymai, kurie yra valstybės ir visuomenės veiksmų teisinis pagrindas aplinkosaugos procesuose, aptariamos visuomenės aplinkosauginio informavimo ir švietimo galimybės bei aplinkos apsaugos principai. Ne išimtis ir savanoriška veikla, kuri vykdoma Lietuvos saugomų teritorijų direkcijose, nes bet kokie veiksmai aplinkoje yra pagrįsti aplinkosauginiais reikalavimais, kurių visiems, tame tarpe ir savanoriams, vykdam savanorišką veiklą, privalu laikytis.

1.3 – iame skyriuje „Biologinės įvairovės svarba visuomenės gyvenime“, atskleidžiama šios įvairovės svarba, aptariamas biologinės įvairovės teisinis reglamentavimas. Savanoriška veikla aplinkosaugos srityje yra viena iš priemonių prisidedant prie biologinės įvairovės išsaugojimo. Lietuvos saugomose teritorijose vykdoma savanorystė padeda išsaugoti augalų ir gyvūnų rūšis ir jų buveines.

1.4 – ame skyriuje „Saugomų teritorijų steigimas, administravimas ir visuomenės dalyvavimas“ pateikiama saugomų teritorijų sistemos raida Lietuvoje, aptariami tarptautiniai teisės aktai Lietuvos saugomų teritorijų sistemoje, nagrinėjamos saugomų teritorijų valdymo bei NATURA 2000 ekologinio tinklo Lietuvoje temos.

1.5 – ame skyriuje „Savanorystė ir aplinkos apsauga“ atskleidžiamos savanorystės sampratos ir raida, savanoriškos veiklos vykdymo procesas aplinkos apsaugoje, savanoriškas visuomenės dalyvavimas ir esama situacija Lietuvos saugomų teritorijų direkcijose, savanoriškos veiklos valdymo sistema, organizacijos ir jų funkcijos, programos ir projektai, teisinis savanoriškos veiklos reglamentavimas Lietuvoje bei šios veiklos statistiniai duomenys, bei pagrindžiama, jog savanorystė – visuomenės sąmoningumo ugdymo priemonė. Šių temų pagrindu atskleidžiama savanoriškos veiklos situacija Lietuvos saugomose teritorijose.

2 SAVANORIŠKOS VEIKLOS SITUACIJOS ANALIZĖ IR VERTINIMAS LIETUVOS SAUGOMOSE TERITORIJOSE

2.1 Tyrimo tikslas, atlikimo metodai ir hipotezės

Atliekamo tyrimo tikslas – išanalizuoti ir įvertinti savanorystės situaciją Lietuvos saugomose teritorijose, atskleisti savanorystės svarbą, problemas, poreikį. Teorinėje dalyje analizuojama informacija, kuri padeda atskleisti savanoriškos veiklos situaciją teoriškai.

Tyrimo hipotezės – 1. Savanorystė Lietuvoje yra nepopuliari ir mažai visuomenę dominanti sritis. Tokia hipotezė keliami todėl, jog visuomenėje vyrauja labai skirtingos nuomonės ir suvokimas apie savanorišką veiklą. Tos pačios nuomonės egzistuoja ir apie Lietuvos saugomas teritorijas. Praktiškai nėra aiškūs savanoriškos veiklos mastai, jos būdai. Tai žinoma tik teoriškai, todėl svarbu šias teorijas pagrįsti tyrimo rezultatais. Tačiau iškyla klausimas, kokioje visuomenėje ši veikla nepopuliari – Lietuvos ar užsienio šalių. Ieškant atsakymo, analizuojami tyrimo rezultatai. 2. Lietuvos saugomose teritorijose savanoriška veikla populiareesnė tarptautiniu, nei nacionaliniu lygmeniu. Teoriškai yra žinoma, kad tarptautinės savanorystės mastai yra kur kas didesni, nei nacionalinės. Oficialiai nacionalinė savanorystė apskritai nevyksta. Šios veiklos vykdymas - tai pačių savanorių iniciatyvos rezultatas. Šios hipotezės pagrindimui analitinėje dalyje aptariami apklausos rezultatai ir pateikiami skaičiais.

Tyrimo metodai. Kad išanalizuoti ir įvertinti savanorystės situaciją Lietuvos saugomose teritorijose, buvo pasirinktas kokybinis tyrimas: ekspertinė apklausa skirta Valstybinės saugomų teritorijų tarnybos prie Aplinkos ministerijos (toliau – AM) direktorei ir saugomų teritorijų direktorių direktoriams, interviu metodas - Europos savanorių tarnybos (EST) programos akredituotos organizacijos specialistui. Kokybinis tyrimas pasirinktas todėl, nes siekiama išsiaiškinti konkrečią situaciją, svarbios ekspertų nuomonės ir patirtys. Nors tyrimas kokybinis, tačiau yra nedidelė dalis ir kiekybinio tyrimo rezultatų.

Klausimynai skirti:

- Valstybinės saugomų teritorijų tarnybos prie AM direktoriui;
- Lietuvos saugomų teritorijų direktorių direktoriams;
- Europos savanorių tarnybos (EST) programos akredituotos organizacijos specialistui;

Taip pat buvo mėginimas išsiaiškinti, koks Valstybinės saugomų teritorijų tarnybos prie AM vaidmuo savanoriškos veiklos vykdyme.

Atliekant tyrimą, buvo susidurta su keliomis problemomis, kurios turėjo nežymios įtakos tyrimo rezultatams, tačiau tyrimo tikslas pasiektas.

Pirma problema, su kuria susidūriau atliekant tyrimą, tai finansinės ir laiko galimybės, nes atlikti tyrimą vykstant į visas saugomų teritorijų direkcijas yra brangu ir užimtų daug laiko. Todėl apklausą atlikau elektroniniu būdu. Tiesiogiai interviu buvo atliktas su savanoriškos veiklos organizacijos „Deineta“ specialistu.

Antra problema ta, jog nepavyko apklausti daugiau savanoriškos veiklos organizacijų, nes teiraujantis jų, gavau atsakymą, jog šiuo klausimu man padėti negali, nes vykdo savanorystę daugiausia socialinėje srityje.

Tačiau vienintelis apklaustasis specialistas pateikė daug aktualios informacijos, kuri padėjo pasiekti tyrimo tikslą, patvirtinti hipotezes, kadangi ši organizacija yra pagrindinė, koordinuojanti savanorius Lietuvos saugomose teritorijose.

2.2 Atlikto tyrimo ir jo rezultatų analizė

Siekiant tyrimo tikslo išanalizuoti ir įvertinti savanorystės situaciją Lietuvos saugomose teritorijose, buvo atliekamas kokybinis tyrimas (ekspertų apklausa ir interviu).

Pirmiausia buvo mėginta išsiaiškinti, koks yra Valstybinės saugomų teritorijų tarnybos prie AM vaidmuo savanoriškos veiklos vykdymo procesuose. Tarnybos direktoriui buvo pateiktas klausimynas, su tokiais klausimais:

1. Ar Valstybinėje saugomų teritorijų tarnyboje (toliau – VSTT), yra ar buvo savanorystę atliekančių asmenų? Jau pirmuoju klausimu pasigirsta atsakymas, jog VSTT savanore yra buvusi berods tik viena lietuvė (aplinkosaugos administravimo studentė). Teigia, jog į Tarnybą dažnai priimami praktikantai iš Lietuvos ir užsienio šalių, ir tai labai džiugu

2. Kokia savanorių priėmimo procedūra į Tarnybą? Atsakymo į šį klausimą nėra, nes tarnyba savanorių iš užsienio šalių nėra turėjusi. Lietuvė priimta, remiantis Savanoriškos veiklos įstatymu ir sudarant Savanoriškos veiklos sutartį.

Į šiuos klausimus atsakymų pateikimas negalimas, kadangi savanorių iš kitų šalių nėra buvę:

3. Ar savanoriai kreipiasi tiesiogiai į VSTT, ar per savanorišką veiklą koordinuojančias organizacijas? 4. Kaip savanoriai patenka savanoriauti į saugomų teritorijų direkcijas? 5. Kas priima sprendimą, į kokias direkcijas vyksti savanoriams? 6. Kiek savanorių, norinčių

savaniauti VSTT sulaukiate kiekvienais metais? 7. Kokios pagrindinės problemos, susijusios su savanorių priėmimu ir savanoriškos veiklos vykdymu VSTT?

8. Kokias užduotis atlieka ir kokiais tikslais atvyksta savanoriai? Savanorė savanorišką veiklą vykdė Aplinkos apsaugos ir tvarkymo skyriuje, atliko įvairias užduotis, susijusias su saugomų rūšių, kraštovaizdžio monitoringo, ekologiniu, archeologiniu ir rekreaciniu požiūriu ypač vertingų teritorijų, hidrologinio režimo atstatymo priemonių, gamtotvarkos planų bei saugomų teritorijų bendrų duomenų suvedimu, sudarė kelerių metų kraštovaizdžio monitoringo apžvalgą, trumpą pagrindinių klaidų ir reikalavimų sąrašą kraštovaizdžio monitoringo ataskaitoms rengti, sudarė objektų pritaikytų neįgaliesiems sąrašą ir atliko kitas užduotis.

Antrasis tyrimas (ekspertų apklausa) atliekamas, siunčiant klausimyną elektroniniu būdu kiekvienai saugomos teritorijos direkcijai. Šiame tyrime dalyvavo:

- 30 regioninių parkų direkcijų;
- 5 nacionalinių parkų direkcijos;
- 1 biosferos rezervato direkcija;

Ekspertų apklausa skirta direkcijų direktoriams. Tačiau dėl įvairių priežasčių atsakymus pateikė kiti direkcijų darbuotojai, žinantys apie savanoriškos veiklos situaciją direkcijoje.

Iš 36 Lietuvos saugomų teritorijų direkcijų atsakymus pateikė 34 direkcijos. Tikėtina, jog likusios dvi savanorių nėra turėjusios ir joms šis klausimas nėra aktualus (šios direkcijos nepriklauso Valstybinei saugomų teritorijų tarnybai prie AM). Todėl, imantis priemonių savanoriškai veiklai plėsti, reikia atsižvelgti ir į direkcijos norus, nes jei ji nėra susidomėjusi savanorių priėmimu, tuomet reikia keisti ne tik visuomenės, bet ir direkcijos darbuotojų nuomonę apie šią veiklą.

Tyrimas pradedamas klausimu, kuriuo siekiama sužinoti, ar direkcija apskritai yra susidūrusi su savanoryste (vietinio, nacionalinio ar tarptautinio lygmens), todėl buvo pateiktas toks klausimas:

1. Ar Jūsų direkcijoje yra savanorystę vykdyusių ar vykdančių asmenų? Iš 34 direkcijų, 21 – os atsakymas buvo „Taip“ su teigiamu priedašu apie šios veiklos plėtrą direkcijoje. 13 – a direkcijų atsakė „Ne“. Gavus šio klausimo atsakymus, iš karto galima suprasti, kokia situacija saugomų teritorijų direkcijose, kadangi didžioji dalis direkcijų yra susidūrusios su savanoriška veikla ir ją vykdančiais asmenimis. Atsakymo „Ne“ priežastys atskleidžiamos 2 – ajame klausime.

2. Jeigu vykdyusių ar vykdančių savanorišką veiklą asmenų nėra, tuomet dėl kokių priežasčių? Kalbant apie tarptautinę savanorystę, tai didžioji dalis priežasčių direkcijose yra tos pačios – tai tinkamų sąlygų savanoriams nebuvimas: transportas (nepatogu atvykti ir išvykti iš direkcijos), apgyvendinimas (dėl šios reikmės nebuvimo kyla daugiausia problemų) ar tinkamų

patalpų neturėjimas. Kas liečia žmogiškuosius išteklius, tai nėra pakankamai direkcijos darbuotojų, o savanoriams reikia skirti laiko ir dėmesio, pasitaiko, jog nėra specialisto, kuris gerai mokėtų anglų kalbą, taip pat šią savanoriškos veiklos plėtrą stabdo ir specialistų kaita, didžiulis darbo krūvis. Kartais priežastimi įvardijamas ir didelio savanorių poreikio nebuvimas ir net konservatyvus požiūris į šią veiklą.

Nors didžiojoje dalyje direkcijų vietinis savanoriškas darbas populiarus, tačiau pasigirsta ir tokių nuomonių, jog savanoriškas darbas yra nepopuliarus tarp vietos gyventojų.

Yra direkcijų, kurios, matydamos kitų direkcijų pavyzdžius, taip pat susidomi savanorių priėmimu, ir po truputį įsitraukia į šios veiklos plėtojimą. Teigia, jog savanoriška veikla labai pagelbėtų direkcijos veikloje.

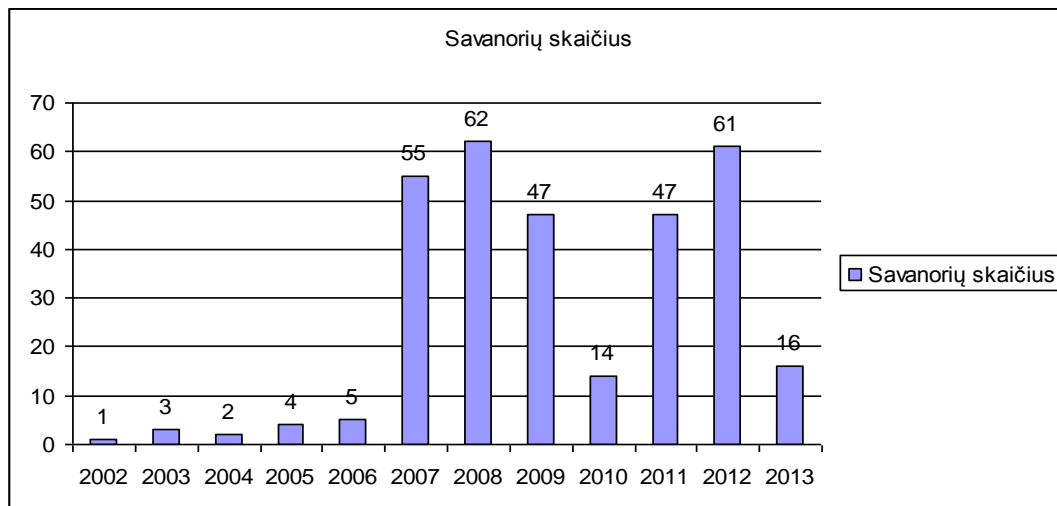
3. Ar sutiktumėte savanorius priimti ir įtraukti į direkcijos veiklas? Į šį klausimą „Taip“ atsakė 28 direkcijos, tik jeigu būtų sudarytos tinkamos sąlygos. 2 direkcijos atsakė „Ne“, tikriausiai dėl to, jog nėra tinkamų sąlygų savanoriams, tačiau jas sudarius, tikėtina, jog atsisakančių direkcijų būtų dar mažiau arba visiškai neliktų. Likusios 4 direkcijos iš 34 į šį klausimą atsakymo nepateikė, todėl manoma, jog šioms direkcijoms gali būti apskritai neaktualus savanoriškos veiklos plėtojimo klausimas saugomose teritorijose; jos tik atsakė, kad neturi savanorių, o ar norėtų jų sulaukti - atsakymo nepateikė.

4. Kada pirmą kartą sulaukėte savanorių ir kaip kito jų skaičius? Į šį klausimą sulaukti visų direkcijų atsakymų nepavyko. Keletas direkcijų atsakymus pateikė nepilnai, todėl lentelė sudaryta iš direkcijų, išsamiai atsakusių į pateiktą klausimą. Tikėtina, jog tikrasis savanorių skaičius yra kiek didesnis. O tai - teigiamos prognozės šios veiklos plėtros procese.

1 - oje lentelėje ir 1 - ame paveiksle pateikiama, kiek savanorių ir kuriais metais savanoriavo Lietuvos saugomų teritorijų direkcijose. Savanorių skaičiaus didėjimo tendencijos rodo, jog savanorystė tampa vis populiareesnė veikla. 2011-2012 metais vienoje iš direkcijų vyko tarptautinės savanoriškos veiklos stovykla, kuriose kasmet dalyvavo vidutiniškai po 15 užsienio savanorių. Todėl paveiksle matomi tokie dideli skaičių svyravimai.

1 lentelė. Vietinės (bendruomeninės), nacionalinės ir tarptautinės savanorystės savanorių skaičius Lietuvos saugomų teritorijų direkcijose

Metai	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Savanorių skaičius	1	3	2	4	5	55	62	47	14	47	61	16

1 pav. Vietinės, nacionalinės ir tarptautinės savanorystės savanoriai Lietuvos saugomų teritorijų direkcijose (2002 – 2013 metais)

Vietinio lygmens savanorystė. Direkcijos neįvardino tikslaus vietinių gyventojų savanoriško prisidėjimo skaičiais, tačiau didžioji dalis direkcijų teigė, jog yra gausiai prisidedama prie saugomų teritorijų tvarkymo ir kitų veiklų. Viena direkcija Vietinės, nacionalinės ir tarptautinės savanorystės savanoriai Lietuvos saugomų teritorijų direkcijose

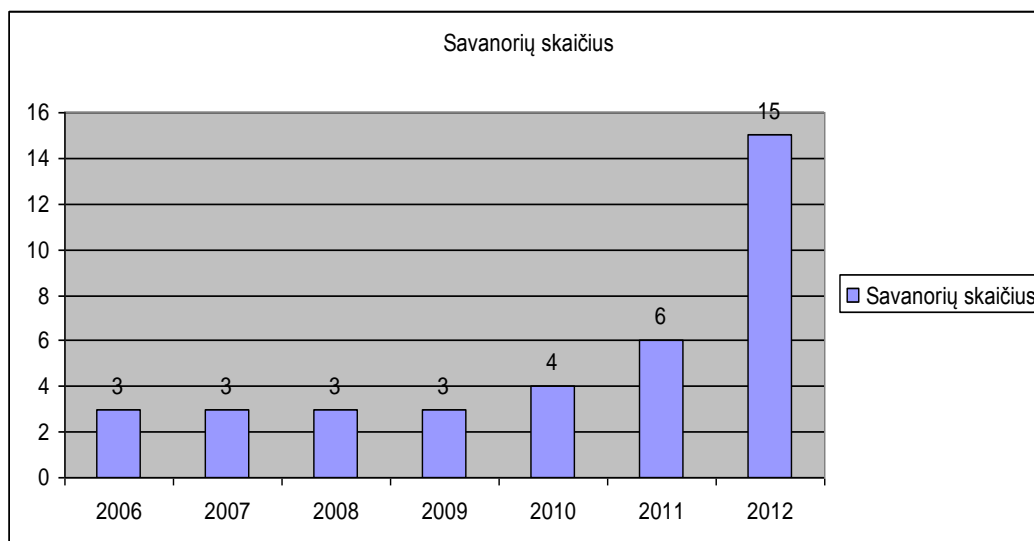
pateikė tokį vietinių savanorių skaičių per aplinkos tvarkymo talkas tris metus iš eilės: 2007 – 50; 2008 – 50; 2009 – 40 savanorių. Tačiau ne visose direkcijose yra tiek norinčių padėti - tai išskirtinis pavyzdys, nors nederėtų pamiršti ir kitų direkcijų, prie kurių veiklos prisideda vietos gyventojai.

Nacionalinio lygmens savanorystė. Remiantis nacionaliniu savanoriškos veiklos lygmeniu, galima įvardinti nedaug atvejų, kai Lietuvos savanoriai vyksta iš vienu Lietuvos miestų į kitus. Per visą savanoriškos veiklos laikotarpį saugomose teritorijose fiksuotas apytikriai 37 savanorių skaičius. Palyginus šiuos skaičius su vietinės ar tarptautinės savanorystės skaičiais, matomas skirtumas.

Nors šis skaičius yra preliminarus, nes ne visos direkcijos atsakė, kiek savanorių iš Lietuvos savanoriavo direkcijoje, tačiau yra žinoma, jog šis savanorystės lygmuo yra išplėtotas mažiausiai. 2 – oje lentelėje ir 2 – ame paveiksle pavaizduota, kiek savanorių ir kuriais metais savanoriavo direkcijose. Tikėtina, kad savanorių galėjo būti keletu vienetų daugiau.

2 lentelė. Nacionalinės savanorystės savanorių skaičius Lietuvos saugomų teritorijų direkcijose

Metai	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Savanorių skaičius	3	3	3	3	4	6	15

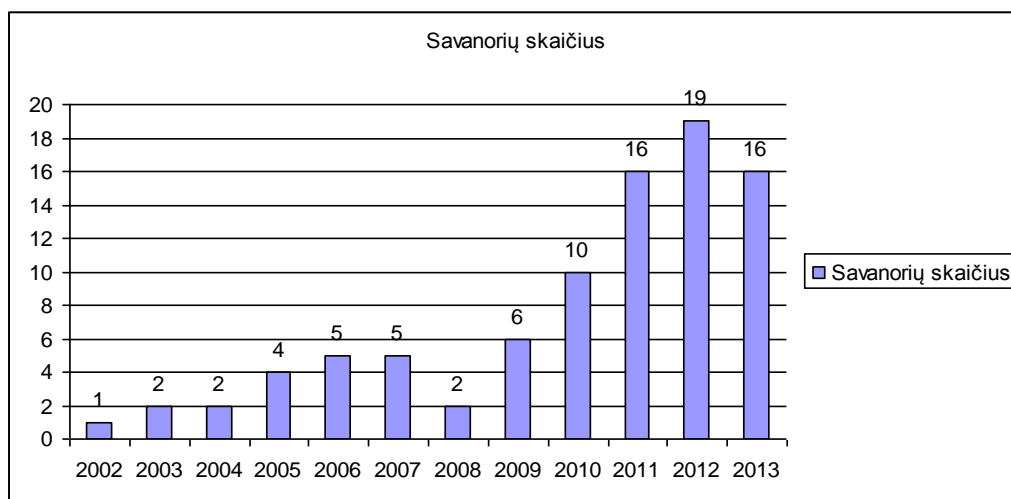

2 pav. Nacionalinės savanorystės savanorių skaičius Lietuvos saugomų teritorijų direkcijose.

Tarptautinio lygmens savanorystė. Tarptautinės savanoriškos veiklos skaičiai kasmet didėja. 3 – ioje lentelėje ir 3- iame paveiksle pateikiamas savanorių, atvykusių iš kitų šalių, skaičius Lietuvos saugomų teritorijų direkcijose. Tai savanorių, kurie atvyksta ne pagal tarptautines savanoriškos veiklos stovyklas kelioms savaitėms, o pagal Europos savanorių tarnybos (9 mėn.) programą, skaičius. Pirmoji 2002 metais sulaukusi savanorių yra Kurtuvėnų regioninio parko direkcija.

3 lentelė. Tarptautinės savanorystės savanorių skaičius Lietuvos saugomų teritorijų direkcijose

Metai	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Savanorių skaičius	1	2	2	4	5	5	2	6	10	16	19	16

3 pav. Tarptautinės savanorystės savanorių skaičius Lietuvos saugomų teritorijų direkcijose

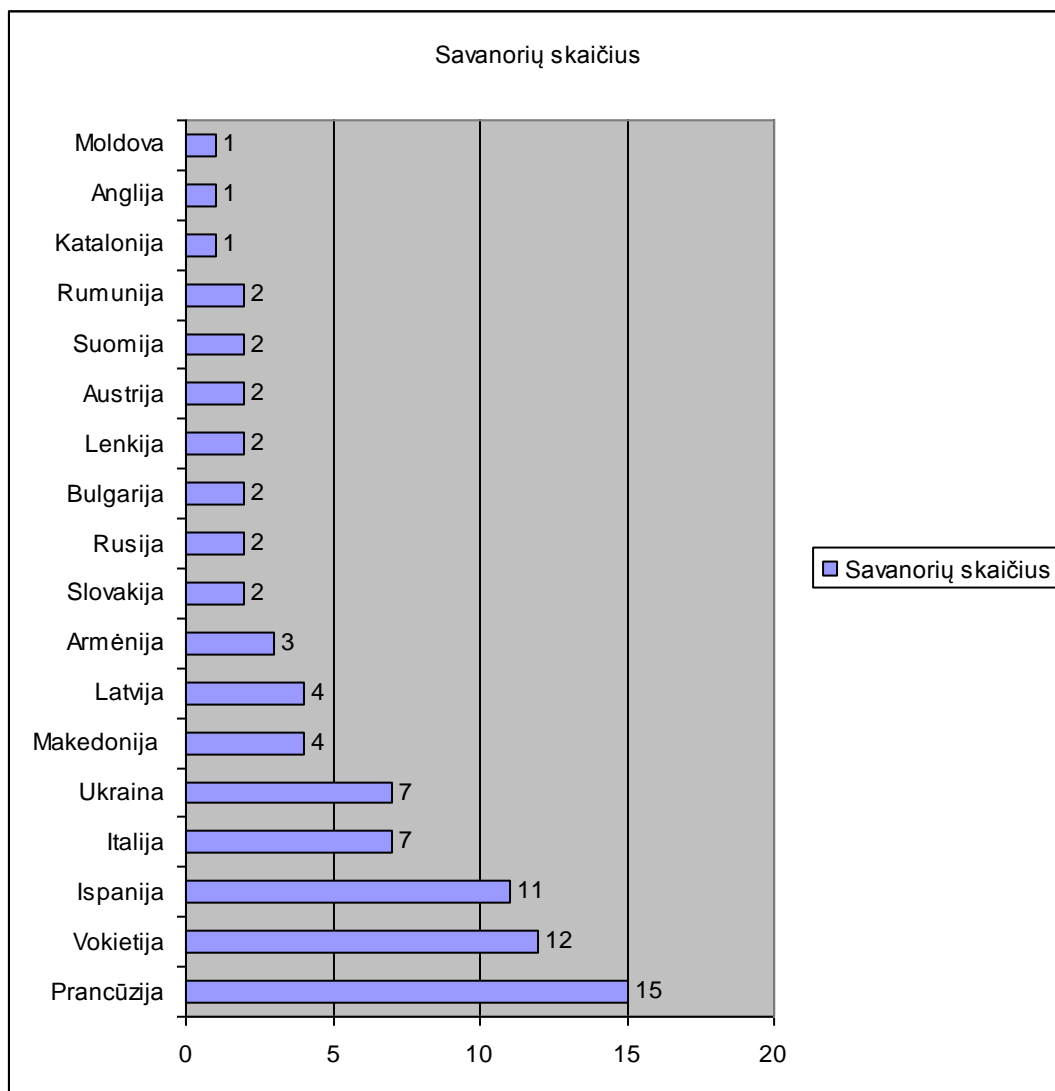
5. Iš kokių šalių atvyksta savanoriai? Šis klausimas nagrinėjamas po to, kai sužinome kada ir kiek savanorių vykdė savanorišką veiklą saugomų teritorijų direkcijose.

Iš tolimesnių duomenų sužinome, iš kokių šalių dažniau ar rečiau atvyksta savanoriai, koks bendras jų skaičius. Detali informacija pateikiama 4 – ame paveiksle.

Koks vidutinis savanorių amžius, lytis? Vidutinis savanorių amžius – 24-25 metai. Savanorių amžius svyruoja nuo 20 iki 29 metų, tikėtina, jog tai studijuojantys panašius dalykus ar tiesiog besidomintys saugomų teritorijų direkcijų veikla žmonės. Jaunesni nei 20 metų žmonės savanoriška veikla saugomose teritorijose užsiima labai retai.

Didžioji dalis direkcijų teigė, jog savanorių yra apytikriai po lygiai tiek vyrų, tiek moterų, ir tai rodo, jog susidomėjimas šia veikla nėra labiau kaž kurios lyties atstovų pamėgta veikla.

4 pav. Savanorių skaičius, atvykusių iš Europos į Lietuvą pagal EST programą nuo 2002 metų.

Kadangi labai svarbu išsiaiškinti, kokia veikla užsiima savanoriai, kokius realius darbus atlieka, todėl pateikėme tokį klausimą su galimais atsakymų variantais:

6. Kokius darbus atlieka savanoriai?

- *Miškininkystės darbai;*
- *Gamtotvarkos darbai;*
- *Turizmo srities darbai;*
- *Informacijos vertimas į užsienio kalbas, kitas su informacija susijęs darbas;*
- *Savanoriška veikla internetiniu (virtualiu) būdu. Iliustracijų, fotografijų ir k.t. kūrimas;*
- *Kita.*

Atsakiusiųjų direkčių atsakymai labai vieningi. Pagrindiniai darbai, kuriuos atlieka savanoriai, yra gamtotvarkos darbai (nupjautos sumedėjusios augalijos ir žolės šalinimas), turizmo srities darbai (informacinių sistemų (rodyklių, stendų) tvarkymas ir remontas, pagalba priimant lankytojų grupes, registruojant lankytojus kempinguose ir kiti direkčiai svarbūs darbai). Taip pat atliekamas informacijos vertimas į įvairias užsienio kalbas (anglų, vokiečių), savanoriška veikla internetiniu (virtualiu) būdu – tai iliustracijų, fotografijų kūrimas ir kitos meninės išraiškos veiklos, edukacinė veikla (paskaitos mokyklose), aplinkosauginės akcijos (aplinkosauginis švietimas), pagalba organizuojant parko renginius, biologiniai tyrimai – kitos labai svarbios veiklos, kuriomis užsiima savanoriai. Įvardijama savanorių pagalba ir atliekant remonto darbus.

Savanoriai, siekdami realizuoti save, atlieka ne tik direkčiai svarbius darbus, tokius, kaip dalyvavimas monitoringuose (lankytojų, kraštovaizdžio), bet ir įgyvendina savo individualius projektus (gamtos tako parinkimas ir ženklinimas, knygeliių leidimas, vasaros stovyklų organizavimas, darbas vietos pradinėje mokykloje, savanorystės viešinimas ir k.t.).

Iš atliekamų darbų matyti, jog nauda yra abipusė. Direkčioms atliekami darbai, o savanoriai realizuoja save ne tik atlikdami šiuos darbus, tačiau ir inicijuodami kitas idomias veiklas.

Tačiau labai svarbu žinoti, kaip pačios direkčijos vertina savanorių darbą. Todėl pateikiamas toks klausimas su galimais atsakymų variantais:

7. Kaip įvertintumėte jų darbą?

- *Gerai (labai gerai);*
- *Daugiau gerai nei vidutiniškai;*
- *Vidutiniškai;*
- *Blogai;*

Didžioji dalis direkčių atsakė, kad savanorių darbą vertina gerai ir net labai gerai. Labai nedidelė dalis, vos kelios direkčijos, šį darbą įvertino daugiau gerai, nei vidutiniškai, ir vos dvi direkčijos teigė, jog savanorių darbai atlikti vidutiniškai. Galima drąsiai teigti, jog savanoriška veikla yra vertinama teigiamai, todėl tai dar viena priežastis, dėl kurios verta plėtoti šią veiklą saugomose teritorijose. Savanorių atliekamo darbo kokybė dažnai priklauso nuo pačio savanorio motyvacijos, nuo to, ar darbas jam patinka, todėl labai svarbu, jog tiek savanorio, tiek direkčijos nuomonės ir interesai sutaptų. Tokiu būdu galima tikėtis labai gerų darbų įvertinimo ir rezultatų. Jeigu įvertinama „Vidutiniškai“, yra tikimybė, jog nesutapo savanorių ir direkčių interesai. Tačiau net ir tokios problemos yra išsprendžiamos.

8. Su kokiomis problemomis susiduria direkcijos visame savanorystės procese (nuo savanorių priėmimo iki jų išvykimo)?

Didžioji dalis direkcijų atsakė, jog tai tos pačios problemos, dėl kurių jie nepriima savanorių, tos priežastys, kurioms esant savanoriška veikla iš dalies apsunkina direkcijos darbuotojus:

Savanorių darbo organizavimas yra papildomas krūvis. Už juos atsakingas žmogus atitraukiamas nuo savo darbų. Tačiau savanorių sukuriama pridėtinė vertė yra žymiai didesnė. Jie padeda direkcijoms padaryti tuos darbus, kuriems trūksta vidutinės kvalifikacijos žmogiškųjų išteklių. Kitaip tariant, jie atstoja papildomus darbuotojus.

Labai svarbiomis problemomis įvardijama darbuotojų stoka ir užsienio kalbų mokėjimas.

Savanorių įdarbinimui reikalingos ir papildomos darbo priemonės, kurioms ne visada būna lėšų. Lėšų trūkumas sukelia daug problemų, neįmanoma deramai užtikrinti darbo sąlygų savanoriams. Dėl lėšų trūkumo nėra galimybės priimti papildomų darbuotojų ir išspręsti kitų problemų, dėl kurių direkcijos nepriima savanorių arba susiduria su jomis jau priėmus savanorius.

Nors ir ne dažna problema, tačiau dvi direkcijos teigė, jog kartais savanoriai neturi atsakomybės jausmo už savo veiksmus.

Direkcijų teigimu, problema ta, jog jos neturėjo patirties darbu su savanoriais. Tačiau taip gali atsitikti tik pirmąjį kartą priimant savanorius. Kadangi, kitų direkcijų teigimu, jos semiasi patirties iš tų direkcijų, kurios yra turėjusios savanorių. Todėl manau, jog tai laikina ir nėra didelė problema, dėl kurios reikėtų atsisakyti savanorių. Siekiant išvengti tokių atvejų, turėtų būti imamasi atitinkamų švietimo priemonių direkcijų darbuotojams.

Adaptacinis periodas ir kultūrų skirtumai. Šioms problemoms sprendimo būdo nėra, kadangi normalu, jog žmogus, atvykęs į kitą šalį, iš pradžių gali jaustis nepatogiai, galbūt net kai kurie dalykai jam apskritai svetimi. Todėl sprendimą vykdyti ar ne turi priimti pats savanoris, gerai viską apgalvojęs ir susipažinęs, bent jau teoriškai, su šalies, į kurią vyks, kultūra ir tradicijomis.

Darbuotojų neigiamas požiūris į savanorius. Pasitaiko, jog be tinkamų savanoriavimo sąlygų, yra ir darbuotojų neigiamas požiūris į savanorius. Svarbu išsiaiškinti, kodėl taip yra: ar dėl konservatyvaus požiūrio ar tų tinkamų sąlygų nebuvimo? Tarkime, kai nėra papildomo darbuotojo, skirto savanoriui apmokyti ir prižiūrėti, tai tenka daryti direkcijos darbuotojams. Už tai jiems nemokamas papildomas atlygis, apsikraunama papildomu darbu ir nevisada spėjama atlikti paskirtus direkcijai darbus.

Viena iš problemų – ilgalaikių savanorių laisvalaikis, ypač žiemos metu.

Žiemos metu kartais sudėtinga įdarbinti savanorius visą dieną – tiesiog nėra tiek daug darbų, o ir kitu metų laiku darbai labai priklauso nuo oro sąlygų.

Integracija į kolektyvą – nuo santykių su darbuotojais ir kitais savanoriais priklauso ir įsitraukimas į darbus, motyvacija.

Savanoriai nelabai gali atlikti darbus, nes dažniausiai nesupranta pačios sistemos. Juos nuolat reikia apmokyti, prižiūrėti, nuvežti į reikiamą vietą.

Dar nebandžius savanorių priimti į direkciją, pasigirsta nuomonė, jog visas savanorių paieškos, priėmimo procesas (ypatingai savanorių iš užsienio) yra gana sudėtingas. Tokią nuomonę būtina pakeisti, kadangi kitos direkcijos tokių nuomonių neišsako ir sėkmingai plėtoja savanorišką veiklą, priimdami savanorius iš kitų Europos šalių.

Kartais savanoriams iškyla asmeninio pobūdžio problemų.

9. Kaip gerinti šį procesą ir spręsti iškilusias problemas?

Savanoriškos veiklos proceso gerinimui reikalingos įvairios priemonės, tokios, kaip prevencija, visuomenės švietimas.

Tačiau labai svarbi priežastis, dėl kurios kyla problemos savanoriškos veiklos procese, tai papildomo finansavimo nebuvimas. Dėl šios priežasties nėra galimybės išspręsti žmogiškųjų išteklių klausimo.

Taip pat savanorių darbo priemonių ir medžiagų įsigijimas, su savanorių darbu susijusios transporto išlaidos.

Šio proceso gerinimui labai svarbu direkcijų specialistus apmokyti darbo su savanoriais.

Kas liečia pačius savanorius, tai ateinantys savanoriauti turėtų bent kažkiek būti susipažinę su pačia sistema, jos veikla ir pasiūlyti savo pagalbą tam tikrose srityse.

Yra daugybė būdų, kaip spręsti iškilusias problemas, tačiau svarbiausia, kad direkcijos ir savanorių motyvacija sutaptų. O tai, manau, galima padaryti tik daug kalbant. Taip pat patys savanoriai turi prieš atvykdami žinoti, kokių veiklų ir kuriose saugomų teritorijų direkcijose ieškoti ir į kurias vykti.

10. Kokia savanorių motyvacija savanoriauti direkcijoje?

Direkcijų darbuotojai savanorių motyvaciją apibūdina labai skirtingai. Vienių teigimu, savanorių pagrindinė motyvacija yra patirties įgijimas. Siekia susipažinti su gamta ir saugomų teritorijų darbo specifiška. Nemažai savanorių iš tiesų nori įgyti naujų ar tobulinti turimus įgūdžius; tai daugiausia gamtos, aplinkotyros mokslus studijavę jaunuoliai. Jie sąmoningai prisideda ir prie menkiausių darbų, suprasdami jų prasmę ir indėlį į kolektyvą.

Kartais savanoriams stinga motyvacijos atlikti rutininis darbus (parko tvarkymas, žolės lapų grėbimas), kuriems jų labiausiai ir reikia.

Kai kas tiesiog neturi darbo savo šalyje ir ieško naudingo būdo praleisti metus svetur, įgyjant atitinkamos patirties. Kai kas savanorystę vertina kaip būdą pakeliauti ir išsamiau susipažinti su Lietuva, jos kultūra, be to, dar ir naudingai praleisti metus. Kalbant apie konkrečius darbus, savanoriams iš tiesų svarbu matyti galutinį rezultatą, suprasti darbo reikalingumą, jaustis realiai prisidėjusiems prie direkcijos darbų, svarbu ar savanoris jaučia pasitenkinimą savo veikla, savanoryste apskritai.

Yra savanorių, kuriems ekonominio sunkmečio metu kita šalis – vieta, kur galima pragyventi, nebūti našta artimiesiems.

Įdomus darbas svetimame krašte, pasaulio pamatymas, krašto ir kitų kultūrų žmonių pažinimas, ekologinio švietimo galimybės, darbas gamtoje (ypač pažintinis - tiriamasis), taip pat savanoriai taip patikrina save (psichologinės problemos, savęs išbandymas).

11. Trumpai pateikite išvadą ir pasiūlymus kaip gerinti šį procesą?

Savaoriškos veiklos procesą direkcijos gerinti siūlo įvairiais būdais. Labai svarbu, kad savanorystės pradžioje savanoriai išsakytų lūkesčius, ką jie norėtų išmokyti, kokią pagalbą pasiūlyti ir, atsižvelgiant į tai, planuoti užduotis ir veiklas. Reikia labai konkrečiai išaiškinti darbus, ką reikės padaryti, nusakyti tikslus – kam ir kodėl tai yra daroma ir koks bus savanorių indėlis. Svarbu nuo pat savanorystės pradžios įtraukti savanorį į veiklą, kad nebūtų beprasmiškas laiko leidimas, tik vėliau galima tikėtis ir pačių savanorių iniciatyvos.

Gerinti šį procesą galima, tarkime, visuomenės švietimu apie socialinę atsakomybę, mokymais, papildomais darbuotojais, nes esantys ne visada kiekvieną dieną gali su savanoriu bendrauti, jis turi atlikti savo specifines užduotis ir veiklas, trumpai tariant - direkcijoje turi būti atsakingas ir kompetentingas asmuo, kuris rūpintųsi savanoriais.

Iš savanorių pusės - tai jie turi būti motyvuoti, tiksliai žinoti, ko tikisi priimanči institucija bei kokį darbą reikės atlikti.

Yra keletas direkcijų nuomonių, jog galėtų būti skiriama daugiau išteklių, kad už savanorišką veiklą būtų galima savanorius paskatinti bent simboliniu atlygiu, dovana ar pan.

Saugomose teritorijose yra geras darbo su savanoriais įdirbis. Yra įkurtas saugomų teritorijų savanorių tinklas – kiekvienais metais atvykstantys savanoriai bendrauja, vykdo bendrus projektus, aplanko kitas direkcijas (kiekvienam savanoriui yra organizuojamos dvi išvykos po vieną savaitę į kitą direkciją). Taip pat kartas nuo karto yra organizuojami įvairūs mokymai Lietuvoje ir užsienyje direkcijų darbuotojams, dirbantiems su savanoriais. Šį įdirbį, be jokios abejonės, galima ir reikia tobulinti.

12. Trumpai apibūdinkite savanorystės (ne)-naudą, (ne)-būtinumą.

Direkcijų nuomone, labai svarbu įtraukti piliečius, bendruomenes, visuomenę į saugomų teritorijų veiklas. Direkcijos laiko šią veiklą labai naudinga ir būtina veikla. Didžioji dalis direkcijų teigia, jog savanorių atliktų darbų nauda didelė. Savanorystė teikia naudą tiek savanoriui (nauja patirtis, žinios, akiračio praplėtimas, naudingos pažintys), tiek jį priimančiai organizacijai.

Teigiama, kad savanorių nuveiktas darbas ir sukuriama pridėtinė vertė gerokai viršija patiriamas išlaidas ir nepatogumus. Tai gali būti itin didelė pagalba mažai darbuotojų arba dideles teritorijas turinčioms direkcijoms. Savanoriai vėliau skleidžia informaciją apie saugomas teritorijas ir aplinkos apsaugos idėjas, aktyvina vietos bendruomenes.

Vietiniai gyventojai susidomi kitaip atrodančiais ir kalbančiais savanoriais ir ima geriau vertinti direkcijos veiklą. Moksleiviai turi daug įvairių renginių, noriai bendrauja su savanoriais.

Be didelių investicijų galima atlikti daug darbų. Taip teigia didžioji dalis direkcijų.

Savanoriai iš užsienio šalių savo patirtimi, požiūriu, vertinimu praplečia darbuotojų akiratį, kultūrinę patirtį, anglų kalbos vartojimo įgūdžius.

Tačiau nauda yra tada, kai savanoris atvyksta turėdamas tikslą ir pasiūlymą, kokioje veikloje jis gali būti naudingas, kokius darbus jis gali atlikti be priežiūros. Būtina žmogų pritraukti prie aplinkos tvarkymo, mokyti kaip ją prižiūrėti ir neteršti, nes taip ugdomas žmogaus sąmoningumas. Savanorystė direkcijose yra glaudžiai siejama su švietimu, kadangi direkcijos vykdo ir švietėjišką aplinkosauginę veiklą.

Savanorystė - tai vienas iš būdų savanoriams įgauti žinių bei įgūdžių norimoje srityje, prasmingai praleisti savo laisvalaikį, būti naudingu visuomenei. Savanorystė suteikia galimybę tobulėti jiems asmeniškai ir profesiskai. Organizacijai tai yra būdas nuveikti didesnius ir prasmingesnius darbus, perduoti savo profesinę patirtį, supažindinti didesnę visuomenės dalį su savo veikla.

Kad savanorių darbas būtų naudingas, labai svarbu, jog direkcija organizacine prasme būtų tinkamai tam pasiruošusi.

13. Ar prie direkcijos veiklos prisideda (ne pagal savanoriškos veiklos programas) vietos gyventojai ar kiti asmenys? Kas tie asmenys ir kokius darbus atlieka?

Didžiojoje dalyje bendruomeninė savanorystė ganėtinai populiori. Prie direkcijos veiklų prisideda bendruomenės, visuomeninės organizacijos, savivaldybių ir įmonių darbuotojai, įvairių būrelių nariai, skautai, mokiniai, studentai – praktikantai, lankytojai (teritorijų tvarkymas ir priežiūra, bendros šventės, pagalba lankytojų centruose, kartais net dalyvavimas kai kuriose apskaitose ir kt.). Pasitaiko, jog direkcijose prie veiklos prisideda ir miškų urėdijos. Veiklos:

teritorijų priežiūra (tvarkymas, apsauga), švietimas, kontrolė, kultūrinė ir kt. veiklos. Vietiniai žmonės padeda vesti ekskursijas (tokiu būdu netgi turi galimybę užsidirbti). Kitų vietos lygmens institucijų ir NVO darbuotojai prisideda organizuojant renginius, skleidžiant naudingą visuomenei informaciją.

Pavieniais atvejais vietos savanoriai, prisideda mažai ir retai, kadangi šiai visuomenės daliai nesuprantama ir nepriimtina neatlyginamai dirbti.

14. Kaip vertinate jų darbą, prisidėjimą prie direkcijos veiklos?

Visos direkcijos atsakė vienbalsiai – tiek bendruomeninė, tiek nacionalinė ir tarptautinė savanoriška veikla vertinama teigiamai, pozityviai ir perspektyviai, neįskaitant esančių problemų, kurias galima išspręsti. Direkcijų teigimu, ši veikla labai svarbi tiek joms pačioms, tiek savanoriams, vietos gyventojams ir visai kitai visuomenės daliai ir, žinoma, pačiai valstybei.

15. Jūsų bendros pastabos, pasiūlymai.

Šiuo klausimu direkcijos pateikė labai įvairių nuomonių, pastabų ir pasiūlymų. Tarkime, teigia, jog siekiant tobulinti šią veiklą, reikia kitokių įstatymų.

Dažnai akcentuojamas švietimas - šalies gyventojų prisidėjimas prie savanorystės labai svarbus, būtina skatinti savanorystės idėjas Lietuvoje, kad lietuviams tai būtų savaime suprantama veikla.

Yra direkcijų, kurios nori ir siekia į savanorišką veiklą įtraukti daugiau vietinių savanorių – teigia, jog savanorystė galėtų tapti vienu iš asmens saviraiškos būdų kalbant apie vyresnio amžiaus žmones – jie turi daugiau laisvo laiko ir didelį poreikį bendrauti ir jaustis reikalingais.

Taip pat yra nuomonių, jog priimti užsienio savanorius labai rizikinga, nes jeigu pasitaikė nemotyvuotas savanoris, tai direkcija bereikalingai eikvoja tiek finansinius, tiek žmogiškuosius išteklius.

Taip pat nedidelė dalis direkcijų teigia, jog savanoriauti į gamtosauginę sritį norinčių labai maža dalis, nes turbūt manoma, kad tvarkyti poilsio aikšteles, prižiūrėti piliakalnius, parkus turi tam tikros institucijos, o jeigu į tą veiklą įsijungtų plačiau savanoriai, tai jie ne tik galėtų tai sutvarkyti, bet ir vykdyti didesnę informacijos sklaidą apie esamas elgesio taisykles gamtoje, kartais net ir sudrausminti šiukšlintojus. Kuo daugiau tokių žmonių atsirastų, tuo mūsų aplinka taptų švaresnė.

Vienos direkcijos teigimu, savanorių pagalbą būtinai reikėtų išnaudoti, bet pirmiau būtina sustiprinti direkciją specialistais. „Šiuo metu dėl specialistų trūkumo įstengiamo atlikti tik būtiniausias darbus ir priskirtas funkcijas. Tas skurdas trukdo plėtoti veiklą ir dirbti kūrybiškai, tuo pačiu į veiklą įtraukiant ir jaunus žmones iš užsienio ir Lietuvos“.

Reindžeriai – savanoriai. Ši dėja Lietuvoje kol kas nauja ir dar beveik nežinoma. Kas yra reindžeris? Tai tarpininkas tarp saugomų teritorijų direkcijų ir čia gyvenančių žmonių bei atvykstančių svečių, kitaip tariant, tai saugomų teritorijų darbuotojas, daugiausiai laiko praleidžiantis teritorijoje, konsultuojantis žmones įvairiais klausimais, susijusiais su veikla saugomose teritorijose. Reindžeris jokiu būdu nėra baudėjas, nors reikalui esant, gali taikyti sankcijas ypač piktybiškiems pažeidėjams. Bet pirmiausia jis – patarėjas. O kas yra reindžeris-savanoris? Tai saugomų teritorijų reindžerio pagalbininkas, padedantis jam skleisti regioninio parko idėjas, tirti gamtą, kalbėtis su žmonėmis, dalyvauti reiduose ir pan.

Labai tikimasi, jog reindžerių savanorystė taps idomi, naudinga ir dar labiaus visuomenę pritraukianti veikla saugomose teritorijose.

Trečiasis klausimynas skirtas Europos savanorių tarnybos (EST) programos akredituotos organizacijos specialistui. UAB „Deineta“ viena pagrindinių, siunčiančių ir koordinuojančių savanorius Lietuvos saugomose teritorijose, organizacijų. Ši organizacija skiriasi nuo kitų tuo, jog glaudžiai bendradarbiauja su Lietuvos regioninių ir nacionalinių parkų direkcijomis. Didesnis procentas atvykstančių savanorių per šią organizaciją savanoriauja gamtosaugos srityje, tiksliau šiuose parkuose. Labai svarbi socialinė sritis – išvyksta ir atvyksta nemažai savanorių. Taip pat savanorystė vykdoma ir kultūrinėje srityje.

Atlikus interviu, pavyko sužinoti, kiek savanorių, per šią organizaciją atvyko savanoriauti į Lietuvos saugomų teritorijų direkcijas.

Taigi, interviu buvo atliekamas su organizacijoje ilgiausiai dirbančiu ir nemažai informacijos turinčiu darbuotoju. Pateikiami tokie klausimai:

1. Į kokias šalis, kuriais metais, kiek savanorių, ir kokioje srityje vyko savanoriauti?

Atsakymo į šį išsamų klausimą gauti nepavyko, nes siunčiančios, priimančios ir koordinuojančios organizacijos tokių išsamių statistinių duomenų nekaupia. Tačiau pavyko gauti ne mažiau svarbios informacijos, kad būtų galima suprasti, kokia savanoriškos veiklos situacija yra Lietuvos saugomose teritorijose.

Šios organizacijos darbuotojas teigia, kad pagrindinė sritis, kurioje vyksta savanorystė, yra socialinė sritis (senelių namai, vaikų globos namai, pabėgėlių centrai). Pagal socialinius projektus 2011 m. ši organizacija išsiuntė 10 savanorių, 2012 m. tik 7. Mažiau sutinkamos sritys yra kultūra, sportas todėl, kad tokių projektų sunkiau surasti. Savanoriai daugiausiai vyksta į vadinamąsias šiltąsias šalis – tokias, kaip Italija, Ispanija, rečiau į Belgiją, Vokietiją. Vyksta dažniau į tas šalis, kurių kalbos populiarnės, kaip antai lotynų šalys. Vyksta, siekdami patobulinti profesines žinias,

studijuoja arba renkasi studijuoti tai, ką pasirenka savanoriauti. Didelė dalis savanorių nori išmolti kitų kalbų, padėti probleminėms žmonių grupėms.

2. Iš kokių šalių į Lietuvą, kuriais metais, kiek savanorių ir kokioje srityje atvyko savanoriauti?

Į šį klausimą, kaip ir į pastarąjį, tikslaus atsakymo nėra. Bendrai savanoriai atvyksta iš Italijos, Ispanijos, ir ypač iš Prancūzijos. Pastarieji labai pamėgę Lietuvą. Rečiau atvyksta iš Belgijos. Vyksta iš Čekijos, Slovakijos, taip pat labai daug norinčių vykti į Lietuvą iš Turkijos. 2013 m. laukiama savanorių iš Lotynų Amerikos, Azijos, Rytų šalių.

3. Kokia veikla užsiima savanoriai Lietuvos saugomų teritorijų direkcijose?

Savanoris atlieka tas pačias užduotis, kurias atlieka direkcija, atskirai jam nėra nieko išgalvojama, retai atvažiuoja specialistas, kuris domisi mokslinėmis sritimis, tarkim, paukščių stebėjimu. Dažnai savanoriai įtraukiami į parkuose esančių mokyklų švietimą parkui aktualiomis temomis, padeda pagalbinais darbais organizuojant renginius, daro akcijas, steigia susibūrimus, moko moksleivius rankdarbių, mokina kalbų, atlieka savo sugalvotus projektus. Savanoriai palieka gerą įspūdį moksleiviams. 9 mėnesius būna padėjėjai būreliuose mokytojams.

4. Ar vykdoma savanoriška veikla užsienio saugomose teritorijose? (Nacionaliniuose ir k.t. parkuose)?

Į užsienio šalies saugomą teritoriją yra išsiuntę tik vieną savanorį 2008 metais.

5. Kiek savanorių ir iš kokių šalių atvyksta į Lietuvos saugomų teritorijų direkcijas?

Kiekvienais metais į Lietuvos saugomas teritorijas atvyksta apie: 2008 - 6, nuo 2009 m. po 12 savanorių. 2013 laukiama 13 savanorių iš Ukrainos, Italijos, Rusijos, Ispanijos, Chorvatijos, Bulgarijos, Makedonijos.

6. Kokio tai amžiaus žmonės? Nuo – iki?

23, 24 - 29 metų amžiaus savanoriai, kartais 30 metų, turintys patirties.

7. Kokios domėjimosi savanoryste tendencijos Jūsų organizacijos egzistavimo laikotarpiu? Savanoriška veikla domimasi labiau ar mažiau?

Piėmimas per visą Europą nesumažėjo. Savanorių iš Europos daugėja. Tačiau savanorių iš Lietuvos, vykstančių į kitas šalis, sumažėjo. Atsakymo į klausimą, kodėl taip yra, organizacija dar neturi. Tačiau socialiniai pokyčiai Lietuvos visuomenėje juntami.

Šios organizacijos atstovas tikisi, jog daugės ne tik atvykstančių savanorių į Lietuvos saugomas teritorijas, bet ir išvykstančių iš Lietuvos į įvairias savanoriškos veiklos sritis.

2.3 Gautų rezultatų pagrindu nagrinėjamo dalyko vystymosi prognozavimas

Siekiant darbo tikslo atskleisti savanoriškos veiklos tendencijas Lietuvos saugomose teritorijose analizuojama įvairi teorinė medžiaga. Joje nagrinėjama savanoriška veikla įvairiose veiklos srityse, taip pat ir aplinkosaugoje bei saugomų teritorijų direkcijose. Teorinė informacija iš dalies patvirtinama atliktų praktinių tyrimų rezultatais.

Analizuojant savanoriškos veiklos situaciją Lietuvos saugomų teritorijų direkcijose, matyti, jog savanorystė daugumoje direkcijų yra ar buvo vykdoma ir laikoma svarbia ir naudinga veikla. Direkcijų teiginiai apie tai, jog jie turėjo, turi ir nori turėti savanorių, leidžia manyti, jog ši veikla ir toliau plėtosis, tačiau akcentuoja, kad būtina spręsti problemas, kurios neleidžia plėstis šiai veiklai netrukdomai, kadangi, be šių problemų, egzistuoja realios galimybės mūsų šalyje plėtoti šią, palyginti mažai visuomenei žinomą veiklą.

Hipotezė, kad savanoriška veikla Lietuvoje yra nepopuliari ir mažai visuomenę dominanti veikla, pasitvirtino iš dalies, kadangi yra veiklos sritys, kurių vienos visuomenėje pripažįstamos labiau, kitos - mažiau. Nacionalinė savanorystė Lietuvos saugomose teritorijose vykdoma labai mažais mastais ir nėra tokia populiari, kaip tarptautinė, tačiau pastebimas Lietuvos savanorių skaičiaus didėjimas saugomose teritorijose. Tačiau yra mažai Lietuvos piliečių, vykstančių savanoriauti svetur, o atvykstančiųjų skaičius ir susidomėjimas Lietuvos saugomomis teritorijomis nemažas ir vis didėjantis.

Tačiau, jeigu kalbėtume apie trumpalaikę savanorystę aplinkosaugoje, tai Lietuvos visuomenė vis labiau prisideda prie aplinkos tvarkymo ir jos puoselėjimo, o tai reiškia, jog visuomenės sąmoningumas didėja. Tikėtina, jog ateityje, domėjimasis savanoriškos veiklos galimybėmis Lietuvos saugomose teritorijose mūsų visuomenėje augs.

Atlikus tyrimą paaiškėjo nemažai problemų, su kuriomis susiduria direkcijos savanoriškos veiklos vykdymo procese, todėl labai svrabu jas išspręsti. Kaip tai padaryti, aptarsime rekomendacijų ir pasiūlymų skyriuje.

Tikėtina, jog atliekant tyrimą, gauti atsakymai atitinka realią situaciją, nes savo nuomones ir patirtis išreiškė suinteresuoti geresniu savanoriškos veiklos procesu Lietuvos saugomose teritorijose asmenys – saugomų teritorijų direkcijų darbuotojai, savanoriškos veiklos organizacijos specialistas.

IŠVADOS

1. Pirmoje darbo dalyje atskleidžiamos savanorystės idėjų įgyvendinimo prielaidos saugomose teritorijose. Antroje dalyje, atliekami savanoriškos veiklos situacijos analizė ir vertinimas Lietuvos saugomose teritorijose. Praktinėje darbo dalyje be kitų svarbių klausimų nagrinėjimo, atskleidžiamos teigiamos ir neigiamos savanorystės savybės ir problemos.

2. Savanoriška veikla yra vienas iš visuomenės demokratiškumo, sąmoningumo ir darnaus vystymosi bruožų, bei priemonė prisidėti prie šalies darnaus vystymosi ir visuomenės demokratiškumo ir sąmoningumo ugdymo. Todėl kuo labiau išvystyta savanoriška veikla, tuo labiau tikėtina, jog visuomenės demokratiškumas ir sąmoningumas yra aukštesniame lygyje. Ši veikla neabejotinai įvairiapusiškai naudinga savanoriui, visuomenei, valstybei. Tai pagrindžia savanorystės būtinybę. Tačiau yra ir neigiamų savanoriškos veiklos savybių ir su jomis susijusių problemų: savanorių darbo organizavimas yra papildomas krūvis, nes savanoriams reikia daug dėmesio ir priežiūros, ypač užsienio savanoriams, o direkcijose ne tik kad trūksta darbuotojų, tačiau yra trūkumas darbuotojų, mokančių užsienio kalbas ir galinčių susikalbėti su savanoriais. Darbuotojų neigiamas požiūris į savanorius. Lėšų trūkumas papildomoms darbo priemonėms ir papildomiems žmogiškiesiems ištekliams. Savanoriai apgyvendinti toli direkcijų susiduria su transporto ar artimesnio apgyvendinimo problema. Kartais savanoriai neturi atsakomybės jausmo už savo veiksmus. Ilgalaikiai savanoriai susiduria su laisvalaikio praleidimo problema, nes žiemos metu nėra tiek darbo ir savanoriai turi daugiau laisvo laiko. Integracija į kolektyvą – nuo santykių su darbuotojais ir kitais savanoriais priklauso ir įsitraukimas į darbus, motyvacija. Kartais savanoriai nelabai gali atlikti darbus, nes nesupranta pačios sistemos. Juos nuolat reikia apmokyti, prižiūrėti, nuvežti į reikiamą vietą. Normalu, jog savanoriams iškyla asmeninio pobūdžio problemų.

3. Galima teigti, jog Lietuvoje savanoriškai veiklai plėtotis sudarytos visos sąlygos. Na, o kad Lietuvos saugomų teritorijų direkcijose taip pat būtų sudarytos visos sąlygos šios veiklos plėtrai, būtina išspręsti minėtąsias problemas. Tai atlikti galima visuomenės, valstybinių institucijų ir nevyriausybinių organizacijų veiksmais ir pastangomis.

REKOMENDACIJOS IR PASIŪLYMAI

1. Rekomendacija. Valstybinei saugomų teritorijų tarnybai prie Aplinkos ministerijos plačiau informuoti visuomenę apie savanoriškos veiklos vykdymo galimybes Tarnyboje ir saugomų teritorijų direkcijose. Tai rekomenduotina ir kitoms valstybinėms institucijoms. Rekomenduojama papildoma skiltis „Savanoriška veikla“ Tarnybos internetiniame puslapyje.

2. Rekomendacija. Būtina išspręsti problemas, susijusias su savanoriškos veiklos vykdymu Lietuvos saugomų teritorijų direkcijose:

- Reikalingas bent vienas papildomas darbuotojas, mokantis užsienio kalbas (anglų, rusų) skirtas savanorių priežiūrai, darbų skyrimui ir kitam su savanoriais susijusiam darbui, bei dalinai atliekantis direkcijos darbus. Būtinės lėšos.

- Jeigu neplanuojama priimti papildomo darbuotojo (nors tai ir rekomenduojama), tuomet esamiems darbuotojams būtini kalbų kursai. Būtinės lėšos.

- Tinkamų darbui su savanoriais patalpų nebuvimas. Būtinės lėšos.

- Transportas ir apgyvendinimas. Nors šių reikmių finansavimu rūpinasi savanorišką veiklą koordinuojančios ir savanorius siunčiančios organizacijos, tačiau direkcijos akcentuoja, jog savanoriams sudėtinga kasdien į direkciją važinėti kartais net keliasdešimt kilometrų. Esant papildomos lėšoms rekomenduojama įrengti nedideles gyvenamąsias patalpas savanoriams greta direkcijų.

- Papildomų darbo priemonių ir medžiagų įsigijimas. Būtinės lėšos.

Problemų sprendimo būdas: Kadangi yra tokia problema kaip nepakankamas veiklos saugomose teritorijose finansavimas, ko pasekoje nėra užtikrinamas saugomoms teritorijoms keliamų uždavinių įgyvendinimas, nesudaromos prielaidos įgyvendinti būtinas apsaugos ir tvarkymo priemonės bei nėra garantuojamas tinkamas atlyginimas direkcijų darbuotojams, todėl tik išsprendus šias direkcijų problemas, galima tikėtis išspręsti problemas susijusias su savanoriškos veiklos vykdymu direkcijose. Taigi, Lietuvos saugomų teritorijų direkcijų veikla apsaugos ir tvarkymo srityje finansuojama iš valstybės arba savivaldybių biudžetų lėšų, todėl direkcijos, kurias finansuojamos iš valstybės biudžeto lėšų, turėtų rodyti iniciatyvą ir oficialiu raštu kreiptis į Valstybinę saugomų teritorijų tarnybą, pateikdami išsamią informaciją apie reikiamas lėšas. Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba oficialiu raštu kreipiasi į Aplinkos ministeriją pagrįsdama lėšų poreikį, o pastaroji informuoja Vyriausybę apie šio finansavimo būtinybę. Vyriausybė skiria tam tikrą dalį valstybės biudžeto lėšų Aplinkos ministerijai, o ši nusprendžia, pagal prioritetus, kiek lėšų skirti direkcijoms ir kitiems aplinkos apsaugos klausimams spręsti.

3. Tam, kad direktorių darbuotojai turėtų daugiau informacijos apie savanoriškos veiklos vykdymą saugomose teritorijose, kad pakeistų retai pasitaikantį neigiamą ir konservatyvų požiūrį į savanorius, kad suprastų, kokia yra savanorių priėmimo procedūra, darbuotojai turi būti papildomai ir išsamiai informuojami tų organizacijų, kurios koordinuoja šios veiklos procesą. Šios organizacijos turi glaudžiai bendradarbiauti su direktorijomis ir analizuoti priežastis, kodėl direktoriya nevykdo savanoriškos veiklos. Svarbu direktorių specialistus apmokyti darbo su savanoriais. Tai būtinos sąlygos, norint plėtoti šią veiklą, kadangi direktoriya neturi patirties, nedrįsta priimti savanorių, o kartais turi susidarę net ir neigiamą požiūrį į savanorius. Koordinuojančios organizacijos turi rengti seminarus, susitikimus su direktorių darbuotojais ir analizuoti problemas, tačiau tas, kurios nesusijusios su finansavimu.

4. Organizacijos, koordinuojančios savanorišką veiklą Lietuvos saugomose teritorijose, privalo deramai informuoti savanorius apie šalies, į kurią ruošiasi atvykti tradicijas, kultūrą, apie tai, kur tiksliai savanoriams teks savanoriauti, detaliai apibūdinti saugomą teritoriją, vietą, kurioje teks gyventi, apie galimus laisvalaikio veiklų trūkumus, gyvenimą kaime ir kitus svarbius dalykus. Savanoriai turėtų turėti bendrą suvokimą apie šalies saugomų teritorijų direktorių veiklas ir pačią saugomų teritorijų sistemą. Organizacijos turi parengti išsamų aprašymą apie vietovę, į kurią atvyks savanoriai, o pastarieji turi su šia informacija susipažinti.

5. Bendrai apibūdinant savanoriškos veiklos plėtros sąlygas, būtini valstybinių institucijų, nevyriausybinių organizacijų, visuomenės pastangos ir veiksmai.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Teisės aktai:

1. Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas//Valstybės žinios. 1992, Nr. 5-75.
2. Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės įstatymas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 72-3017.
3. Lietuvos Respublikos aplinkos monitoringo įstatymas//Valstybės žinios. 2006, Nr. 57-2025.
4. Lietuvos Respublikos gyvūnų globos, laikymo ir naudojimo įstatymas//Valstybės žinios. 1997, Nr. 108-2728.
5. Lietuvos Respublikos jūros aplinkos apsaugos įstatymas//Valstybės žinios. 1997, Nr. 108-2731.
6. Lietuvos Respublikos laukinės augalijos įstatymas//Valstybės žinios. 1999, Nr. 60-1944.
7. Lietuvos Respublikos laukinės gyvūnijos įstatymas//Valstybės žinios. 2001, Nr. 110-3988.
8. Lietuvos Respublikos Konstitucija//Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014.
9. Lietuvos Respublikos medžioklės įstatymas//Valstybės žinios. 2002, Nr. 65-2634.
10. Lietuvos Respublikos miškų įstatymas//Valstybės žinios. 2001, Nr. 35-1161.
11. Lietuvos Respublikos mokesčio už aplinkos teršimą įstatymas//Valstybės žinios. 2002, Nr. 13-474.
12. Lietuvos Respublikos pajūrio juostos įstatymas//Valstybės žinios. 2002, Nr. 73-3091.
13. Lietuvos Respublikos saugomų gyvūnų, augalų, grybų rūšių ir bendrijų įstatymas//Valstybės žinios. 1997, Nr. 108-2727.
14. Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymas//Valstybės žinios. 2001, Nr. 108-3902.
15. Lietuvos Respublikos savanoriškos veiklos įstatymas//Valstybės žinios. 2011, Nr. 86-4142.
16. Lietuvos Respublikos teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų įstatymas//Valstybės žinios. 2005, Nr. 139-5008.
17. Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymas//Valstybės žinios. 2004, Nr. 21-617.
18. Lietuvos Respublikos vandens įstatymas//Valstybės žinios. 2003, Nr. 36-1544.
19. Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo pakeitimo įstatymas//Valstybės žinios. 2006, Nr. 82-3254.
20. Lietuvos Respublikos želdynų įstatymas//Valstybės žinios. 2007, Nr. 80-3215.
21. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. rugsėjo 22 d. nutarimas Nr. 1138 „Dėl Lietuvos Respublikos Aplinkos ministerijos nuostatų patvirtinimo” pakavimo//Valstybės žinios. 2010, Nr. 6395.

22. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. spalio 22 d. nutarimas Nr. 1175 „Dėl informacijos apie aplinką Lietuvos Respublikoje teikimo visuomenei tvarkos aprašo patvirtinimo“//Valstybės žinios. 2005, Nr. 26-831.
23. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. kovo 15 d. nutarimas Nr. 276 „Dėl Bendrųjų buveinių ar paukščių apsaugai svarbių teritorijų nuostatų patvirtinimo“//Valstybės žinios. 2006, Nr. 44-1606.
24. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. kovo 4 d. nutarimas Nr. 192 „Dėl Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų arba jų dalių, kuriose yra buveinių apsaugai svarbių teritorijų, sąrašo patvirtinimo ir jų ribų nustatymo“//Valstybės žinios. 2009, Nr. 34 - 1287.
25. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. kovo 24 d. nutarimas Nr. 313 „Dėl Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų arba jų dalių, kuriose yra paukščių apsaugai svarbių teritorijų, sąrašo patvirtinimo ir paukščių apsaugai svarbių teritorijų ribų nustatymo“ pakeitimo“//Valstybės žinios. 2010, Nr. 36-1719.
26. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2008 m. liepos 2 d. įsakymas Nr. D1-358 „Dėl paukščių apsaugai svarbių teritorijų kriterijų patvirtinimo“//Valstybės žinios. 2008, Nr. 77-3048.
27. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2010 m. rugsėjo 8 d. įsakymas Nr. A1 - 406 „Dėl nacionalinės 2011-ųjų Europos savanoriškos veiklos, kuria skatinamas aktyvus pilietiškumas, metų programos patvirtinimo“//Valstybės žinios. 2010, Nr. 109 - 5618.
28. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2013 m. vasario 25 d. įsakymas Nr. A1-73 „Dėl nacionalinės jaunimo savanoriškos veiklos programos patvirtinimo“//Valstybės žinios. 2013, Nr. 22 -1100.
29. Tarybos 79/409/EEC direktyva „Dėl laukinių paukščių apsaugos“ (Paukščių direktyva).
30. Tarybos 92/43/EEB direktyva „Dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos“ (Buveinių direktyva).

Mokslinė literatūra:

31. Baškytė R., Bezaras V., Kavaliauskas P. ir kiti. Lietuvos saugomos teritorijos: Informacinis leidinys – žinynas. – Kaunas: LUTUTĖ, 2006. ISBN 9955-692-25-1. P. 8-14.
32. Būbnienė R., Dudutytė Z., ir kt. Europos sąjungos aplinkos apsaugos politika ir jos įgyvendinimas Lietuvoje. Vilnius: Daigai, 2002. ISBN 9986-767-07-5. P. 55, 57.

33. Kurapkaitienė N., Kėžaitė – Jakniūnienė M. Būk savanoris – keisk pasaulį. – Europos komisijos atstovybė Lietuvoje, 2011.
34. Marcijonas A., Sudavičius B. Ekologinė teisė: Vadovėlis. – Vilnius: Eugrimas, 1996. ISBN 9986-752-05-1. P. 202.
35. Martin J., Henrichs T., Europos aplinka/ būklė ir raidos perspektyvos: Mokomoji knyga. – Europos Sąjungos leidinių biuras, 2010. ISBN 978-92-9213-119-7. P. 47, 48.

Internetiniai šaltiniai:

36. Aplinkos ministerija // http://www.am.lt/VI/rubric.php3?rubric_id=1048; prisijungimo laikas: 2012-10-10.
37. Aplinkos ministerija // http://www.am.lt/VI/article.php3?article_id=6569; prisijungimo laikas: 2012-12-04.
38. Aplinkos ministerija // http://www.am.lt/VI/article.php3?article_id=6570; prisijungimo laikas: 2012-12-04.
39. Aplinkos ministerija // http://www.am.lt/VI/article.php3?article_id=11349; prisijungimo laikas: 2012-12-12.
40. Aplinkos ministerija // http://www.am.lt/VI/article.php3?article_id=8500; prisijungimo laikas: 2012-10-14.
41. Aplinkos ministerija // http://www.am.lt/VI/article.php3?article_id=8606; prisijungimo laikas: 2012-10-24.
42. Asvejos regioninis parkas // http://asvejosparkas.lt/?page_id=394; prisijungimo laikas: 2012-12-01.
43. Balsių bendruomenė // <http://www.balsiai.eu/naujienos/naujiena/162/>; prisijungimo laikas: 2013-01-25.
44. Deineta, jaunimo savanoriškos veiklos centras // <http://deineta.lt/europos-savanoriu-tarnyba/>; prisijungimo laikas: 2013-01-23.
45. European Commission Youth // http://ec.europa.eu/youth/evs/aod/hei_list_from_query.cfm; prisijungimo laikas: 2013-02-06.
46. Europoje vyraujančių savanorytės modelių analizė // http://ec.europa.eu/lietuva/documents/power_pointai/savanorystes_tyrimas_2011.pdf; prisijungimo laikas: 2012-12-10.

47. Europos Komisijos atstovybė Lietuvoje // http://ec.europa.eu/lietuva/abc_of_the_eu/duk/savanoryste/faktai_skaiciai_savanoryste_lt.htm; prisijungimo laikas: 2012-12-13.
48. Europos Komisijos atstovybė Lietuvoje // http://ec.europa.eu/lietuva/abc_of_the_eu/duk/savanoryste/savanorystes_pavyzdys_nacionaliniu_lygmeniu_lt.htm; prisijungimo laikas: 2013-01-12.
49. Europos Komisijos atstovybė Lietuvoje // http://ec.europa.eu/lietuva/abc_of_the_eu/duk/savanoryste/savanoriska_veikla_europos_sajungoje_lt.htm; prisijungimo laikas: 2013-02-04.
50. Europos Komisijos atstovybės Lietuvoje užsakymu atliktas tyrimas // http://ec.europa.eu/lietuva/documents/power.../savanoryste_vilmorus; prisijungimo laikas: 2013-02-03.
51. Gamtosauginės mokyklos // <http://mokykla.zalieji.lt/?m=8>; prisijungimo laikas: 2012-10-18.
52. Gražutės regioninis parkas // http://www.grazute.lt/index.php?topic=Content&page_id=84&menu_id=savoriams; prisijungimo laikas: 2012-12-15.
53. Internetinis dienraštis: Bernardinai.lt // <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2012-02-13-jaunimo-nedarbo-problemai-spresti-siulo-kurti-nacionaline-savoriskos-tarnybos-programa/76973>; prisijungimo laikas: 2013-01-12.
54. Jaunimo reikalų departamentas prie SADM // <http://www.jrd.lt/bendrosios-naujienos/savanoryste-lietuvoje-nykstanti-vizija-ar-savoriska-veikla-su-perspektyva>; prisijungimo laikas: 2013-01-18.
55. Jaunimo tarptautinio bendradarbiavimo agentūra // <http://www.jtba.lt/agentura>; prisijungimo laikas: 2013-01-23.
56. Jaunimo tarptautinio bendradarbiavimo agentūra // http://www.jtba.lt/jaunimo_mainai; prisijungimo laikas: 2013-01-26.
57. Jaunimo tarptautinio bendradarbiavimo agentūra // http://www.jtba.lt/jaunimo_iniciatyvos; prisijungimo laikas: 2013-01-26.
58. Jaunimo tarptautinio bendradarbiavimo agentūra // http://www.jtba.lt/jaunimo_demokraticumo_projektai; prisijungimo laikas: 2013-01-27.
59. JT Biologinės įvairovės konvencija // <http://www.am.lt/LSP/files/BIkonvencija.pdf>; prisijungimo laikas: 2012-11-19.

60. Kauno regiono aplinkos apsaugos departamentas // http://krd.am.lt/VI/article.php3?article_id=1040; prisijungimo laikas: 2012-11-28.
61. Konvencija dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo, priimant sprendimus ir teisės kreiptis į teismus aplinkos klausimais // http://www.am.lt/VI/article.php3?article_id=8500; prisijungimo laikas: 2012-10-17.
62. Kuršių nerijos nacionalinis parkas // http://nerija.am.lt/VI/article.php?article_id=598; prisijungimo laikas: 2013-01-03.
63. Lietuvos jaunimo organizacijų taryba // <http://www.lijot.lt/lt/apie-mus>; prisijungimo laikas: 2013-01-19.
64. Lietuvos ornitologų draugija. <http://senas.birdlife.lt/index.php/gamtos-klase/gyvosios-gamtos-apsauga/>; prisijungimo laikas: 2012-10-03.
65. Lietuvos žaliųjų judėjimas. <http://www.zalieji.lt/lt/uzsienioorganizacijos/aplinkosauginio-vietimo-fondas>; prisijungimo laikas: 2012-10-15.
66. Lietuvos žinios // <http://www.lzinios.lt/Grozis-ir-stilius/Savanoryste-uzburia-ir-nepaleidzia>; prisijungimo laikas: 2012-12-13.
67. Nacionalinė darnaus vystymosi strategija // <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/oldsearch.preps2?Condition1=217644&Condition2=%20>; prisijungimo laikas: 2012-09-27.
68. Nevyriausybinų organizacijų informacijos ir paramos centras // http://www.nisc.lt/lt/news.php?start1=70&news_id=369; prisijungimo laikas: 2013-02-04.
69. Ramsaro konvencija // <http://saugomosteritorijos.wordpress.com/pasaulio-mastu/ramsar/>; prisijungimo laikas: 2012-11-27.
70. Saugomos teritorijos // http://aplinkotyra.vdu.lt/material/moduliai/krastotvarka/paskaitu_medziaga/7%20paskaita.pdf; prisijungimo laikas: 2012-11-24.
71. Savanorių duomenų bazė // <http://www.buk-savanoriu.lt/index/info/page/4>; prisijungimo laikas: 2012-12-10.
72. Statistikos departamentas // http://www.stat.gov.lt/uploads/11_Darnaus_vystymosi_rodikliai_2010.pdf; prisijungimo laikas: 2012-09-27.
73. Statistikos departamentas // <http://db1.stat.gov.lt/statbank/selectvarval/saveselections.asp?MainTable=M8010101&PLanguage=0&TableStyle=&Buttons=&PXSID=16205&IQY=&TC=&ST=ST&rvar0=&rvar1=&>

- rvar2=&rvar3=&rvar4=&rvar5=&rvar6=&rvar7=&rvar8=&rvar9=&rvar10=&rvar11=&rvar12=&rvar13=&rvar14=; prisijungimo laikas: 2012-11-27.
74. Susitarimas dėl Afrikos ir Eurazijos migruojančių vandens paukščių išsaugojimo // <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:345:0026:0072:LT:PDF>; prisijungimo laikas: 2012-11-15.
75. Sutartis dėl šikšnosparnių apsaugos Europoje // <http://tar.tic.lt/Default.aspx?id=2&item=results&aktoid=1A4CD60C-5F8A-4C0E-B1FC-37E298CD5B98>; prisijungimo laikas: 2012-11-15.
76. Šilutės žinios // <http://www.silutesetazinio.lt/14073/saskrydyje-rusneje-%E2%80%93apie-savanoryste-saugomose-teritorijose/>; prisijungimo laikas: 2013-01-08.
77. Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba prie AM // http://www.vstt.lt/VI/rubric.php?rubric_id=75 ; prisijungimo laikas: 2012-11-27.
78. Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba prie AM // http://www.vstt.lt/VI/article.php?article_id=33; prisijungimo laikas: 2012-11-30.
79. Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba prie AM // http://www.vstt.lt/VI/rubric.php?rubric_id=29; prisijungimo laikas: 2012-12-01.
80. Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba prie AM // http://www.vstt.lt/VI/article.php?article_id=1611; prisijungimo laikas: 2012-12-15.
81. Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba prie AM // http://www.vstt.lt/VI/article.php?article_id=1129; prisijungimo laikas: 2012-12-15.
82. Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba prie AM // http://www.vstt.lt/VI/article.php?article_id=826; prisijungimo laikas: 2013-01-11.
83. Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba prie AM // <http://www.vstt.lt/VI/index.php#r/74>; prisijungimo laikas: 2012-12-01.
84. Visuomenės aplinkosauginio švietimo strategija ir veiksmų programa // www.am.lt/LSP/files/SVIETI~1.DOC; prisijungimo laikas: 2012-10-08.
85. Žagarės regioninis parkas // <http://zagaresrp.am.lt/VI/index.php#a/267>; prisijungimo laikas: 2012-12-16.
86. Žemaitijos gidas // http://www.zemaitijosgidas.lt/lt/?cid=1046&new_id=91435; prisijungimo laikas: 2012-12-17.
87. Žemaitijos nacionalinis parkas // <http://www.zemaitijosnp.lt/lt/naujienos/plateliu-ezero-panorama-kitaip/>; prisijungimo laikas: 2012-12-27.

SANTRAUKA

Savanorystės tendencijos Lietuvos Respublikos saugomose teritorijose

Savanoriškos veiklos situacija Lietuvos saugomose teritorijose pagrindžiama ir teoriškai, ir praktiškai. Pasiektas darbo ir tyrimo tikslas, patvirtintos darbe keliamos hipotezės, išsiaiškinama kiek direkčių yra susidūrusios su savanoriška veikla, kokios priežastys to, jog direkijoje nebuvo ar nėra vykdoma savanoriška veikla, taip pat sužinome, ar direkijos suinteresuotos priimti savanorius, kiek jų yra priėmę, iš kokių šalių, kokio amžiaus ir lyties, kokius darbus atlieka savanoriai ir kaip šiuos darbus vertina pačios direkijos. Labai svarbu, jog atskleidžiamos šios veiklos problemos ir aiškūs šių problemų sprendimo ir savanoriškos veiklos proceso gerinimo būdai, taip pat aiškinamasi kokia yra savanorių motyvacija pasirenkant ir atliekant darbus, atskleidžiama savanorystės svarba ir būtinumas.

SUMMARY

Volunteering trends in the protected areas of the Republic of Lithuania

A situation of volunteering in the protected areas of Lithuania is based in both theory and practice. The result of the paper and research was achieved; a hypothesis of the paper was confirmed. The paper analyzed how many directorates are familiar with volunteering, what are the reasons for having or not having volunteers; also, it reveals whether directorates are interested in accepting volunteers, how many volunteers there are, from which countries, their age range and gender, which works are carried out by volunteers, and which works are carried out by the directorate. It is important that the paper reveals problems and clear solutions for these problems, as well as steps for improving the volunteering process, and also it analyzes whether volunteers have motivation to choose and carry out works, reveals the importance and necessity of volunteering.

PRIEDAI

Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugą reglamentuojantys įstatymai

Aplinkos apsaugą reglamentuojantys įstatymai	Įstatymo paskirtis
Aplinkos apsaugos įstatymas (Žin., 2011, Nr. 70-3472)	Reguliuoja visuomeninius santykius aplinkosaugos srityje, nustato pagrindines juridinių bei fizinių asmenų teises ir pareigas išsaugant Lietuvos Respublikai būdingą biologinę įvairovę, ekologines sistemas bei kraštovaizdį, užtikrinant sveiką ir švarią aplinką, racionalų gamtos išteklių naudojimą Lietuvos Respublikoje, jos teritoriniuose vandenyse, kontinentiniame šelfe ir ekonominėje zonoje.
Aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės įstatymas (Žin., 2010, Nr. 70-3470)	Nustato aplinkos apsaugos valstybinę kontrolę Lietuvos Respublikoje vykdančias institucijas bei pareigūnus, jų teisinį statusą, veiklos teisinius pagrindus bei pagrindinius principus, veiklos organizavimą, reglamentuoja aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės procesą.
Aplinkos monitoringo įstatymas (Žin., 2006, Nr. 57-2025)	Nustato aplinkos monitoringo turinį, struktūrą, įgyvendinimą, aplinkos monitoringo procese dalyvaujančių subjektų teises bei pareigas ir atsakomybę.
Gyvūnų globos, laikymo ir naudojimo įstatymas (Žin., 1997, Nr. 108-2728)	Nustato valstybės ir savivaldybių institucijų kompetenciją užtikrinant gyvūnų, kaip juslių būtybių, gerovę ir apsaugą, fizinių ir juridinių asmenų, kitų organizacijų ir filialų (toliau – asmuo) pareigas gyvūnų apsaugos ir gerovės srityje, beprižiūrių gyvūnų gerovę ir apsaugą, bešeimininkių gyvūnų populiacijos mažinimo priemones, humaniško elgesio su gyvūnais reikalavimus, kad gyvūnai būtų apsaugoti nuo žiauraus elgesio, kankinimo ir kito neigiamo poveikio ir būtų užtikrintas žmonių saugumas.
Jūros aplinkos apsaugos įstatymas (Žin., 2010, Nr. 153-7780)	Nustato jūros aplinkos apsaugos pagrindinius principus ir priemones, teises ir pareigas asmenų, kurie verčiasi ūkine veikla, darančia ar galinčia daryti tiesioginį ar netiesioginį poveikį jūros aplinkai, taip pat valstybės ir savivaldybių institucijų kompetenciją ir pagrindines funkcijas jūros aplinkos apsaugos valdymo srityje.
Laukinės augalijos įstatymas (Žin., 2004, Nr. VIII-1226)	Reglamentuoja laukinės augalijos apsaugos ir naudojimo santykius, kad būtų išsaugota laukinės augalijos rūšių, natūralių bendrijų įvairovė ir laukinei augalijai augti tinkamos augavietės, užtikrintas laukinės augalijos išteklių racionalus naudojimas, apsauga bei atkūrimas, laukinės augalijos genetinių išteklių išsaugojimas.
Laukinės gyvūnijos įstatymas (Žin., 2001, Nr. 110-3988)	Nustato visuomeninius santykius LR teritorijoje ir jos oro erdvėje, LR teritorinėje jūroje, kontinentiniame šelfe ir ekonominėje zonoje Baltijos jūroje susijusius su natūralioje gamtinėje aplinkoje gyvenančių ar laikinai esančių, migracijos ar kitu metu pastebimų ar aptinkamų laukinių gyvūnų, jų rūšių buveinių bei lizdų naudojimu, apsauga ir apsaugos reglamentavimu, laukinių gyvūnų, kilusių iš kitų gamtinių zonų, laikymu nelaisvėje ir kitokiu jų naudojimu.

Medžioklės įstatymas (Žin., 2002, Nr. 65-2634)	Nustato visuomeninius santykius, susijusius su Lietuvos Respublikos teritorijoje esančios medžiojamosios gyvūnijos apsauga ir jos racionalių naudojimu.
Miškų įstatymas (Žin., 2012, Nr. I-671)	Reglamentuoja miškų atkūrimą, apsaugą bei naudojimą ir sudaro teisinę prielaidą, kad visų nuosavybės formų miškai būtų tvarkomi pagal vienodus tvaraus ir subalansuoto miškų ūkio principus, užtikrinant racionalų miškų išteklių naudojimą aprūpinant pramonę žaliava, biologinės įvairovės išsaugojimą, miškų produktyvumo didinimą, kraštovaizdžio stabilumą ir aplinkos kokybę, galimybę dabar ir ateityje atlikti ekologines, ekonomines ir socialines funkcijas nedarant žalos kitoms ekosistemoms
Mokesčio už aplinkos teršimą įstatymas (Žin., 1999, Nr. 47-1469)	Nustato fizinių ir juridinių asmenų, vykdančių ūkinę veiklą Lietuvoje, mokesčio už aplinkos teršimą mokėjimo tvarką ir kontrolę.
Pajūrio juostos įstatymas (Žin., 2010, Nr. IX-1016)	Apibūdina pajūrio juostos nustatymo tikslus, jos sudedamąsias dalis, nustato pajūrio kraštovaizdžio apsaugą ir naudojimą, žemės ir jūros akvatorijos naudojimo sąlygas bei ūkinės veiklos apribojimus.
Saugomų gyvūnų, augalų, grybų rūšių ir bendrijų įstatymas (Žin., 1997, Nr. 108-2727)	Reglamentuoja saugomų gyvūnų, augalų, grybų rūšių ir bendrijų bei jų buveinių, radaviečių ir augaviečių apsaugą, pagrindinius šių rūšių ir bendrijų išsaugojimo bei gausinimo reikalavimus.
Saugomų teritorijų įstatymas (Žin., 2001, Nr. 108-3902)	Nustato visuomeninius santykius, susijusius su saugomomis teritorijomis, saugomų teritorijų sistema, saugomų teritorijų steigimo, apsaugos, tvarkymo ir kontrolės teisinius pagrindus, taip pat reglamentuoja veiklą jose.
Teritorijų planavimo įstatymas (Žin., 2012, Nr. I-1120)	Reglamentuoja Lietuvos Respublikos teritorijų planavimą, planavimo organizatorių, planų rengėjų, fizinių, juridinių asmenų, valstybės ir savivaldybių institucijų teises ir pareigas šiame procese.
Vandens įstatymas (Žin., 1997, Nr. 104-2615)	Reglamentuoja santykius, atsirandančius naudojant, valdant ir saugant gamtinėje aplinkoje esantį vandenį.
Želdynų įstatymas (Žin., 2010, Nr. X-1241)	Nustato Lietuvos Respublikos teritorijoje ne miškų ūkio paskirties žemėje esančių želdynų ir želdinių apsaugos, tvarkymo, želdynų kūrimo ir želdinių veisimo teisinio reguliavimo pagrindus, siekiant užtikrinti gamtinio ir kultūrinio kraštovaizdžio stabilumą, gyventojų teisę į jų gyvenimo kokybę gerinančias aplinkos sąlygas. Šis įstatymas netaikomas žolinei augalijai, augančiai ne želdynų teritorijose.

Nacionalinės 2011 – ūjų Europos savanoriškos veiklos, kuria skatinamas aktyvus pilietiškumas, metų programos priemonių planas

Tikslas - sudaryti palankias sąlygas savanoriškai veiklai plėtoti				
Priemonės pavadinimas	Atsakingi vykdytojai	Priemonės įgyvendinimo lygmuo	Tikėtini rezultatai	Lėšų poreikis, tūkst. Lt
1. Uždavinys - tobulinti savanoriškos veiklos teisinį reglamentavimą				
1.1. Parengti savanoriško darbo įstatymo projektą	NKI	Nacionalinis	Sukurta tinkama teisinė aplinka skatins savanoriškos veiklos plėtrą	-
1.2. Surengti diskusijas su suinteresuotomis institucijomis dėl mokyklose atliekamų „visuomenei naudingų darbų“ orientavimo į savanorišką veiklą	NVO NKI	Nacionalinis	Pagerintos sąlygos formuoti teigiamą moksleivių požiūrį į savanorišką veiklą ir skatinti moksleivių įsitraukimą į šią veiklą	-
1.3. Surengti diskusijas su suinteresuotomis institucijomis dėl savanoriškos veiklos pripažinimo ir savanoriškos veiklos aplinkos gerinimo	NKI, NVO	Nacionalinis	Įvykusios diskusijos su suinteresuotomis institucijomis atkreips kompetentingų institucijų dėmesį į savanoriškos veiklos pripažinimo problematiką	-
2. Uždavinys - kelti savanorių ir juos priimančių organizacijų kompetencijas, organizuojant savanorišką veiklą jaunimui ir vyresnio amžiaus žmonėms				
2.1. Finansuoti NVO projektus, kuriais bus siekiama rengti mokymus jaunimo ir vyresnio amžiaus žmonių savanoriškos veiklos organizavimo temomis, skleisti organizacijų gerą patirtį; parengti savanorius savanoriauti masinių renginių metu ir viešinti jų veiklą	NKI, NVO	Regioninis, vietinis	Organizacijos ir bendruomenės įgis žinių apie savanorių priėmimą, motyvavimą ir jų užimtumo organizavimą. Sustiprės organizacijų ir bendruomenių gebėjimai efektyviau įtraukti savanorius ir planuoti jų veiklą	70
3. Uždavinys - skatinti vyresnio amžiaus žmonių ir jaunimo savanorišką veiklą				
3.1. Plėtoti socialinę partnerystę tarp savanoriškos veiklos organizatorių (savivaldybių, NVO ir kitų institucijų) skatinant jų bendradarbiavimą ir pasidalinimą gerąja patirtimi	NKI, NVO	Vietinis	Pagerintos NVO ir institucijų kompetencijos koordinuojant savanorišką veiklą bei pristatant savanorių organizacijai	-
4. Uždavinys - formuoti vyresnio amžiaus žmonių požiūrį į savanorišką veiklą, skatinant juos užsiimti įvairia savanoriška veikla				
4.1. Finansuoti su vyresnio amžiaus žmonėmis dirbančių NVO projektus	NKI	Regioninis, vietinis	Sustiprintas vyresnio amžiaus savanorių kultūros formavimas	40

Nacionalinės 2011 –ųjų Europos savanoriškos veiklos, kuria skatinamas aktyvus pilietiškumas, metų programos priemonių planas.

Tikslas - populiarinti savanorišką veiklą ir jos svarbą				
Priemonės pavadinimas	Atsakingi vykdytojai	Priemonės įgyvendinimo lygmuo	Tikėtini rezultatai	Lėšų poreikis, tūkst. Lt
1. Uždavinys - populiarinti savanoriškos veiklos reikšmę nacionaliniu ir regioniniu lygmeniu				
1.1. Organizuoti Europos metų atidarymo, viešinimo ir uždarymo renginius; rengti televizijos, radijo laidas ir straipsnius viešinant Europos metų tikslus, veiklas ir savanorių gerą patirtį finansuojant NVO projektus	NKI	Nacionalinis, regioninis	Surengti atidarymo ir uždarymo renginiai, per įvairias visuomenės informavimo priemones visus metus viešinami Europos metų tikslai ir iniciatyvos, skirtos savanorystės reikšmei didinti ir skatinti, atkreiptas visuomenės dėmesys į savanoriškos veiklos reikšmę ir svarbą	130
2. Uždavinys – didinti informuotumą apie savanorišką veiklą regioniniu ar vietos lygmeniu				
2.1. Finansuoti bendruomenių organizacijų savanoriškos veiklos sklaidos projektus	NKI	Regioninis, Vietinis	Vietos gyventojai supažindinti su galimybėmis ir paskatinti užsiimti savanoriška veikla, pasirenkant dominančią sritį	45
2.2. Kartu su partneriais organizuoti renginius didinant informuotumą apie tarptautinę savanorystę	NVO, NKI	Regioninis	Bendradarbiaujant su partneriais (tarptautinėmis agentūromis) suorganizuoti du renginiai siekiant supažindinti jaunimą ir vyresnio amžiaus žmones su tarptautinių programų siūlomomis savanoriškos veiklos galimybėmis	-
2.3. Skelbti apie Europos metus bendradarbiaujant su religinėmis bendruomenėmis ir bendrijomis	NKI, NVO	Vietinis	Bendradarbiaujant su religinėmis bendruomenėmis ir bendrijomis vietos gyventojai bus informuoti apie Europos metų siekius, padidės žmonių susidomėjimas ir įsitraukimas į šią veiklą	-

Klausimynas skirtas: Valstybinei saugomų teritorijų tarnybai prie Aplinkos ministerijos.

Kokybinį tyrimą (ekspertinę apklausą) atlieka: Mykolo Romerio universiteto magistrantūros studijų studentė – Ieva Urbonavičienė.

Atlikimo data: 2013 metai.

1. Kokia savanorių priėmimo procedūra į Tarnybą? Ar savanoriai kreipiasi tiesiogiai į VSTT, ar per savanorišką veiklą koordinuojančias organizacijas?)

.....
.....

2. Kaip savanoriai patenka savanoriauti į saugomų teritorijų direkcijas?

.....

3. Kas priima sprendimą, į kokias direkcijas vyksti savanoriams?

.....

4. Kokių teisiniu pagrindu vykdoma savanorystė VSTT ir saugomų teritorijų direkcijose?

.....

.....

5. Kiek savanorių, norinčių savanoriauti VSTT sulaukiate kiekvienais metais?

.....

6. Kokias užduotis atlieka, ir kokiais tikslais atvyksta, savanoriai?

.....

.....

7. Kokios pagrindinės problemos, susijusios su savanorių priėmimu ir savanoriškos veiklos vykdymu VSTT?

.....

.....

8. Pastebėjimai, pasiūlymai ar išvados apie savanorius VSTT ir LR saugomose teritorijose.

.....
.....

Dėkoju už anketos atsakymų išsamumą ir Jūsų pastangas

Klausimynas skirtas: Lietuvos saugomų teritorijų direkcijų direktoriams.

Kokybinį tyrimą (ekspertinę apklausą) atlieka: Mykolo Romerio universiteto magistrantūros studijų studentė – Ieva Urbonavičienė.

Atlikimo data: 2013 metai.

1. Ar Jūsų direkcijoje yra savanorystę vykdyusių ar vykdančių asmenų?

.....

2. Jeigu vykdyusių ar vykdančių savanorišką veiklą asmenų nėra, tuomet dėl kokių priežasčių?

.....

.....

3. Ar sutiktumėte savanorius priimti ir įtraukti į direkcijos veiklas?

.....

4. Kada pirmą kartą sulaukėte savanorių ir kaip kito jų skaičius?

Metai	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Savanorių skaičius											
Metai	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Savanorių skaičius											

5. Iš kokių šalių atvyksta savanoriai? Koks vidutinis savanorių amžius, lytis?

.....

.....

6. Kokius darbus atlieka savanoriai?

- **Miškininkystės darbai** .....

- **Gamtotvarkos darbai** .....

- **Turizmo srities darbai** .....

- **Informacijos vertimas į užsienio kalbas, kitas su informacija susijęs darbas**

.....

- **Savanoriška veikla internetiniu (virtualiu) būdu. Ilustracijų, fotografijų ir k.t. kūrimas** .....

- **Kita** .....

7. **Kaip įvertintumėte jų darbą?**
- Gerai (labai gerai) .....
  - Daugiau gerai nei vidutiniškai .....
  - Vidutiniškai .....
  - Blogai .....
8. **Su kokiomis problemomis susiduria Direkcijos visame savanorystės procese (nuo savanorių priėmimo iki jų išvykimo)?**
- .....
- .....
9. **Kaip gerinti šį procesą ir spręsti iškilusias problemas?**
- .....
- .....
10. **Kokia savanorių motyvacija savanoriauti direkcijoje?**
- .....
- .....
11. **Trumpai pateikite išvadas ir pasiūlymus kaip gerinti šį procesą?**
- .....
- .....
12. **Trumpai apibūdinkite savanorystės (ne)-naudą, (ne)-būtinumą.**
- .....
- .....
13. **Ar prie Direkcijos veiklos prisideda (ne pagal savanoriškos veiklos programas) vietos gyventojai ar kiti asmenys? Kas tie asmenys ir kokius darbus atlieka?**
- .....
- .....
14. **Kaip vertinate jų darbą, prisidėjimą prie Direkcijos veiklos?**
- .....
15. **Jūsų bendros pastabos, pasiūlymai.**
- .....
- .....

Dėkoju už anketos atsakymų išsamumą ir Jūsų pastangas

Klausimynas skirtas: Europos savanorių tarnybos (EST) programos akredituotos organizacijos specialistui.

Kokybinį tyrimą (interviu) atlieka: Mykolo Romerio universiteto magistrantūros studijų studentė – Ieva Urbonavičienė.

Atlikimo data: 2013 metai.

1. Į kokias šalis, kuriais metais, kiek savanorių, ir kokioje srityje vyko savanoriauti?

.....
.....
.....

2. Iš kokių šalių į Lietuvą, kuriais metais, kiek savanorių ir kokioje srityje atvyko savanoriauti?

.....
.....
.....

3. Kokia veikla užsiima savanoriai Lietuvos saugomų teritorijų direkcijose?

.....
.....

4. Ar vykdoma savanoriška veikla užsienio saugomose teritorijose? (Nacionaliniuose ir k.t. parkuose?)

.....

5. Kiek savanorių ir iš kokių šalių atvyksta į Lietuvos saugomų teritorijų direkcijas?

.....
.....

6. Kokio tai amžiaus žmonės? Nuo – iki?

.....

7. Kokios domėjimosi savanoryste tendencijos Jūsų organizacijos egzistavimo laikotarpiu? Savanoriška veikla domimasi labiau ar mažiau?

.....
.....

Dėkoju už anketos atsakymų išsamumą ir Jūsų pastangas